

ISSN 2410-3381 (PRINT)
ISSN 2520-6842 (ONLINE)

Державний вищий навчальний заклад
Донбаський державний
педагогічний університет

ВІСНИК

Донбаського державного педагогічного університету

ВИПУСК 1 (12)

*Серія:
Соціально-філософські
проблеми розвитку
людини і суспільства*

Слов'янськ - 2020

ISSN 2410-3381 (PRINT)

ISSN 2520-6842 (ONLINE)

ВІСНИК

Донбаського державного педагогічного
університету

СЕРІЯ: Соціально-філософські проблеми
розвитку людини і суспільства

Збірник наукових праць Випуск 1 (12) 2020

Виходить 2 рази на рік

Засновано у березні 2013 р.

СЛОВ'ЯНСЬК – 2020

**УДК 1(05)
В 53**

Засновник – Донбаський державний педагогічний університет.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
№ 21086–10886Р від 28.11.2014 р.

Включено до Переліку наукових фахових видань України
(Наказ Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015).

Журнал входить до «Переліку наукових фахових видань України» категорії
«Б», у яких можуть публікуватися результати досліджень здобувачів
наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії
на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 № 1188

Друкується за рішенням Вченої ради
Донбаського державного педагогічного університету
(протокол № 9 від 25.04.2019 р.).

Рецензенти:

Н. Г. Богданова, доктор філософських наук, професор кафедри охорони
праці та екологічної безпеки Навчально-наукового професійно-педагогічного
інституту Української інженерно-педагогічної академії.

Я. В. Любивий, доктор філософських наук, професор, провідний науковий
співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України

В 53 Вісник Донбаського державного педагогічного університету. Серія:
Соціально-філософські проблеми розвитку людини і суспільства: зб. наук.
пр. / [заснов. Донбас. держ. пед. ун-т; редкол.: В.М. Скіртач (голов. ред.)
та ін.]. – 2020, вип. 1 (12). – Слов'янськ: ДДПУ, 2020. – 131 с.
ISSN 2410-3381 (PRINT), ISSN 2520-6842 (ONLINE)

У збірнику представлені праці, що відображають результати наукових
досліджень актуальних проблем соціальної філософії, історії філософії,
філософії освіти, аксіології, етики, культурології. Для науковців, викладачів,
студентів, тих, хто цікавиться сучасною філософією.

The current issue of the journal comprises articles representing results of
scientific explorations into problematics of social philosophy, history of
philosophy, philosophy of education, axiology, ethics and culture studies.
Addressed to scientists, teachers, students, all interested in modern philosophy.

УДК 1(05)
ISSN 2410-3381 (PRINT), ISSN 2520-6842 (ONLINE)

© ДДПУ, 2020

Редакційна колегія

Головний редактор

Скиртач В.М. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Редактори

Омельченко С.О. – доктор педагогічних наук професор, ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Аляєв Г.Є. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії й соціально-політичних дисциплін, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, Україна.

Бутко Ю.Л. – докторантка кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Гаврілова Л.Г. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Гагінський О.М. – кандидат філософських наук, науковий співробітник Відділу філософії, Інститут Наукової Інформації з Громадських наук Російської Академії Наук, м. Москва, Росія.

Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна.

Дубініна В.О. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії і суспільних наук, Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава, Україна.

Мозговий Л.І. – доктор філософських наук, професор, кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Окороков В. Б. – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара м. Дніпро, Україна.

Петрушов В.М. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Українського державного університету залізничного транспорту м. Харків, Україна.

Пуцаєв Ю. В. – кандидат філософських наук, старший науковий співробітник Відділу філософії, Інститут Наукової Інформації з Громадських наук Російської Академії Наук, м. Москва, Росія.

Слабоуз В.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Федь В.А. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Хміль В.В. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та соціології Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна м. Дніпро, Україна.

ЗМІСТ

Volodymyr Fed', Marianna Sharnina METHODOLOGY OF CULTURAL CREATIVITY	6
Leonid Mozhovyi, Viktoriia Slabouz ROLE OF HERMENEUTICS FOR DEVELOPING THE HUMANITIES OF THE 20TH CENTURY	24
Georgyi Khliebnikov, Viacheslav Stepanov, Yulia Tarasenko THE IDEA OF GODMAN IN THE CONTEXT OF MODERN RESEARCH	38
Georgyi Khliebnikov, Anastasia Petrenko, Alina Gritsenko THE CONCEPT OF LOVE IN ANCIENT GREEK PHILOSOPHY	51
Вадим Лебедев ВИДЕОИГРА «MORTAL KOMBAT» В КОНТЕКСТЕ ЖАНРА «ТЕМНОГО ФЭНТЕЗИ»	65
Yuliia Butko, Yaroslava Gyra HERMENEUTICS OF BUDDHIST AND TAOIST PHYLOSOPHY	77
Yulia Yushenko, Oleksandr Puhach THE CONCEPT OF EDUCATION IN THE PHYLOSOPHY OF UKRAINE IN THE 18th-21ST CENTURIES, AND ITS PRESERVATION, PROGRESS IN THE COMPOSITION OF NEIGHBORING COUNTRIES AND AFTER INDEPENDENCE	90
Юлія Малікова, Олександр Шубін АЛАРМІЗМ: ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРНІЙ МОДЕЛІ	105
НАШІ АВТОРИ	130

UDC 130.2

VOLODYMYR FED’

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of the Department of Philosophy, History and
Socio-Humanitarian Sciences,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)*

*e-mail: ddpudoc@gmail.com ORCID 0000-0002-4786-
1313*

MARIANNA SHARNINA

*Senior lecturer of the Department of Philosophy, History
and Socio-Humanitarian Sciences,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)*

*email: mariannasharnina26@gmail.com ORCID 0000-
0001-7969-4751*

METHODOLOGY OF CULTURAL CREATIVITY

In this article the role and meaning of traditional theoretical and methodological approaches of philosophy in solution of the problem of cultural creativity are theoretically conceptualized. It is emphasized that available research not fully reveals ontological status of cultural creativity of man and is far from fully use and characterize methodological and in particular traditional methods of research. At the same time, the model of the cultural purpose of man is the most effective form of interaction between ethnic groups and nations in the era of globalization, when the Other (man, nature, nation, culture) arises as an authentic value. The practicality of this model is to cherish hope for the survival of mankind in the near and medium term.

The authors turn to the analysis of historical, dialectical, evolutionary, functional, ethnopsychological research of human cultural activity. Attention is drawn to the importance of applying the system method. At the end of the article, a conclusion about the prospects of using these methods in combination with modern methods and methodologies is drawn. The necessity of developing the methodological "mechanism" of this combination is emphasized. It is revealed that the system method acts as a basic methodology that allows to combine traditional methodologies with each other and to act as a "methodological platform" for combining traditional methods with modern methods, which can have different forms of expression that depend on contextual application of specific cultural issues.

Key words: cultural creativity; method; historical; dialectical; evolutional; functional; ethnopsychological; system

Statement of the problem in general terms and its relationship with important scientific and practical tasks. Modern cultural-philosophical thought appeals to a whole arsenal of the most diverse methods and methodological approaches. Given this circumstance, when studying the problem of human culture creation, attention should be paid to the classification of these methods. In the most general form, methods and methodologies as a set of methods in the study of a particular phenomenon can be divided into traditional (historical) and modern (postmodern). Therefore, **the object** of study is the traditional methods, and **the subject** is the cultural activity of man.

The theoretical model of culture creation receives methodological support from various sciences, as it has an interdisciplinary character, namely: philosophy, cultural history, cultural studies, history, aesthetics, ethics, art, pedagogy, etc. Such a combination of the conceptual content of the subject of research in various fields of human knowledge can enrich each of the sciences and must necessarily be applied within the **integration** approach.

Historical methods allow us to "reread" the tradition and reveal the **heuristic** potential of culture creation.

The model of human culture creation is the most effective form of interaction between ethnicities and nations in the era of globalization, when the Other (man, nature, nation, culture) arises as an authentic value. The practicality of this model is to cherish hope for the survival of mankind in the near and medium term.

Analysis of recent research and publications. It is obvious that culture creation has deep anthropological foundations, which to some extent reproduce human evolution, characterize its ethnic specifications. On the other hand, science distinguishes the ontological approach to the creative act, which was especially explicated in the works of Western European (A. Bergson, A. Whitehead) and Russian (I. Prigozhina, V. Nalimov) schools. Other researchers have argued for the idea of "cultural activity" beyond which the real world is value-neutral (Z. Norkaus); put forward the theory of the cultural mission of human memory (Yu. Davidov); demarcate the dynamics of cultural processes and cultural events (J. Flier).

In Ukrainian philosophical reflection there is a further formalization and actualization of various aspects of the conceptual content of culture creation (V.P. Andrushchenko, Yu. L. Afanasiev, V.N. Leontiev, S.V. Proleev, V.K. Sukhantseva, N.V. Hamitov).

Domestic researchers, relying on the J.-P. Sartre's concept of "being-in-freedom" as a fundamental principle in the formation of social values, explain culture creation as a sphere of freedom and choice (Культура. Ідеологія. Особистість, 2002, с. 82-85).

The process of cultural creativity is actualized and self-realized in every single form of art. Relying on this principle, V.K. Sukhantseva emphasized on the importance of the highlighting of cultural creativity function, which creates an atmosphere of unity and continuity of development of national culture (Суханцева, 1990, 2, с. 161).

Among domestic research, the monograph by V.N. Leontyeva “Cultural process: rationale and beginnings” is standed out (Леонтьева, 2003) in which a consistent attempt of an analysis of cultural processes in Russian and European philosophical traditions is made. The work embodies the principle of cultural creativity in the understanding of the world and the affirmation of personal principle as a carrier of meaning in this world.

V.N. Leontieva rightly emphasizes the dialectical nature of culture creation, because the unit of cultural process - a cultural act is the affirmation of a cultural phenomenon - is the denial of its opposite, it is prevention of meaninglessness, formlessness, facelessness in the real existence of a culture. In this sense, the logic of culture can be recognized as the logic of “affirmation-denial” carried out in affirmation” (Леонтьева, 2003, с. 56-57).

Highlighting previously unsolved parts of a common problem. However, the conducted studies do not sufficiently reveal the ontological status of human culture creation and do not fully use and characterize methodological and, in particular, traditional research methods.

The purpose of the article follows out of the lack of development of the problem and consists in identifying the main features of the methodological apparatus of culture creation.

The statement of objectives of the article. The problem statement is caused by the fact that traditional methods do not play the same role in studying the problem of human culture creation, so the task is to identify, study and apply the most “productive” and “effective” methods and methodologies in the study of a specific formulated in the name of the article problem.

Statement of the main material with full justification of received scientific results. The desire to explore the most fundamental origins of culture, to cognize their essence, consequences and patterns of application in specific (historical, ethnic, social, etc.) circumstances has led to the search for the most common methods that could encompass the integrity of culture

creation in all the diversity of theories of culture creation activity. The method involves the presence of an object, a developed system of research operations, technology of application, evaluation criteria, tables, it means that, a toolkit by which objects are studied and results are obtained and checked.

Modern cultural thought has a large arsenal of methods that have different historical relevance. Methodological apparatus of the cultural processes research of the beginning of the XXI century based on classical philosophical methods (historical, dialectical, etc.), achievements of the latest methodologies (synergistic, semiotic, etc.).

As it is known, "without the history of the subject there is no theory of the subject" (M.G. Chernyshevsky). This thought was concretized in relation to the specificity of culture creation development by G. Rickert, who emphasized that despite all the transitional and intermediate forms, scientists use mainly the natural-scientific method in the study of the life of nature, and the historical method in the study of the life of culture (Риккерт, 1998, с. 54).

The historical (comparative) method of cultural research was founded by Giambattista Vico (1668 –1744), but this method contains provisions that are still relevant today. In particular, the fact that mind is a rational, strictly logical thinking applies to the physical world, but the culture creation dimension does not fit into the methodology of rational research. That is why the modern cultural creating process in all the diversity of worldview paradigms and cultural practices becomes the subject of analysis of historical consciousness more than rational (in its Descartes' understanding).

Another provision is related to the fact that the historical method, on the one hand, opens up new possibilities for the study of cultures of different peoples in different historical periods of their culture creating activity, and on the other hand, promotes the self-awareness of the individual in the context of the actual culture. As V.S.Gorskiy noted: "The true nature and level of development of the national historical consciousness is marked not only by the amount of knowledge about the events of the past and the system of their

location on the scale of historical values. Defining here is the sense, the meaning that these facts acquire for a relevant culture, a general vision of history” (Горський, 1993, с. 46).

A significant contribution to the methodological toolkit for the study of cultural processes was made by G. Hegel (1770–1831), who substantiated the universal *dialectical method* of research. At the present stage, this method, reflecting the complexity of the cultural processes that occur in unity and the struggle of their contradictory principles, makes it possible to avoid the dogmatization and absolutization of different approaches, concepts and methods themselves in the processes of culture creation. That is, the dialectical method is used by us as a certain universal and open method of research, which makes it possible to consider concepts and categories in their dynamics and to avoid at the same time vulgarized kinks and ideological and political engagement.

The historical method of research was rethought and supplemented with new methods during the XIX century. Under the influence of Charles Darwin's evolutionary theory, many researchers of social and cultural processes began to profess the so-called *evolutionary method*, which we consider as a kind of historical. To the supporters of evolutionism belong O. Comte (1798-1857), L. Morgan (1818-1881), G. Spencer (1820-1903), E. Taylor (1832-1917). The heuristic achievement of the evolutionary method in modern conditions of application is that the primordial laws, stages and phases of culture creation can be defined as stable historical trends, they occur according to the logic of transition from simple to complex, are presented as a straight line (or spiral, wavy line with certain branches and small temporary returns to the upward position). This approach makes it possible to overcome the apocalyptic premonitions of postmodern analysis of cultural processes.

The essence of the evolutionist method stems from the unity of the human race and the kinship of the needs of various peoples in the formation of cultural values. In the book “Primitive Culture” E.

Taylor came to the conclusion that the development of each nation proceeds in a straightforward manner - from simple to complex. Culture, he noted, is the result of human activity, a specific way of its adaptation to the environment. Factors influencing such adaptation, he called the climatic conditions and geographical location of the ethnic group. The scientist also examined the forms of functioning of the culture of all peoples: customs, rituals, traditions, beliefs, clothing, food, tools, housing, art, pointing to their universality. However, E. Taylor believed, that culture is based on myth and ritual, that is, culture comes from the internal nature of man.

Exploring the history of primitive society, evolutionists have argued that humankind is homogeneous by its nature, and only peoples, who is found at different stages of cultural development and while living apart from each other, create appropriate means for realization of cultural needs. The rapprochement of peoples, the intensification of contacts between them, the exchange of cultural heritage determines the commonality of cultural values and the assimilation of them by humanity. The basic idea of evolutionism for the straightforwardness of social progress implies a compulsory requirement for every nation to go through all stages of cultural development.

The historical method during the XIX century was supplemented by antievolutionary (cyclical) model of the development of culture creation, in which the history of the development of culture is considered as the history of the coexistence of local, independent from each other, sociocultural types. In the work “Russia and Europe” M. Danilevsky (1822-1885) sets out a typology of culture - the doctrine of the differences of cultural types. In world cultural history, he identified ten distinctive types of cultures: Egyptian, Indian, Iranian, Chinese, Chaldean, Greek, Roman, Arabic, Romano-Germanic, American-Peruvian (as “dubious” type). The scientist predicted the formation of the eleventh type - the Slavic, in which he had high hopes: “... Based on the analysis of the most significant general results of the activities of previous cultural-historical types, -

wrote M. Danilevsky, - and comparing them ... we can cherish the hope that the Slavic cultural-historical type can for the first time present a synthesis of all aspects of cultural activity ... aspects which were developed by its predecessors on a historical field alone, or far from being fully combined” (Данилевский, 2004, с. 138).

According to M. Danilevsky, the source of every culture is the ability of the nation to realize their “vital forces”, and its originality is based on the peculiarities of the soul of the people. Relations between peoples are unable to change either the soul or the national characteristics of the people. Therefore, in opposition to Eurocentrism, he emphasized that progress could not be considered as an exclusive privilege of the West or Europe, and that stagnation could only be identified with the East or Asia. Each cultural and historical type, emerging from "ethnographic material", enters a period of development and prosperity, after which it declines and dies, so that the nation that are in a stage of decline can no longer be saved by anything. Having spent its cultural potential, noted the scientist, humanity is moving to civilization. Thus, the evolution (monoliness) of culture M. Danilevsky replaced by the polylinearity of its development. These methodological ideas in the XX century were rethought by O. Spengler and A. Toynbee.

Gradually, a different direction of critical attitude toward the evolutionary method developed in the research environment. The foreground is the analysis of the causal-functional relationships and conditions of the emergence of cultures, as well as their conditionality by various factors.

The leading method in cultural studies is the functional method, which has contained provisions that are still relevant at the present stage of the study of culture creation processes, in particular, the provisions about three dimensions of the cultural process and their functional relationship. “The cultural process ..., – wrote B. Malinovsky (1884-1942), – always envisages the existence of people connected to one another by certain relationships, that is, in a certain way organized, in a certain way, turning to artifacts and to

each other through language assistance, or any other kind of symbolism. Artifacts, organized groups and symbolism reveal three closely related dimensions of the cultural process” (Малиновский, 2004, с. 89). In “The Scientific Theory of Culture” B. Malinowski laid the understanding of culture as a product and process, as mean of achieving a goal, that is, instrumental or functional understanding. The starting point of such a statement was the provision that all, even at first glance, meaningless, phenomena and objects of spiritual and material culture have their meaning, and most importantly, their defined function. The scientist insisted on bridging the gap between theoretical ideas about culture and accumulated empirical concrete material, called for creation of a unified synthesized theoretical idea of culture, to form a unified scientific theory. It is also about overcoming disagreements in nomothetic and ideographic disciplines.

B. Malinowski divided the vital needs of mankind into three groups. Primary need is a continuation of the species. A kind of "cultural responses" to them were the emergence of the tribal community, the development of knowledge, education and living and menage conditions. Derivative needs were directed to the manufacture and improvement of tools of production, which resulted in the development of economic relations and a general culture of menage. Integrative needs were manifested in the political organization of public relations.

Generally speaking, a functional methodology for the study of culture creation processes (also called anthropological), this methodology has prospects for development today, because E. Tylor's position about culture as a biological nature of man and its direct adaptation to environmental conditions has not yet lost its relevance. Cultural being includes a socio-cultural environment integrated into the natural world, characterized by the dialectical communication of micro- and macrocosms. And the problem of adaptation of humanity to the current environmental conditions, caused by the activity of humanity itself, can be implemented within the framework of understanding the functional connection between

them through the paradigm of cultural being. According to our point of view, the most productive construct of this kind of comprehension is the development of a humanistic model of cultural being that manifests itself in relation to the Other as a value, where the Other is not only nature but also culture and personality. These conceptual approaches were outlined in the works of B. Malinowski, as well as K. Levy-Strauss, A. Kreber, and others.

The essence of these conceptual approaches to the study of culture creation processes can be reduced to the inseparable connection of culture with the vital needs of mankind. Applying the method of systematic analysis, the anthropological concept of cultural formation was kept up by A. Creber, supplementing it with the theory of styles of fundamental forms of culture. He proved that style is inherent in all great cultures and their basic forms (not only art, but also science, ideology, morality, consciousness, way of life, etc.). According to the scientist, the bearers who determine the style of an era or civilization are brilliant persons who make a significant contribution to the development of any branch of culture. He generalized different styles of local cultures and formulated the concept of styles of common to all mankind civilization. On this basis, we can talk about styles of cultural being, which mark one or another model of culture.

Ethnopsychological method of research consists in identifying the ethnic and national identity of culture creation processes, based on the analysis of psychological factors of awareness of a particular people or nation of a number of historical, economic, political and other factors of formation and development of culture. This method involves a “mental” analysis, which in the Ukrainian tradition has been developed in historical (M. Dragomanov, M. Kostomarov, I. Krypiakevich) and modern (O. Zabuzhko, Y. Lipa) dimensions.

The systematic method of research was proposed by Leslie White, who shared the views of evolutionism and proceeded from the need to create a new methodology that could systematize the diversity of culture creation processes accumulated and simultaneously scattered across different fields of social and

humanitarian knowledge. As the Ukrainian researcher M.S. Konoch noted, in the concept of L. White, an important place belongs to the concept of “evolution”, which he associated with a special methodological approach to the consideration of cultural phenomena in the system of spatio-temporal coordinates. The latter means that the assignment of cultural values to a temporal coordinate implies a historical consideration of cultural phenomena. Assigning cultural values to spatial coordinates implies the study of repetitive processes in the culture of a particular people (Конох, 2004, с. 160).

Being aware of the diversity of methods of study of cultural processes and their contradictions, L. White proposed a methodology that is an original combination of different methods and is based on the principle of correspondence: *time process* - the chronological sequence of separate events that study history; *formal process* - phenomena in timeless structural and functional aspects that give the opportunity to verification of the structure and functions of culture, and *formal-temporal process* that corresponds to the representation of the temporal sequence of forms.

These processes should be considered through the prism of culture creation and explored, according to L. White, using historical, functional and evolutionary methods. Thus, the researcher laid the important methodological foundations of cultural studies, which are based on a complex combination of traditional methods: universal (functional and evolutionary) and general scientific (historical), which form a special (systematic) methodology for the study of cultural processes.

According to our point of view, the systematic method summarizes the development of methodologies that we position as traditional or classical. However, the restriction on classical methodologies is of course inappropriate. The systematic method is the logical conclusion of these methodologies.

Conclusions from this study and prospects for further exploration in this direction. Thus, the methods of analysis of culture creation, which have long become traditional, as was seen from the above material, did not lose their relevance and even retained their

own heuristic potential in modern conditions. The historical method makes it possible to consider culture creation as being historical, when cultural and historical processes appear in all their unity and interdependence. The dialectical method makes it possible to consider culture creation in the dynamics of worldview traditions and cultural practices and to avoid their vulgarized and dogmatized interpretation. The use of the evolutionary method makes it possible to point out that there are not many cultural and historical types, but there may be many types of culture and they may have relevant national specificities: ethnic, regional, etc., wherein each type of culture being predetermined by a specific type of culture creation. Functional method, due to the successful synthesis of sociological and psychological methods of research makes it possible to identify functional, such as stylistic, dynamics of culture creation.

The systematic method acts as a basic methodology that allows to combine traditional methodologies with one another and to act as a “methodological platform” for combining traditional methods with modern methods, that may have different forms of expression which depend on contextual application to specific culture creation issues. We plan to dwell on the current methods of research of culture creation and the definition of "priority" methods in the next publication.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко. К. : Знання України, 2002. 580 с.
2. Суханцева В. К. Категорія часу в музикальній культурі / В. К. Суханцева. К. : Лыбидь, 1990. 184 с.
3. Леонтьева В. Н. Культуротворческий процесс: основания и начала / В. Н. Леонтьева. Харьков : Консум, 2003. 216 с.
4. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Г. Риккерт. М. : Республика, 1998. С. 44 – 128.

5. Горський В. С. Парадокси історичної свідомості сучасної культури / В. С. Горський // Світогляд і духовна творчість. – К. : Наукова думка. 1993. С. 45 – 51.

6. Данилевский Н. Я. Россия и Европа / Н. Я. Данилевский // Хрестоматия по культурологии. Ростов н/Д: Феникс, 2004. С. 125 – 139.

7. Малиновский Б. К. Функциональный анализ / Б. К. Малиновский // Хрестоматия по культурологии. Ростов н/Д. : Феникс, 2004. С. 87 – 93

8. Конох М. С. Розгляд різновидів соціально-психологічної антропології в руслі проблеми філософії освіти / М. С. Конох // Мультиверсум: філософський альманах. К. : Центр духовної культури. 2004. № 42. С.154–165.

ВОЛОДИМИР ФЕДЬ

*доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри
філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін,
Донбаський державний педагогічний університет
(м. Слов'янськ, Україна)
e-mail: ddprudoc@gmail.com ORCID 0000-0002-4786-1313*

МАРІАННА ШАРНІНА

*старший викладач кафедри філософії, історії та
соціально-гуманітарних дисциплін
Донбаський державний педагогічний університет
(м. Слов'янськ, Україна)
email:mariannasharnina26@gmail.com ORCID ID 0000-
0001-7969-4751*

МЕТОДОЛОГІЯ КУЛЬТУРОТВОРЧОСТІ

У статті теоретично осмислюються роль і значення традиційних теоретико-методологічних підходів філософії у розв'язанні проблеми культуротворчості. Наголошено на тому, що наявні дослідження не в достатній мірі розкривають

онтологічний статус культуротворчості людини та далеко не в повній мірі використовують та характеризують методологічні і зокрема, традиційні методи дослідження. Водночас модель культуротворчого призначення людини є найбільш ефективною формою взаємодії етносів і націй в епоху глобалізації, коли Інший (людина, природа, нація, культура) постає як автентична цінність. Практичність цієї моделі полягає у плеканні надії на виживання людства в найближчій та середньостроковій перспективі.

Автор звертається до аналізу історичного, діалектичного, еволюційного, функціонального, етнопсихологічного, дослідження культуротворчої активності людини. Звертається увага на важливість застосування системного методу, який можна розглядати в якості підсумку вказаних традиційних методів. Мета статті впливає з недостатньої розробленості проблеми методології культуротворчості людини в умовах глобалізації та полягає у визначенні основних рис традиційного методологічного апарату культуротворчості. Адже розкриття його інноваційного потенціалу в сучасних умовах забезпечує діалектичне розуміння культурних процесів та може стати методологічною основою розуміння сучасних методів та методологій як поєднання цих методів, або, принаймні, деяких із них.

Традиційні методи дослідження виконують не однакову роль у вивченні проблеми культуротворчості людини, тому одним із важливих завдань публікації є виявлення, аналіз та застосування найбільш «продуктивних» та «ефективних» методів і методологій при дослідженні проблеми культуротворчої динаміки розвитку сучасної людини. Також важливим завданням є верифікація ідеї про те, що культуротворчість як проблема наукового дискурсу не є суто культурологічною проблемою, однак ця ідея набуває нового смислового наповнення у безпосередньому зв'язку з

філософією, що виявляється на фундаментальному, методологічному рівні.

Наприкінці статті робиться висновок про перспективність застосування цих методів у поєднанні з сучасними методами і методологіями. Наголошується на необхідності вироблення методологічного «механізму» цього поєднання. Виявлено, що системний метод виступає в ролі базової методології, яка дозволяє поєднати традиційні методології між собою та виступити «методологічним майданчиком» поєднання традиційних методів з сучасними методами, що може мати різні форми вираження, які залежать від контекстуального застосування щодо конкретної культуротворчої проблематики.

Ключові слова: культуротворчість; метод; історичний; діалектичний; еволюційний; функціональний; етнопсихологічний; системний

ВЛАДИМИР ФЕДЬ

*доктор философских наук, профессор, заведующий
кафедрой философии, истории и социально-гуманитарных
дисциплин,*

*Донбасский государственный педагогический
университет*

(г. Славянск, Украина)

e-mail: ddprudoc@gmail.com ORCID 0000-0002-4786-1313

МАРИАННА ШАРНИНА

*старший преподаватель кафедры философии, истории и
социально-гуманитарных дисциплин,*

*Донбасский государственный педагогический
университет*

(г. Славянск, Украина)

*email: mariannasharnina26@gmail.com ORCID ID 0000-
0001-7969-4751*

МЕТОДОЛОГИЯ КУЛЬТУРОТВОРЧЕСТВА

В статье теоретически осмысляются роль и значение традиционных теоретико-методологических подходов философии в решении проблемы культуротворчества. Отмечено, что имеющиеся исследования не в достаточной мере раскрывают онтологический статус культуротворчества человека и далеко не в полной мере используют и характеризуют методологические и в частности, традиционные методы исследования. В то же время модель культуротворческого назначения человека является наиболее эффективной формой взаимодействия этносов и наций в эпоху глобализации, когда Другой (человек, природа, нация, культура) выступает как аутентичная ценность. Практичность этой модели заключается в воспитании надежды на выживание человечества в ближайшей и среднесрочной перспективе.

Авторы обращаются к анализу исторического, диалектического, эволюционного, функционального, этнопсихологического исследования культуротворческой активности человека. Обращается внимание на важность применения системного метода, который можно рассматривать в качестве обобщающего для указанных традиционных методов. Цель статьи следует из недостаточной разработанности проблемы методологии культуротворчества человека в условиях глобализации и заключается в определении основных черт традиционного методологического аппарата культуротворчества. Ведь раскрытие его инновационного потенциала в современных условиях обеспечивает диалектическое понимание культурных процессов и может стать методологической основой понимания современных методов и методологий как сочетания этих методов, или, по крайней мере, некоторых из них.

Традиционные методы исследования выполняют не одинаковую роль в изучении проблемы культуротворчества

человека, поэтому одной из важных задач публикации является выявление, анализ и применение наиболее «продуктивных» и «эффективных» методов и методологий при исследовании проблемы культуротворческой динамики развития современного человека. Также важной задачей является верификация идеи о том, что культуротворчество как проблема научного дискурса не является чисто культурологической проблемой, однако эта идея приобретает новое смысловое наполнение в непосредственной связи с философией, что проявляется на фундаментальном, методологическом уровне.

В конце статьи делается вывод о перспективности применения этих методов в сочетании с современными методами и методологиями. Подчеркивается необходимость выработки методологического «механизма» этого объединения. Выявлено, что системный метод выступает в роли базовой методологии, которая позволяет совместить традиционные методологии между собой и выступить «методологической площадкой» сочетания традиционных методов с современными, что может иметь разные формы выражения, которые зависят от контекстуального применения в отношении конкретной культуротворческой проблематики.

Ключевые слова: культуротворчество; метод; исторический; диалектический; эволюционный; функциональный; этнопсихологический; системный

REFERENCES

1. *Kul'tura. Ideologiya. Osobistist': Metodologo-svitoglyadnij analiz [Culture. Ideology. Specialty: Methodological worldview analysis]* (2002)/ Eds. L. Gubers'kij, V. Andrushchenko, M. Mihal'chenko. Kyiv: Znannya Ukraini. [In Ukrainian]

2. Suhanceva V. K. (1990). *Kategoriya vremeni v muzykal'noj kul'ture [The category of time in musical culture]*. Kyiv: Lybid'. [In Ukrainian]

3. Leont'eva V. N. (2003). *Kul'turotvorcheskij process: osnovaniya i nachala [Cultural-making process: foundations and beginnings]*. Kharkiv : Konsum. [In Russian]

4. Rikkert G. (1998). *Nauki o prirode i nauki o kul'ture [Nature sciences and culture sciences]*. Moscow : Respublika. P. 44 – 128. [In Russian]

5. Gors'kij V. S. (1993). Paradoksi istorichnoi svidomosti suchasnoi kul'turi [Paradoxes of the historical consciousness of modern culture] In *Svitoglyad i duhovna tvorchist' [Worldview and spiritual creativity]*. Kyiv: Naukova dumka. P. 45 – 51. [In Ukrainian]

6. Danilevskij N. Ya. (2004). Rossiya i Evropa [Russia and Europe] In *Hrestomatiya po kul'turologii [Chrestomathy in cultural studies]*. Rostov n/D: Feniks. P. 125 – 139. [In Russian]

7. Malinovskij B. K. (2004). Funkcional'nyj analiz [Functional analysis] In *Hrestomatiya po kul'turologii [Chrestomathy in cultural studies]*. Rostov n/D. : Feniks. P. 87 – 93. [In Russian]

8. Konoh M. S. (2004). Rozglyad riznovidiv social'no-psihologichnoi antropologii v rusli problemi filosofii osviti [Consideration of the varieties of socio-psychological anthropology in line with the problem of philosophy of education] In *Mul'tiversum: filosofs'kij al'manah [Multiversum: philosophical almanac]*. Kyiv: Centr duhovnoi kul'turi. No. 42. P.154–165. [In Ukrainian]

UDC 14:801.73

LEONID MOZHOVYI

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Professor the Department of Philosophy,
History and Social-Humanitarian Sciences,
SHEI “Donbas State Pedagogical University” (Sloviansk, Ukraine)
e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net
ORCID 0000-0001-8236-0197*

VIKTORIA SLABOUZ

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages,
SHEI “Donbas State Pedagogical University” (Sloviansk,
Ukraine)*

*e-mail: queen_viktotiya28@ukr.net
ORCID 0000-0003-1810-4054*

ROLE OF HERMENEUTICS FOR DEVELOPING THE HUMANITIES OF THE 20TH CENTURY

***Abstract.** The article analyzes the logic of the development of linguistic philosophy from hermeneutics to modern poststructuralism. The authors consider that the heuristic value of hermeneutics lies not so much in developing the general theory of understanding and interpretation, but in substantiating the need for dialogue as a communicative structure of modern scientific and humanitarian discourse. The connection between hermeneutics and linguistic philosophy which has significantly expanded the applicability of the hermeneutic method for the analysis of communication problems seems to be important. The article describes the contribution of linguistic philosophy to the development of the problem of “understanding”. The article presents*

L. Wittgenstein's ideas concerning his concept of "language games" to expand the space of "understanding". "Understanding" as a hermeneutic problem is of communicative and pragmatic character. The article also describes R. Barthes's views on the problem of poststructuralism as one of the most essential trends of the philosophy of the 20th century. It is poststructuralism that converts the problem of language into the field of text analysis. Nevertheless, hermeneutics remains the leading methodology for research since the problem of understanding and interpreting the text retains its significance.

Keywords: *communication, hermeneutics, interpreting, linguistic philosophy, text analysis, poststructuralism, understanding.*

Introduction. The twentieth century posed several important problems for philosophy of language, the solution of which is associated with the dynamics of the development of modern philosophy. This is partly due to the development of analytical philosophy, partly to the expansion of postmodern methodology of the text analysis, but the impulse that was given to philosophy of language by hermeneutics as a general humanitarian practice of the 20th century plays a decisive role.

The purpose of the study presented is to trace the logic of the development of linguistic philosophy from hermeneutics to modern poststructuralism. **The novelty** of the presented research lies in the assumption that the connecting link here should be analytical philosophy of language, in particular, some ideas by L. Wittgenstein. One more assumption is the idea that the heuristic value of hermeneutics lies not so much in developing the general theory of understanding and interpretation, but in substantiating the need for dialogue as a communicative structure of modern scientific and humanitarian discourse. It is the communicative aspect of linguistic philosophy that includes its (seemingly) particular problems in the broad context of discussions about the development of scientific knowledge.

Statement of the main material. H.-G. Gadamer, arguing about the need to legitimize philosophical discourse in the issue of truth, emphasizes that it is the problem of understanding that allows using the “hermeneutic phenomenon” as such a legitimizing principle for philosophy of origin. “The relevance of the hermeneutic phenomenon is based, from my point of view, on the fact that only a deepening into the phenomenon of understanding can lead to such legitimation” (Gadamer, 1988, p. 39). It should be also noted that H.-G. Gadamer not only actively uses phenomenological argumentation, speaking about the “phenomenon of understanding”, but also paving a bridge to the theory of communicative action by J. Habermas and his attempts to substantiate the legitimizing function of philosophy in the issue of truth (Habermas, 1981).

H.-G. Gadamer argues that the problem of hermeneutic experience as a criterion of scientific significance turned out to be the link in the development of the humanities of the 20th century, which was necessary to update the methodological foundations of humanitarian knowledge: “Understanding and interpreting texts is not only a scientific task but obviously refers to the totality of human experience as a whole” (Gadamer, 1988, p. 38). The characteristic feature here is the fact that the understanding of the text and its interpretation are considered not only objective structures of human experience but also criteria for the verifiability of knowledge. This given circumstance can be regarded as a kind of anticipation of the attitude of structuralism and poststructuralism to consider human experience as textually conditioned structures.

H.-G. Gadamer, following W. Dilthey and M. Heidegger, recognizes language as the only environment to realize hermeneutic experience. It is quite obvious that understanding is possible only thanks to language. The language is problematized by H.-G. Gadamer as a kind of spatial structure. Here one can speak both about the “space of dialogue” (M. Bakhtin) and about the space of understanding, the tense relations between the text and its interpretation. Another important context indicated by

H.-G. Gadamer is that a person, due to the diversity of his/her own activities, is inevitably included in a kind of “hermeneutic conversation” (Gadamer, 1984).

Summarizing H.-G. Gadamer’s views, then one can imagine a picture in which language as a medium of communication and any possible interaction turns out to be primary in relation to the emerging dialogue. In turn, the dialogue, being a derivative of the various living conditions in which the interlocutors find themselves, creates a common semantic space of understanding. The interlocutors do not understand each other directly (although the possibility of ontological pre-understanding, following M. Heidegger, H.-G. Gadamer is also admitted) but through the text of their conversation (speech). On the same plane, there is the dialogue between the reader and the text, which is essentially a dialogue between two people separated in time.

To describe this situation, H.-G. Gadamer introduces the special concept of “hermeneutic conversation”: “Thus, one can rightfully speak of a hermeneutic conversation. From this, it follows, however, that hermeneutic conversation, like a real conversation, must develop a certain common language and that this process of developing a common language, as little as in oral conversation, is the preparation of some kind of means serving the purposes of mutual understanding, but coincides with the very process of understanding and mutual understanding. The text gives language expression to a certain matter, but the fact that it succeeds is the merit of the interpreter. Both parties are involved” (Gadamer, 1988, p. 451). Hermeneutic conversation, understood in this way, anticipates discussions about the essence of communicative processes in the modern information society, when the instrumental component of language is overcome, it and is asserted, following M. McLuhan, that “a means of communication is a message” and “intermediaries are translators” (McLuhan, 2014, p. 9).

If to speak of the “common matter” of understanding and interpreting the text, then it is remembered V. V. Bibikhin’s recall,

urging to “read philosophy” carefully (Bibikhin, 2009). Reading philosophy, according to V. V. Bibikhin, is a real “matter” of philosophy, a true event of human thought. However, it is necessary to abandon “correct interpretations” in advance, since the process of thinking fundamentally admits delusions, mistakes, and misunderstanding. This makes thought eventful, that is, commensurate with the disorder of the world and language: “... A philosophical event becomes not less, but more an event when it is not understood. Philosophy is not an intellectual matter; no one knows yet what it is. It (philosophy) is a big matter. An event of thought always remains an event even when no one understands it when all interpretations are wrong” (Bibikhin, 2009, p. 31). This conscious “misunderstanding” is the manifestation of the communicative nature of language, which was developed within the framework of analytical philosophy.

The development of analytical philosophy of language cannot be imagined without the “Philosophical Investigations” (Philosophische Untersuchungen (1945)) by L. Wittgenstein, who also believed that language is a mystery that requires understanding and interpretation. Some researchers point quite rightly to the connection between the ideas by the late L. Wittgenstein and M. Heidegger: “The methodological secret of Heidegger’s (hermeneutic) phenomenology is based on the secret of language, also noticed by Wittgenstein, according to which we, in essence, cannot talk about its internal form, and ultimately we can only reveal this form, repeating its sketch and by listening can move immanently to it “energy”. Therefore, it is no coincidence that Heidegger’s phenomenology approaches to a certain extent the therapeutic-linguistic philosophy by the late Wittgenstein ...” (Apel, 1991, p. 58). The authors seem that the connection between the linguistic approach to language by L. Wittgenstein and the postulates of hermeneutics is insufficiently developed, therefore they offer to dwell on some key points of this situation in more detail.

“Understanding” for L. Wittgenstein is not identical with “understanding” in hermeneutics. For L. Wittgenstein, “understanding” has a context associated with a person’s life experience, moreover, with a situational, one may say, applied aspect of language expression. Modern linguistics calls this approach to speech pragmatic semantics, and some researchers speak of a “pragmatic turn” in linguistic philosophy of M. Heidegger and L. Wittgenstein (Borisov, 2009, p. 38).

The late L. Wittgenstein introduces the concept of a “language game” (Wittgenstein. 1990, p. 238), and this means that for any language expression, the context of its use is primarily important. If for hermeneutics the context only helps to see the broad semantic connections of the text, then for L. Wittgenstein’s theory of language games, the context is a description of human activities in its pragmatic and situational manifestations. The broad interpretation of this provision allows saying that the world around us is subjected to hermeneutic interpretation to the extent that it is included in the necessary context of the individual’s understanding of himself/herself.

To explain the situation of an individual’s understanding of himself/herself in the context of language games L. Wittgenstein introduces the concept of “life world”, especially when he tries to understand the ideas by F. M. Dostoevsky or L. N. Tolstoy. However, L. Wittgenstein’s “life world” differs from E. Husserl’s approach to substantiating this concept in phenomenology and is closer to M. Heidegger’s concept of “being-in-the-world” as the fundamental concept of Dasein-analytics (Heidegger, 1992).

Summarizing L. Wittgenstein’s contribution to the development of hermeneutic problematics, it should once again be focused on the active, pragmatic nature of philosophy itself. The objective of philosophy is not to create confusing situations of thought, but to clarify the text logically. Such clarification is thought to be the hermeneutic understanding in the proper sense of the word. “The goal of philosophy is the logical clarification of thoughts. Philosophy

is not a dogma, but an activity. Philosophical work essentially consists of clarifications. The result of philosophy is not a “philosophical proposition,” but the clarity of propositions achieved. Thoughts, usually some kind of vague and indistinct, philosophy is called upon to make thoughts clear and distinct” (Wittgenstein, 1973, p. 24).

Thus, L. Wittgenstein’s theory of language games managed to connect the hermeneutic problematics of understanding and philosophy of language, developed within the framework of the analytical tradition and had a great influence on poststructuralism as a direction of modern philosophy.

The development of linguistic philosophy of the 20th century and the crossing of language (hermeneutic) problematics with the ideas of structuralism led to the emergence of such a movement as poststructuralism. Structuralism in one way or another has always been associated with the problems of language, starting with the concept by F. de Saussure and R. Jakobson and ending with the ideas by K. Levi-Strauss or J. Lacan. However, some ideas by R. Barthes are of interest, since he, being a linguist and literary critic, felt more subtly the changes that philosophy of language underwent in its movement towards philosophy of the text. In his program work “The Death of the Author” (“La mort de l’auteur” (1967)) R. Barthes speaks of the emergence of such a language form as writing, which is becoming dominant in modern discourse: “Writing is that area of uncertainty, heterogeneity and evasiveness where traces of our subjectivity are lost, a black-and-white labyrinth where all self-identity disappears, and first of all the bodily identity of the writer” (Barthes, 1994, p. 384). Since R. Barthes postulates the “death of the author” through the development of the function of writing in modern culture, the resulting text of writing acquires a completely different interpretation. “The text is not a linear chain of words expressing the only, as it were, theological meaning (“message” of the Author-God), but a multidimensional space where various types of writing are combined and argue with each other, none of which is

the original one; the text is woven from quotations referring to thousands of cultural sources” (Barthes, 1994, p. 388). R. Barthes says that the traditional techniques of production and interpretation of the text, which were unshakable for the humanities of the 19th and the first half of the 20th century (including hermeneutics) have exhausted themselves. They are being replaced by the postmodern reality of writing and text, which not only calls into question the figure of the author as the creator of this or that text, but also the text itself as a permanent semantic structure. Proceeding from this, “understanding” of the text is impossible if under “understanding” it is meant the disclosure of secret essences and meanings that the author has laid in the text using the codes of his/her cultural landscape. A dialogue with the author is also impossible since the author himself/herself is nothing more than a cultural function within the framework of this or that discourse.

R. Barthes answers affirmatively as to how then one should handle the text, whether the situation of its understanding is possible, but we must admit the existence of a special space – the reading space, in which the reader, not the author, will play the key role. It is the reader who generates the meanings of the text, interprets them, and provides a genuine justification: “The text is composed of many different types of writing, originating from different cultures and entering into relations of dialogue, parody, dispute with each other, but all this plurality is focused at a certain point, which is not the author, as has been argued so far, but the reader. The reader is the space where every single quotation is captured, from which the letter is composed; the reader is a person without history, without biography, without psychology, he/she is just someone who brings together all the strokes that form a written text ...” (Barthes, 1994, p. 390).

In this situation, hermeneutics of the text receives a different space of measurement, it becomes singular, that is, it proceeds from the extremely localized point of the individual consciousness of the abstract reader, without history, biography and psychology. Then the

text ceases to exist in its traditional meaning and in its place comes textuality as a manifestation of modern information and communication culture. It can once again be recalled M. McLuhan, who argued that “the content of the message is the message itself” (McLuhan, 2014, p. 9), that is, for the text, it is simply the very fact of its production in the process of constant self-generation and repetition is important.

Despite the difference in understanding the text by the representatives of poststructuralism, they agree that the text is plural and therefore requires many ways of reading it, as well as strategies for its interpretation. Moreover, this set is due both to the plurality of reading strategies to which J. Derrida calls (Derrida, 1993) and to the plurality of “possible worlds” of readers, their models, which U. Eco speaks about (Eco, 2005). This gives an impulse to hermeneutics as an established methodology for working with this set of texts to develop its own techniques and practices, which is especially important for a modern information society permeated with texts.

Conclusions. Summing up, it should be said that hermeneutics as a universal methodology of humanitarian research has had a decisive impact on both philosophy of language (the analytical tradition) and philosophy of the text (poststructuralism). This became possible due to the fact that hermeneutics was able to make a complex movement of returning to its own origins solely because of its initial goal to recognize the primacy of interpretation in relation to any text, the value of understanding as the only genuine human experience and the use of language not in the instrumental, but ontological value. After searches in the field of philosophy of language that took place in the 20th century, it can be confidently spoken of the emergence of philosophy of the text, which is a worthy continuation of the best traditions of the hermeneutic movement.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика/ Р. Барт. Москва, 1994. 616 с.

2. Бибихин В. В. Чтение философии/ В. В. Бибихин. Санкт-Петербург, 2009. 538 с.
3. Борисов Е. В. Прагматическая теория значения у Витгенштейна и Хайдеггера/ Е. В. Борисов// *Вестник Томского государственного университета*. 2009. № 320. С. 38–44.
4. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики/ Х. - Г. Гадамер. Москва, 1988. 704 с.
5. Жак Деррида в Москве: деконструкция путешествия. Сборник/ Ред. Е. В. Петровская, А. Т. Иванов. Москва: РИК Культура, 1993. 199 с.
6. Зубова М. В. Философский текст как философская коммуникация/ М. В. Зубова. Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. 2008. № 58. С. 122–126.
7. Маклюэн М. Понимание медиа: Внешние расширения человека/ М. Маклюэн. Москва, 2014. 464 с.
8. Хайдеггер М. Цолликонеровские семинары (О Daseinanalytik'е)/ М. Хайдеггер. *Логос. Философско-литературный журнал*. 1992. № 1 (3). С. 82–97.
9. Эко У. Роль читателя. Исследования по семиотике текста, У. Эко. Санкт-Петербург, 2005. 502 с.
10. Apel K.-O. Transformation der Philosophie/ K.-O. Apel. Bd. I–II. 4. Aufl. Frankfurt am Main, 1991. S. 58.
11. Gadamer H.-G., & Forget Ph. (Hrsg.) Text und Interpretation. Deutsche-Französische Debatte mit Beiträgen von J. Derrida, Ph. Forget, M. Frank, H.-G. Gadamer, J. G. Reisch und F. Laruelle. München, 1984. S. 24–55.
12. Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns/ J. Habermas. Bd. 1. Frankfurt am Main, 1981. 533 s.
13. Wittgenstein L. Logisch-philosophische Abhandlung/ L. Wittgenstein. Frankfurt: Suhrkamp, 1973. 114 s.
14. Wittgenstein, L. Philosophische Untersuchungen. Werkausgabe/ L. Wittgenstein: in 8 Bd. Bd. 1. Frankfurt am Main, 1990. S. 225–580.

ЛЕОНІД МОЗГОВИЙ

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, історії
та соціально-гуманітарних дисциплін*

Донбаський державний педагогічний університет

(м. Слов'янськ, Україна)

e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net

ORCID 0000-0001-8236-0197

ВІКТОРІЯ СЛАБОУЗ

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

Донбаський державний педагогічний університет

(м. Слов'янськ, Україна)

e-mail: queen_viktoriya28@ukr.net

ORCID 0000-0003-1810-4054

Анотація. У статті проаналізовано логіку розвитку лінгвістичної філософії від герменевтики до сучасного постструктуралізму. Автори вважають, що евристична цінність герменевтики полягає не стільки у розробці загальної теорії розуміння та інтерпретації, скільки в обґрунтуванні необхідності діалогу як комунікативної структури сучасного наукового та гуманітарного дискурсу. Важливим видається зв'язок між герменевтикою та лінгвістичною філософією, яка значно розширила застосовність герменевтичного методу для аналізу комунікативних проблем. У статті описується внесок лінгвістичної філософії у розробку проблеми «розуміння». У статті представлені ідеї Л. Вітгенштейна щодо його концепції «мовних ігор» щодо розширення простору «розуміння». «Розуміння» як герменевтична проблема має комунікативний та прагматичний характер. У статті також описуються погляди Р. Барта на проблему постструктуралізму як одного з найважливіших напрямків філософії 20-го століття. Саме

постструктуралізм перетворює проблему мови на поле аналізу тексту. Тим не менше, герменевтика залишається провідною методологією дослідження, оскільки проблема розуміння та інтерпретації тексту зберігає своє значення.

Ключові слова: комунікація, герменевтика, інтерпретація, лінгвістична філософія, аналіз тексту, постструктуралізм, розуміння

ЛЕОНИД МОЗГОВОЙ

*доктор философских наук, профессор,
профессор кафедры философии, истории и социально-
гуманитарных дисциплин
Донбасский государственный педагогический
университет (Славянск, Украина)
e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net
ORCID 0000-0001-8236-0197*

ВИКТОРИЯ СЛАБОУЗ

*кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры иностранных языков
Донбасский государственный педагогический
университет (Славянск, Украина)
e-mail: queen_viktoriya28@ukr.net
ORCID 0000-0003-1810-4054*

Аннотация. В статье проанализирована логика развития лингвистической философии от герменевтики до современного постструктурализма. Авторы считают, что эвристическая ценность герменевтики заключается не столько в разработке общей теории понимания и интерпретации, сколько в обосновании необходимости диалога, как коммуникативной структуры современного научного и гуманитарного дискурса. Важным представляется связь между герменевтикой и лингвистической философией, которая значительно расширила

применимость герменевтического метода для анализа коммуникативных проблем. В статье описывается вклад лингвистической философии в разработку проблемы «понимание». В статье представлены идеи Л. Витгенштейна касательно его концепции «языковых игр» для расширения пространства «понимание». «Понимание» как герменевтическая проблема имеет коммуникативный и прагматический характер. В статье также описываются взгляды Р. Барта на проблему постструктурализма как одного из важнейших направлений философии 20-го века. Именно постструктурализм переводит проблему языка в поле анализа текста. Тем не менее, герменевтика остается ведущей в методологии исследования, поскольку проблема понимания и интерпретации текста сохраняет свое значение.

Ключевые слова: коммуникация, герменевтика, интерпретация, лингвистическая философия, анализ текста, постструктурализм, понимание.

REFERENCES

Bart R. (1994). *Selected Works: Semiotics. Poetics*. Moscow [in Russian].

Bibikhin V. V. (2009). *Chtenie filosofii [Reading of philosophy]*. Sankt-Peterburg [in Russian].

Borisov E. V. (2009). Pragmaticheskaia teoriia znachenii u Vitgenshteina i Khaideggera [Pragmatic theory of meaning by Wittgenstein and Heidegger]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of Tomskii State University*, 320. P. 38–44 [in Russian].

Gadamer H.-G. (1988). *Istina i metod. Osnovy filosofskoi germenetiki [Truth and method. Fundamentals of philosophical hermeneutics]*. Moskva [in Russian].

Petrovskaia E. V., & Ivanov A. T. (Eds.). (1993). *Jacques Derrida v Moskve: dekonstruktsiia puteshestviia [Jacques Derrida in*

Moscow: deconstruction of travelling]. Moskva: RIK Kultura [in Russian].

Zubova M. V. (2008). *Filosofskii tekst kak filosofskaia kommunikatsiia* [Philosophical text as philosophical communication]. *Izvestiia Rossiiskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Gertsena – Bulletin of the Russian State Pedagogical University named after A. I. Gertsen*, 58. S. 122–126 [in Russian].

McLuhan M. (2014). *Ponimanie media: Vneshnie rasshireniia cheloveka* [Understanding media. Human external extensions]. Moskva [in Russian].

Heidegger M. (1992). *Tcollikonerovskie seminary (O Daseinanalytik'e)* [Zollikoner Seminars (About Daseinanalytik)]. *Logos. Filosofsko-literaturnyi zhurnal – Logos. Philosophical and literary journal*, 1 (3). S. 82–97 [in Russian].

Eco U. (2005). *Rol chitatelia. Issledovaniia po semiotike teksta* [The role of the reader. Explorations in the semiotics of texts]. Sankt-Peterburg [in Russian].

Apel K.-O. (1991). *Transformation der Philosophie. Bd. I–II. 4. Aufl.* Frankfurt am Main. S. 58 [in German].

Gadamer H.-G., & Forget Ph. (Hrsg.). (1984). *Text und Interpretation. Deutsche-Französische Debatte mit Beiträgen von J. Derrida, Ph. Forget, M. Frank, H.-G. Gadamer, J. G. Reisch und F. Laruelle.* München. S. 24–55 [in German].

Habermas J. (1981). *Theorie des kommunikativen Handelns.* Bd. 1. Frankfurt am Main [in German].

Wittgenstein L. (1973). *Logisch-philosophische Abhandlung.* Frankfurt: Suhrkamp [in German].

Wittgenstein L. (1990). *Philosophische Untersuchungen.* Werkausgabe: in 8 Bd. Bd. 1. Frankfurt am Main. S. 225–580 [in German].

UDC 129

GEORGYI KHLIEBNIKOV

*Doctor of Philosophical Sciences, Head of the Department of
philosophy center
for Humanities Scientific and Information Studies INION Sciences
(Moscow, Russia)
ORCID 0000-0001-5410-4807*

VIACHESLAV STEPANOV

*PhD in Philosophy, Associate Professor of the
Department of Philosophy, History and Socio-Humanitarian
disciplines,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)
e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net ORCID 0000-0002-2616-1462*

YULIA TARASENKO

*Postgraduate student of the third year of the
Department of Philosophy, History and
Socio-Humanitarian disciplines,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)*

THE IDEA OF GODMAN IN THE CONTEXT OF MODERN RESEARCH

As a research task, authors identified an attempt to evaluate and analyze the principles of philosophy of Russian philosophers E.N. Trubetskoy and V.S. Solovyov. The main content of the study is an analysis of the theories of these philosophers regarding to the relationship between the divine principle and intuitive knowledge in human existence. The authors reveal the views of E.N. Trubetskoy on this problem, which consists in the fact that in natural knowledge the

unconditional is assumed not as the essence of all that is knowable, but as a universal thought and consciousness. Philosophy of V.S. Soloviev is the conceptually opposite to philosophy of E.N. Trubetskoy and contains the ideas of an inseparable and non-merged unity of the divine and human. The article provides a detailed analysis of the comments on this topic by such prominent Russian philosophers as N.K. Gavryushin, P. Florensky, I.I. Evlampiev, and based on their opinion, the authors come to the conclusion that Trubetskoy's criticism towards Solovyov is due to manifestation of feelings of a friend.

Key words: Trubetskoy; Solovyov; Godman; divine beginning; intuitive knowledge; science; religion; philosophy; synthesis

Introduction. Despite the similarities of the basic principles of philosophizing both great Russian philosophers, there were significant differences in their methods and approaches that it makes sense to specifically thematize.

Statement of the main material. Probably the first and significant difference is that Yevgeny Konstantinovich, unlike Solovyov, recognized greater, in comparison with the latter, autonomy of a purely rational principle in the field of natural knowledge (Трубецкой, 1913, v. I, p. 259–260).

E.N. Trubetskoy also claimed that the being of God is *unprovably discursive*; since there is also *intuitive* knowledge that is not proved, but directly given to internal discretion; in addition, there is also knowledge in revelation, which differs from cognition in that knowledge is *one-sided* self-determination of the knower, while revelation is a *two-way act*: it assumes an active relationship between the Absolute, which opens, and the finite, limited being, to which it opens” (ibid, p. 314).

However, Prince Trubetskoy sees his main task in a more consistent way than Vladimir Sergeevich, his own, Solovyov’s principle - the *inseparable and unfused unity of the divine and human*, and in this case, the mystical and rational element in the knowledge

of God. Although one can agree with A.A. Nosov, that from the rejection and criticism of the “Soloviev’s idea of theocracy as the Divine kingdom established on the earth as a result of various social transformations” the whole work grew and developed: “Vl. S. Soloviev's contemplation of the world” (Носов, 2014, p. 83-84).

In the doctrine of the Absolute, Evgeny Nikolaevich follows mainly Soloviev, emphasizing that: “The first and main hypothesis of all thought, without which all judgments and statements turn into nothing, is the *real Absolute*” (Трубецкой, 1913, v. I, p. 107). Thus, showing that the assumption of the real absolute for thought is not *arbitrary, but necessary*.

At the same time, Prince Trubetskoy carefully distinguishes, firstly, the necessary logical assumptions of our consciousness with the act of reflection with which we are *aware* and *accept* these assumptions; secondly, a rational belief in the Absolute with a mystical, religious faith in God, which, of course, is not the same thing.

According to Trubetskoy. "In natural cognition, the unconditional is assumed not as the essence of all that is knowable, but as *a universal thought and consciousness about everything ...* this universal consciousness is a necessary act of our thought, without which our knowledge cannot take a single step." At the same time, people may not be aware, and in most cases they are not aware of the logical assumptions of their thoughts. So, philosophers of a new formation who confidently deny the laws of logic, but at the same time unconsciously *assume* them, as they strive to give their negation a *logical* justification (Евгений Трубецкой).

Therefore, it can be argued, for example, at the same time that the Unconditional, as conscious, is necessarily assumed by our thought, and that this assumption remains hidden from people's consciousness until it is revealed by transcendental research. If this rational faith has the character of *necessity*, (in the sense of *logical obligation*), in that sense, the prince believed that a person who

thinks correctly *should be aware of* the necessary assumptions of his thoughts and believe in them; but in fact, he retains his freedom to be illogical. Moreover, the logically necessary faith in the Absolute, as a transcendental subject of consciousness, and religious faith in God are not the same thing, Trubetskoy believed, the latter also supposes “a certain moral attitude towards the Absolute, an element of trust in it, recognition of its *goodness* - in general, intimate *personal* relation to him; all this necessary content of the *religious* attitude to the Absolute does not at all lie in a *rational* attitude towards the knowable: it is not supposed to be an act of cognition, and therefore it is not imposed on us with logical necessity” (Евгений Трубецкой).

Thus, the freedom of religious faith in God is not undermined or excluded by the logical necessity of the postulates of human thought. And the discovery of the logical need to assume the Absolute is not yet proof of the existence of God's being. Because *the recognition of the Absolute as God*, believed E.N. Trubetskoy introduces into it such a *content* that cannot be a priori extracted from the necessary logical postulates: "experience is required here, that *the real contact* of the human soul with the Divine, which no logical arguments can give or put forward." Such, in his own words, is *the very essence* of the prince's thought. And the prince wrote about his contemporary friend, that: “All attempts to separate the philosopher from the religious thinker in Solovyov are futile and can only be considered as evidence of a certain tastelessness” (Евгений Трубецкой). Indeed, Soloviev, following in this respect the example of the Slavophiles and Schelling, declared at the very beginning of his literary field that "philosophy in the sense of abstract, *exclusively* theoretical cognition has completed its development and has gone irretrievably into the world of the past" (Трубецкой, 1913, v. I, p. 62). In connection with this disappointment in the abstract, that is, purely rationalistic, philosophy which was constructed by one mind, Soloviev came to the idea of a *universal organic synthesis* of science, philosophy and religion (ibid, p. 58). Trubetskoy sets out a plan for this synthesis in a

separate section specially devoted to this topic (ibid, p. 110 and p. 113), generally relating positively towards this project (Трубецкой, 1913, v. II, 291–293). And the prince shows in his entire book that “the unifying principle of this organic synthesis in the teachings of Solovyov is *the idea of God-manhood*, and, from the point of view of Solovyov, this religious principle should not only be a corner in our worldview, but *completely define it*, become everything in it in everything.” That is, if E.N. Trubetskoy considered that the idea of *organic synthesis* is necessary for Solovyov, then, of course, he would have recognized religion and philosophy as essential elements of his worldview (Евгений Трубецкой).

As for the attempts to “justify the faith of the fathers,” Evgeni Nikolaevich in it not only sympathizes with Soloviev, but also tries to complete him¹. Probably, the prince considered as especially valuable the fact that religion and philosophy in Solovyov’s teachings are an *inseparable and unfused whole* (Solovyov himself looked at his teachings in this way), *so that* a religious thinker and a philosopher in this thinker could not be separated.

Finally, Prince Trubetskoy highly appreciated the idea of a brilliant Russian thinker that throughout his life that “great task for which the latter lived from the beginning to the end of his activity, for him (Solovyov) was not to contemplate, but *to implement kingdom of God*.”- So, this Solovyov’s “the deepest thought” Trubetskoy did not classify as “utopian,” but, on the contrary, accepted it with reverence, sharing his observation that the first period of his creativity (engaging in philosophy) was only “preparatory”. And he called the third period “final”, “because during this period the utopian element disappears, and the main idea of the kingdom of God (or, what is also the universal God-manhood) as the real *end* of the universe receives the deepest, brightest, and for Solovyov, who after that soon died, and the *final* expression. “So, this division into periods proceeds from what was most important *for*

¹See e.g. all§ III of chapter IX of his book. (7; 1)

Solovyov *himself* and what is most important and in fact: from the *immanent* point of view, *it seems for Solovyov to be the only acceptable one*. Moreover, Trubetskoy directly wrote that the most important thing in his book is that the prince “*Did not have his own philosophical views, which are absolutely separate from Solovyov's*” (Евгений Трубецкой), so even differences between them exist only on the basis of principles that are identical to them; and that the reader may consider as his “own views” is only an organic continuation of V. S. Soloviev's thoughts. For him Solovyov's teaching is his own teaching and, therefore, *the real*, therefore, the whole task of his research about Solovyov, Evgeny Nikolaevich considered in that “to show that the doctrine *is alive and not dead*” and to reveal what “it's alive and what died in this doctrine, what should be accepted in it and what should be rejected” (ibid).

E.N. Trubetskoy criticized the utopian and gnostic, anthropocentric and pantheistic motives in Soloviev's reasoning, defending the dogmatic concept of the unconditional independence of God from the world and man, His complete freedom in relation to his creation (Трубецкой, 1913, v. I, p. 41).

In addition, with a closer acquaintance with the views of the first, a reader can't help but notice that the prince accepted all the basic concepts of the philosophy of the latter: the doctrine of the Absolute as All-united, of the second Absolute, of God-manhood, of Sofia, of the world soul, of the human soul, etc., which “are partly *entirely* Solovyov's, partly are the conversion of his doctrines. At the same time, the philosophy of the last period of this thinker is so close to the prince that here Trubetskoy sought only to finish what, as he believed, the philosopher who had died by that time could not express or think through to the end.

Solovyov's philosophy for Yevgeny Nikolaevich, as he admitted himself, is *true philosophy*. So, that some harsh expressions used by him in relation to separate Soloviev's ideas were only a manifestation of the feelings of a friend who was *ardent* in relation to the concepts

that were before and the views of the prince himself (Евгений Трубецкой).

Evgeny Nikolaevich admitted that he was lived the same mental life with Soloviev, shared his main thoughts; however, there was a time when he also lived “with him and his illusions, his utopias; worried about his dream of Russian national messianism and the third Rome, and went in for many of the romantic dreams of his metaphysics ”, which now seem to be "a temporary historical appendage to its true beginnings." Moreover, even those Soloviev’s hobbies that Trubetskoy never shared, for the latter was nevertheless “akin to him and close”. Therefore, the “well-known passion and harshness” of some of the prince’s judgments is caused by his love to that in what he saw the enduring content of Soloviev’s philosophy, and by the desire to see this content clothed in an appropriate, adequate form. Because these doctrines “are those higher creations of genius that not only Russia but also humanity has the right to be proud of”, namely: these are Soloviev’s doctrines “about total unity and God-manhood, about Sofia, his theoretical philosophy of the last period”, and finally “thoughtful aesthetics and its incomparable "philosophy of the end", in comparison with which "the transient doctrines of Soloviev are nothing", which the prince rejected, remaining, of course, the continuer of the philosophy of the latter (ibid).

However, A.F. Losev (Лосев, 1990), thoughtfully analyzing the E.N. Trubetskoy's criticism of Solovyov, considered the first in reality not so much a friend and follower of the latter, as "an active and invincible opponent" (Трубецкой, 1995, p. 579), but this position, as we have seen, diverges from repeatedly and explicitly expressed point of view of Evgeny Nikolaevich himself.

As stated, the modern Russian philosopher N.K. Gavryushin in his doctrine, philosophical creativity of E.N. Trubetskoy unfolded in the era of influence on Russian culture of Christian Platonism, one of the stars of the first magnitude was and Vladimir Solovyov (Гаврюшин, 2014, p. 58-59), and "St. Pavel Florensky openly

equated Platonism and Christianity” (ibid, p. 66). At the same time, the study book “Worldview of Vl. S. Solovyov "(1913) became in essence "the first deeply thought-out reaction to Christian Platonism and outlined ways for ever coming it " (ibid).

Considering the problem of the relationship between the earthly and the divine, Trubetskoy fixed its incorrect solution in the philosophy of Vl. Solovyov, who extremely brought together the earthly and divine planes of being, so that in the metaphysics of the latter pantheistic motifs originating from German mysticism are evident (Гаврюшин, 2014, p. 39). Another mistake of his teacher, bringing him together to Gnosticism, the prince considered the understanding of man and his role in being. Soloviev supposed that God cannot exist without man, but then "God becomes the causer of all the evil of our reality" (Трубецкой, 1995, p. 351).

N.K. Gavryushin states/stated that the prince convincingly showed that “the Christian-Platonic synthesis on which Soloviev worked in the 1980s was actually more platonic than Christian, and was noticeably supported by the temporal political illusions of the philosopher” (Гаврюшин, 2014, p. 67). But, as we saw above, some of these philosophical illusions adhered at the time to E.N. Trubetskoy, as evidenced by N.K. Gavryushin, pointing out further in what the prince failed to overcome "Christian Platonism" [ibid].

Conclusions. Therefore, we can agree with I.I. Yevlampiev, who states even today the current situation for the modern world, that, according to E.S. Trubetskoy crisis of modern mankind occurs due to the loss of religious feeling, leading to “oblivion the unity of all people - both in sin and salvation, and then oblivion the unity of man with God.” And it can be achieved through the free self-determination of man” (Евлампиєв, 2014, p.57).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврюшин Н.К. Христианский платонизм и религиозно-общественный идеал в трудах князя Е.Н. Трубецкого.

/В. Евгений Николаевич Трубецкой/под ред. С.М. Половинкина, Т.Г.Щедриной. М.: Политическая энциклопедия, 2014. 375 с. : ил. («философия России первой половины XX века). С.58-74.

2. Евлампиев И.И. Проблема соединения земного и божественного в философском творчестве Е.Н. Трубецкого /В: Евгений Николаевич Трубецкой/под ред. С.М. Половинкина, Т.Г. Щедриной. – М.: Политическая энциклопедия, 2014. 375 с. : ил. (философия России первой половины XX века). С.10-57.

3. Лосев А.Ф. Владимир Соловьев и его время. М., 1990. 719 с.

4. Носов А.А. История и судьба «Мирозерцания Вл. С. Соловьева». /В:Евгений Николаевич Трубецкой/под ред. С.М. Половинкина, Т.Г. Щедриной. – М.: Политическая энциклопедия, 2014. 375 с. : ил. –(философия России первой половины XX века). С. 75-113.

5. Трубецкой Е.Н. Метафизические предположения познания. Опыт преодоления Канта и кантианства. М., 1917. URL: http://www.odinblago.ru/metafiz_predp_poznania/#35

6. Евгений Трубецкой. К вопросу о мировоззрении В. С. Соловьева (По поводу статьи Л. М. Лопатина). URL: <https://www.rulit.me/author/trubeckoj-evgenij-nikolaevich/k-voprosu-o-mirovozzrenii-v-s-soloveva-download-free-396292.html>.

7. Трубецкой Е.Н. Мировоззрение Вл. С. Соловьева. Т.1-2. М. 1913.

8. Трубецкой Е.Н. Мировоззрение Вл. С. Соловьева. М. 1995. Т.1.

ГЕОРГІЙ ХЛЄБНІКОВ

*кандидат філософських наук, завідувач відділом філософії
Центру гуманітарних науково-інформаційних досліджень*

ІНІОН РАН

(Москва, Росія)

ORCID 0000-0001-5410-4807

В'ЯЧЕСЛАВ СТЕПАНОВ

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії,
історії та соціально-гуманітарних дисциплін,
Донбаський державний педагогічний університет
(м. Слов'янськ, Україна)*

e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net ORCID0000-0002-2616-1462

ЮЛІЯ ТАРАСЕНКО

*аспірантка кафедри філософії,
історії та соціально-гуманітарних дисциплін
Донбаський державний педагогічний університет
(м. Слов'янськ, Україна)*

**ІДЕЯ БОГОЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

У якості дослідницького завдання авторами була визначена спроба оцінити та проаналізувати принципи філософії двох великих російських філософів Е.Н. Трубецького та В.С. Соловйова, акцентуючи основну увагу саме на спільних рисах та відмінностях їх поглядів. Основний зміст дослідження становить аналіз теорій даних філософів щодо співвідношення божественного початку та інтуїтивного знання у людському існуванні. Автор розкриває основні погляди Е.Н. Трубецького на цю проблему, які полягають, перш за все, у тому, що у природному пізнанні безумовне передбачається не як сутність всього пізнаваного, а як універсальна думка і свідомість про все сутнє. Філософія В.С. Соловйова є концептуально протилежною філософії Е.Н. Трубецького та містить такі ідеї як універсальний органічний синтез науки, філософії і релігії, ідея нероздільної і неслиянної єдності божественного і людського, містичного і раціонального. Автори статті зазначають, що, незважаючи на ці фундаментальні відмінності у поглядах, князь Трубецької у своїй концепції про безумовну незалежності Бога

від світу і людини завжди опирався на ідеї Абсолютного запропоновані Соловйовим та вважав філософію останнього «істинною». На основі вивчення взаємовідносин зазначених філософів автори встановлюють, що велика кількість взаємної критики щодо окремих ідей, у тому числі критика антропоцентричних і пантеїстичних мотивів князем Трубецьким, зумовлена перш за все проявом дружніх почуттів. У статті подано докладний аналіз коментарів за зазначеною темою таких визначних російських філософів як Н.К. Гаврюшин, П. Флоренський, І.І. Євламπίєв, опираючись на їх доводи і критику, автор підходить до висновку, що криза сучасного людства відбувається саме через втрату релігійного почуття, що веде до забуття єдності всіх людей - як в гріху, так і порятунку, а потім і забутті єдності людини з Богом.

Ключові слова: Трубецький; Соловйов; Боголюдина; божественне начало; інтуїтивні знання; наука; релігія; філософія; синтез.

ГЕОРГИЙ ХЛЕБНИКОВ

*кандидат философских наук, заведующий отделом философии
Центра гуманитарных научно-информационных исследований*

ИНИОН РАН

(Москва, Россия)

ORCID 0000-0001-5410-4807

ВЯЧЕСЛАВ СТЕПАНОВ

*кандидат философских наук, доцент кафедры философии,
истории и социально-гуманитарных дисциплин*

Донбасский государственный педагогический университет

(г. Славянск, Украина)

e-mail: philosophy.kafedra@ukr.net ORCID 0000-0002-2616-1462

ЮЛИЯ ТАРАСЕНКО

аспирантка кафедры философии, истории и социально-

гуманитарных дисциплин,
Донбасский государственный педагогический университет
(г. Славянск, Украина)

ИДЕЯ БОГОЧЕЛОВЕКА В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

В качестве исследовательской задачи авторами была определена попытка оценить и проанализировать принципы философии российских философов Е.Н. Трубецкого и В.С. Соловьёва. Основное содержание исследования составляет анализ теорий данных философов касательно соотношения божественного начала и интуитивного знания в человеческом существовании. Автор раскрывает взгляды Е.Н. Трубецкого на эту проблему, которые заключаются в том, что в естественном познании безусловное предполагается не как сущность всего познаваемого, а как универсальная мысль и сознание обо всем. Философия В.С. Соловьёва является концептуально противоположной философии Е.Н. Трубецкого и содержит идеи нераздельного и неслиянного единства божественного и человеческого. В статье дан подробный анализ комментариев по данной теме таких выдающихся русских философов как Н.К. Гаврюшин, П. Флоренский, И.И. Евлампиев и, опираясь на их мнение, автор подходит к выводу, что критика Трубецкого в сторону Соловьёва обусловлена дружескими чувствами.

Ключевые слова: Трубецкой; Соловьёв; Богочеловек; божественное начало; интуитивные знания; наука; религия; философия; синтез

REFERENCES

1. Gavryushin N.K. (2014). Hristianskij platonizm I religiozno-obshchestvennyj ideal v trudah knyazya E.N. Trubeckogo [Christian Platonism and the religious social ideal in the works of Prince E.N. Trubetskoy] In *Evgeny Nikolaevich Trubetskoy* /Eds. S.M. Polovinkina, T.G. Shchedrinoj. Moscow: Politicheskaya

enciklopediya. (filosofiya Rossii pervoj poloviny XX veka). P. 58-74. [In Russian]

2. Evlampiev I.I. (2014). Problema soedineniya zemnogo i bozhestvennogo v filosofskom tvorchestve E.N. Trubeckogo [The problem of combining the earthly and the divine in the philosophical work of E.N. Trubetskoy] In *Evgeny Nikolaevich Trubetskoy/* Eds. S.M. Polovinkina, T.G. Shedrinovj. Moscow: Politicheskaya enciklopediya. (filosofiya Rossii pervoj poloviny XX veka). P. 10-57. [In Russian]

3. Losev A.F. (1990). *Vladimir Solov'evi ego vremena [Vladimir Soloviev and his time]*. Moscow. [In Russian]

4. Nosov A.A. (2014). Istoriya i sud'ba «Mirosozercaniya Vl. S. Solov'eva» [History and fate of the "Worldview of Vl. S. Solovyov "] In *Evgeny Nikolaevich Trubetskoy/* Eds. S.M. Polovinkina, T.G. Shedrinovj. Moscow: Politicheskaya enciklopediya. (filosofiya Rossii pervoj poloviny XX veka). P.75-113. [In Russian]

5. Trubeckoj E.N. (1917) *Metafizicheskie predpolozheniya poznaniya. Opyt preodoleniya Kanta i kantianstva [Metaphysical assumptions of knowledge. Experience of overcoming Kant and Kantianism]*. Moscow. Retrieved from: http://www.odinblago.ru/metafiz_predp_poznania/#35 [In Russian]

6. Evgenij Trubeckoj. *K voprosu o mirovozzrenii V. S. Solov'eva (Po povodustat'i L. M. Lopatina) [To the question of V.S.Soloviev's worldview (Concerning the L. M. Lopatin's article)]*. Retrieved from: <https://www.rulit.me/author/trubeckoj-evgenij-nikolaevich/k-voprosu-o-mirovozzrenii-v-s-soloveva-download-free-396292.html>. [In Russian]

7. Trubeckoj E.N. (1913). *Mirovozzrenie Vl. S. Solov'eva [The worldview of Vl. S. Solovyova]*. V.1-2. Moscow. [In Russian]

8. Trubeckoj E. N. (1995). *Mirovozzrenie V.S.Solov'eva [The worldview of Vl. S. Solovyova]*. Moscow. V.1. [In Russian]

UDC: 130.31

GEORGYI KHLIEBNIKOV

*Doctor of Philosophical Sciences, Head of the Department of
philosophy center
for Humanities Scientific and Information Studies INION Sciences
(Moscow, Russia)
ORCID 0000-0001-5410-4807*

ANASTASIA PETRENKO

*Postgraduate student of the Department of Philosophy, History and
Socio-humanitarian disciplines
Donbass State Pedagogical University
(Slavyansk, Ukraine)*

ALINA GRITSENKO

*Postgraduate student of the Department of Philosophy, History and
Socio-humanitarian disciplines
Donbass State Pedagogical University
(Slavyansk, Ukraine)*

THE CONCEPT OF LOVE IN ANCIENT GREEK PHILOSOPHY

The article examines the work of Sappho, a prominent ancient Greek poetess. The main focus is made on the consideration of her poetry through the prism of the philosophical concept of love. The authors emphasize that when repeatedly reading the original poems of this poetess, one gets the impression that homoeroticism and bisexuality are the natural attitude of an adult female person to the world of people, which Sappho embodied. The concept of love expresses itself very clearly in her reflection, namely, during thinking alone, which reflect not only a high level of self-awareness and abstract thinking, but also the extraordinary richness of the inner world. The work also notes that due to the desire of Sappho's

translators to remain in the cultural norms of a later time, certain inaccuracies in her poems during interpretation are found. Thus, the translations of her famous "Hymn to Aphrodite", the main motive of which is the intimate closeness of divine beings and ordinary people are characterized by restraint and asexuality, while the original work "breathes more frank eroticism and undisguised passion of a woman". Finally, in the article, the authors analyze the above-mentioned hymn and come to the conclusion that Sappho expressed her suffering through unrequited love in it. Her frustration seemed huge, and the loss cannot be filled with anything, because the central theme of her poetry is the idea that man as such is included in the universe order, firstly, as homoamans -man loving.

Key words: Sappho; love; lyrics; verses; homoeroticism; bisexuality; woman; hymn; Aphrodite; Myakin; homoamans

Aude scire

«Dare to know» (Horatius)

Introduction. In her lyrics Sappho (630-560 BC), the poetess and priestess (Мякин, 2012, p. 1) appeared before the reader as a fully formed personality: she actively and consciously treated nature phenomena that she knew well, appreciated, loved being able to handle in such a way as to get the greatest benefit from them, in any case not to suffer damage; and to divine beings, whom, judging by her poetry, she knew also very well and was able to handle them. That is, she, undoubtedly, understood that, in addition to the visible world, there is still no less extensive invisible world, in which there are also Powers acting both favorable for the people, and vice versa - the world of demons and divine beings, which, at their will, could become visible and appear in the earthly world. Almost 9/10 of her verses of the Alexandrian edition have been lost (Мякин, 2012, p. 82), but it is certain that Sappho clearly bore her gender, recognized herself as a beautiful and strong woman (her inner ego-image), who was able to please both men and those who was close to her physiologically, she knew how to use her femininity to achieve

what she wanted (and not just sex, although in most cases we are talking about it; it is implied). At the same time, it is possible, according to the surviving fragments, to suggest that Sappho's jealousy for rivals such as Gorgo and Andromeda, was caused more by a sense of competition on the basis of poetic and musical art between the fias (by fias Sappho implied "her house of muses", *μοῦσπóος οὐκία*; Bergk, 61; - 3), but, obviously, not only to them. During repeated reading of the originals of her poems, a strong impression occurs that homoerotics, bisexuality is the natural and native attitude of an adult female to the world of people, which Sappho personified by herself, falling in love (sincerely and selflessly) throughout her not so short life, with both men and women. And the fias (*θίασος*) of the poetess was not only the house of muses, but also the place where girls were prepared for marriage in a family (Мякин, 2012; Мякин, 2004; 8], that is, they were most likely acquainted with the physiology of gender relations, including those, how you can satisfy the sexual needs of not only men, but also women in the best way (and method). And, judging by the surviving artifacts, the Greeks possessed such knowledge. In addition, Maxim Tyrsky spoke of Andromeda as a rival to Sappho in love art (*τεχνηρωτικη*), - literally, in "erotic technique" - you can't say more clearly (Мякин, 2012, p. 27, note 56)!

The purpose of the article is definition and analysis of specifics of representation of concept 'love' in Sappho' lyrics.

Statement of the main material. Her dialogues and communication with people, as far as they were traced in the lines of her poems, have revealed a fairly adequate self-esteem, knowledge and ability to use social tools: not only common to all citizens - people of that time, but also typically female, including, apparently specifically female, relating not only to the features of clothing, aromas, incense, ointments, etc., but also to the benefits of supporting several (for example, two) lovers, the pleasure delivered by artificial imitators of the (male) penis, and her reflection: reflections with herself discovered not only a high level of self-

awareness and abstract thinking, but also the extraordinary wealth of the inner world - the ability to enjoy both the sensory side of being and its less material aspects: the beauty of nature and man, the ethical and spiritual qualities of the latter, sublime and even by that which over time would be assessed as low, but at the same time it has a direct brightness of the impact on the perception of man, by force and power, which was characteristic, as people then believed, in Antiquity, only for heroes and divine beings. With the development of human communities, the progress of culture and civilization, these latter qualities were obscured and less publicly appreciated, but then, at that time they were still in the foreground and caused appreciation from women who had their own means for distinguishing between those they liked and what did they like about them. And Sappho here was clearly not among the latter. She felt that she liked to be a woman, she was satisfied with herself, her place in society, her social circle, her poetic gift, that the main concerns in her world are on the shoulders of slaves and men, and she got a relatively simple fate in this existence, which she joyfully carried, trying to be who she was by nature and all inclinations. Sappho was respected and honored by Alkey, Solon, Strabo, Plato, Horace and many other prominent people of antiquity; it is also known that the mitilents placed her images on their coins. It should be noted that according to some Sappho's poems, an impressive image of her as a worthy mother and wife is created (Сапфо).

From the biography of Sappho, it is known that she married the very rich Andrian Kerkil; gave birth to a daughter (named after Sappho's mother, or Cleida). However, both the Sappho's husband and her child did not live long. It was written about Sappho that she had three brothers: Charaxos, Eurigios and Larichos. In the oxirinh papyrus was said that Haraks was the eldest, but Sappho liked the younger Larich more.

The evidence of the relationship between Kharaks and the Egyptian courtesan Rhodopis, whom Sappho called "Doricha", has survived. Athenaeus also called the courtesan Doricha. He also cited

the epigram of Posidippus (3rd century BC), which referred to Dorich and Sappho (Сапфо).

According to Wikipedia, “the social status of women island Lesbos (and, in general, in Aeolis) was distinguished by greater freedom than in other areas of the Greek world. Women in social activity had almost no restrictions here; part of the family property, for example, could be transferred along the female line; along with the male heters on the island, fiases (fias, Greek. thiasos - “meeting, procession”), similar to the commonwealth of women, persisted. Sappho headed such a fias - a cult association dedicated to Artemis, as well as Aphrodite. One of the tasks of this fias was the preparation of noble girls for marriage, the pre-wedding service to Artemis, which was supposed to provide the girl with a successful childbirth (see the last book Myakina T.G. - 2). As a part of the fias program, Sappho taught girls music, dance, and versification” (Сапфо). And, one can assume that sex with different partners, women, basically, probably, as you might think, including, on the basis of (МЯКИН, 2012, p. 23, 27; p. 97-110), a very convincing T. G. Myakin's study. Analyzing the etymology of the relevant terms, the scientist showed that, most likely, it was about anal sex with the help of a dildo imitating a man's penis. Without questioning the evidence-based strength of his arguments (see МЯКИН, 2012, p. 97-110), it should be noted at the same time that they do not exclude, at the same time, the practice of oral sex, which is also more common among lesbians, which is also sine crimine, - without going into piquant details, - it makes it possible to fell more fully the partner, her smells, etc., - the corresponding terms are also present in the texts (and not only: see, e.g., МЯКИН, 2012, p. 105 etymology of βαυβω, terracotta figures IV BC and others) and poetess' poems. Bringing satisfaction to a woman, making her subjectively happy, is not at all a trifle for her life. And one must think, judging by the serious studies that began to appear in Russian, in the Sappho's fias, considerable attention was also paid to this. Moreover, personal relationships in her fias were built, as shown by the Myakon's research, primarily on the sexual

relations of older women with younger ones, based on the transcendental authority of the goddess, so that refusing them was thought and felt like a serious religious crime (МЯКИН, 2012, p. 104-106-108) and, one must think, in practice practically did not know refusals or exceptions (from this general rule).

One of the aspects of the “Greek miracle” may also be concluded in this special role of women, an explanation of how such a relatively small number of people managed in several centuries in essence to create the foundations of culture and civilization, which eventually gave modern science and industry, great works of architecture, sculpture, literature, poetry, painting have still nourished modern art with its plots, and in many ways still unsurpassed masterpieces and samples. A woman who is self-conscious and selflessly fulfilling her social and civic role is inspiring and encouraging men to do the same, clearly an important component of any success of a society, its economic well-being and cultural progress.

And Sappho represented her with dignity: she knew and reflected on the social structure of the ancient policy - she immediately separated free citizens from slaves, the attitude to them was also nuanced by her: she partially regretted them, and at the same time she talked a little bit down, distinguished soldiers, leaders, the king, his servants, noble and wealthy people, and, on the contrary, poor and unfortunate, smart and stupid, beautiful, honored and famous - in different ways and not so much that it was very noticeable, but enough to prefer some ladylike, and refused others, even friends. In her relations with women, as special studies show, there is no element of strict hierarchical subordination in the tandem of “mistress-beloved” (МЯКИН, 2004, p. 8). She was not ready to be just a human female, as evidenced by her love feelings, which can be assumed was so developed that the inability to satisfy them led Sappho to suicide (assuming that the story about the young Faon is innocent, and this is also possible). I think that not all modern

women (especially they), because of unhappy love, agree and could follow her example.

The famous Sappho's anthem to Aphrodite, special literature about which is enormous, is a panegyric of sensual love for both an earthly woman and for personifying love in the form of a goddess, so the reader thinks that the poetess strove to achieve not so pleasant physiological sensations as through the last some heavenly bliss, available only with an unusual divine partner, to unite in ecstasy with the very idea of love in its although bodily, but at the same time already in partly heavenly, and not only earthly embodiment. It seems that the usual academic reading of this fragment and its interpretation are characterized by excessive restraint and asexuality, while the original breathes more like frank eroticism and undisguised woman's passion (see about it in particular at W. Schadewaldt: "Aphrodite's words ... revealed to us that emotional storm that was raging in the chest of this woman, " [cited from: p. 71], who explicitly called the goddess a woman, (explicitly including in this term and inherent to her as such passions), and also described Sappho in the prime of her spring desires with already liberated sensuality - and not knowing the later restraining cultural conventionalities-taboos.

The motive of the intimacy of divine beings and earthly people was quite well known in ancient Greek mythology, many of whose heroes themselves were the fetus of such a connection (for example, Hercules, Elena, Bacchus, Achilles etc.), so Sappho's appeal to Aphrodite fit into this cultural tradition, except that it additionally enriched and expanded its semantics, with an accentuation of the theme of specifically female affection to a woman.

After reading and re-reading Sappho's fragments in different translations several times, the modern poorly prepared reader might even think that she was a nymphomaniac if it suggested something about her more than an outstanding representative of homo sapiens, with an emphasis on the first word if it couldn't be put on the second and third with the same right either: a poetess, glorious in all

respects, apparently, due to her shortcomings, because even her vices (and whether is it vice is an increased female temperament, the need for love is much higher than average ?!) - it is also a special and piquant view of its virtues. Sappho clearly not only felt herself, but and was the queen of this human anthill, one can probably say that even if she put the official concept of “patriarchy” into something, but internally she still had no doubt that “matriarchy” always was and is the true content of the herd man’s community, because exactly from her, Sappho’s, as a female (and she not only had the biological sensation of her gender, but was present, was recognized, and was accentuated as such) desire, agreement and skillful actions depended the bliss of any male - from the last slave to the first person of the polis, basileus. And so, it has been and always will be - she, Sappho, knew it for sure.

As it seems that such an anachronistic desire to stay in cultural norms of more recent times sometimes leads Sappho's translators and interpreters to direct violence against the text. Whereas, for example, such a competent and subtle scientist as T.G. Myakin, convincingly showing Aphrodite as “the personification of sexual desire” (МЯКИН, 2004, p. 75-83,89), also provided quite convincing evidence, referring to the Hungarian researcher Sigmond Rituk, that the terms and formulas of “Anthem to Afordite” had and still have and occult-malic significance, that is, they are examples of a special female witchcraft-love spell, the use of which is especially significant because it is used and against a woman and for the purpose of catching the goddess (МЯКИН, 2004, p. 70-73), that, most likely, indicates the widest dissemination of such practices among women of that era (after all, there are enough of them now - you just need to look at the advertising sections of some newspapers to see the corresponding offers from hereditary and / or professional witches to “bewitch” or, on the contrary, inspire dislike-lapel).

As T.G. Myakin convincingly showed in the poem "Hymn to Aphrodite" it is unambiguously about a girl who refused Sappho sex - thus, calling on Aphrodite to become a companion in a love battle

(Мякин, 2012, p. 19), Sappho sought, in essence, to homosexual sexatroids even if her, Aphrodite, participation in this act as a third character remained invisible to others and obvious only to her alone, as the priestess of the goddess in the mystery of syzygy and sinusia. But Sappho, for the sake of love, is obviously ready for anything - knowing neither fear nor doubt in her. Slightly modifying the strophe of the Roman poet about her, one could well say: «Illamiparesse daevidetur ("She seems to me like a goddess") [Catullus 51]. Here is one of her poems in my translation into Russian:

Σαπφο

Fr.94

Δοδουκα μεν α σελαννα

Και Πληιαδες μεσαι δε

Νυκτες, παρα δ' ερχετ' ωρα

Εγω δε μονα κατευδω (Danesi. Lirici Greci)

The Moon and the Pleiades have gone down.

Already in the middle

Nights. Time has passed

And I sleep alone.

Or - maybe - a little further from the original, but more poetic:

The moon and the Pleiades went down

midnight, time passes

And I sleep alone ...

Translation of this poem by T.G. Myagkin raises many questions and doubts: See Мякин, 2012, p. 39.

Εγωδεμονακατευδω he translated as "I'm alone in bed"

Although in the original: "and I sleep alone", and the translation of the first line is also far from the original source: Δοδουκα - did not "come out", but "went down, plunged, descended" so that the meaning of the original of the first line is the opposite of what the poetess had ... Here is a translation of this fragment by an Italian philologist:

Danesi:

TramontarLuna e Plejadi:

È mezzanotte: vola

L'oraprecipitevole,

Edioquidormosola (Danesi. Lirici Greci)

A huge female grief was expressed with restraint and pithiness: night, midnight, time passed, but he (her beloved man) did not come - and she, an aristocrat, princess, goddess Sappho (in her own self-esteem and self-awareness), must sleep in an empty and cold bed - ... alone. Whereas, it is obvious that there is a huge time in nature, a whole half of a day is specially (probably) meted out and allocated for making love by adults ... - Cosmically determined and provided for. It is included in the universe.

The frustration is enormous, the loss is irreparable. - The poetess' grief is obvious, because according to the pathos of all her work, a person is included in the order of the universe as a loving person: homoamans.

Conclusions. People, love each other, including sensually, Sappho wanted to say and said as veiled, in hints, so frankly, with her creativity and life: *Αγαπατεαλλελους*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мякин Т.Г. Сапфо. Язык, мировоззрение, жизнь/ Т. Г. Мякин. СПб., 2004. 240 с.

2. Мякин Т.Г. Через Кельн к Лесбосу: встреча с подлинной Сапфо/ Т. Г. Мякин. Новосибирск, 2012. URL: <http://elar.uniyar.ac.ru/jspui/bitstream/123456789/2822/1/Myakin%20T.G.%20Sappho.pdf>

3. Сапфо. Wikipedia. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Сапфо>

4. Burnett A. P. Three archaic poets: Archilochus, Alcaeus, Sappho/ A. P. Burnett. London: Duckworth. 1983. Pp. viii + 320.

5. Danesi. Lirici Greci. Tradotti Da Achille Guilio Danesi. URL: [https://it.wikisource.org/wiki/Frammenti_\(Saffo_-_Danesi\)](https://it.wikisource.org/wiki/Frammenti_(Saffo_-_Danesi))

6. ΣΑΠΦΟΥΣ ΜΕΛΩΝ Α. URL: http://www.poesialatina.it/_ns/Greek/testi/Sappho/Fragmenta.html

ГЕОРГІЙ ХЛЄБНІКОВ

*кандидат філософських наук, завідувач відділом філософії
Центру гуманітарних науково-інформаційних досліджень*

ІНІОН РАН

(Москва, Росія)

ORCID 0000-0001-5410-4807

АНАСТАСІЯ ПЕТРЕНКО

*аспірантка кафедри філософії, історії та
соціально-гуманітарних дисциплін*

Донбаський державний педагогічний університет

(м. Слов'янськ, Україна)

АЛІНА ГРІЩЕНКО

*аспірантка кафедри філософії, історії та
соціально-гуманітарних дисциплін*

Донбаський державний педагогічний університет

(м. Слов'янськ, Україна)

КОНЦЕПТ ЛЮБОВІ У ДАВНЬОГРЕЦЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

У статті розглядається творчість Сапфо, видатної давньогрецької поетеси. Основний фокус робиться на розгляді її поезії крізь призму філософського концепту любові. Автори підкреслюють, що при неодноразовому читанні оригіналів віршів цієї поетеси виникає враження, що гомоеротика, бісексуальність - це природне відношення дорослої жіночої особи до світу людей, яке й уособлювала собою Сапфо. Концепт любові дуже яскраво виражає себе у її рефлексії, а саме роздумах наодинці, у яких відображається не тільки високий рівень самосвідомості й абстрактного мислення, а й надзвичайне багатство внутрішнього світу - вміння насолоджуватися як чуттєвою стороною буття, так і менш речовими його аспектами: красою природи та людини, етичними і духовними якостями

останньої, піднесенням і навіть тим, що з часом стане оцінюватися як щось низьке, але при цьому вона володіє безпосереднім впливом на сприйняття людини, силою і міццю, властивими, як вважалося тоді, в Античності, тільки героям і божественним істотам. У роботі відзначається й те, що у зв'язку з бажанням перекладачів Сапфо залишитися в культурних нормах більш пізнього часу, у її віршах при інтерпретації достукаються певні неточності. Так, переклади її відомого «Гімну до Афродіти», головний мотив якого це інтимна близькість божественних істот та звичайних людей характеризуються стриманістю та асексуальністю, у той час як оригінал твору «дихає швидше відвертим еротизмом і неприкритою пристрасністю жінки». Наостанок, у статті автори аналізують вищезгаданий гімн та доходять до висновку, що у ньому Сапфо виражає свої страждання через нерозділене кохання. Її фрустрація здається величезною, а втрату неможливо нічим заповнити, оскільки через усю її поезію червоною ниткою проходить думка про те, що людина як така включена в порядок світобудови, перш за все, як homoamans -людина любляча.

Ключові слова: Сапфо; любов; лірика; вірші; гомоеротика; бісексуальність; жінка; гімн; Афродіта; Мякін; homoamans

ГЕОРГИЙ ХЛЕБНИКОВ

*кандидат філософських наук, завідуючий відделом філософії
Центра гуманитарних научно-інформаційних досліджень*

ИНИОН РАН

(Москва, Росія)

ORCID 0000-0001-5410-4807

АНАСТАСИЯ ПЕТРЕНКО

*аспірантка кафедри філософії, історії і
соціально-гуманитарних дисциплін*

Донбасський державний педагогічний університет

(г. Славянск, Україна)

АЛИНА ГРИЦЕНКО*аспірантка кафедри філософії, історії і
соціально-гуманитарних дисциплін**Донбасський державний педагогічний університет
(г. Славянск, Україна)*

КОНЦЕПТ ЛЮБВИ В ДРЕВНЕГРЕЧЕСКОЙ ФИЛОСОФИИ

В статье рассматривается творчество Сапфо, выдающейся древнегреческой поэтессы. Основной фокус делается на рассмотрении её поэзии сквозь призму философского концепта любви. Авторы подчеркивают, что при неоднократном чтении оригиналов стихов этой поэтессы возникает впечатление, что гомоэротика, бисексуальность — это естественное отношение взрослой женской особи к миру людей, которое и олицетворяла собой Сапфо. Концепт любви очень ярко выражает себя в ее рефлексии, а именно размышлениях наедине, в которых отражается не только высокий уровень самосознания и абстрактного мышления, но и необычайное богатство внутреннего мира. В работе отмечается и то, что в связи с желанием переводчиков Сапфо остаться в культурных нормах более позднего времени, в ее стихах при интерпретации допускаются определенные неточности. Так, переводы ее известного «Гимна к Афродите», главный мотив которого это интимная близость божественных существ и обычных людей, характеризуются сдержанностью и асексуальностью, в то время как оригинал произведения «дышит скорее откровенным эротизмом и неприкрытой страстностью женщины». Напоследок, в статье авторы анализируют вышеупомянутый гимн и приходят к выводу, что в нем Сапфо выражает свои страдания из-за неразделенной любви. Ее фрустрация кажется огромной, а потерю невозможно ничем заполнить, поскольку через всю ее поэзию красной нитью проходит мысль о том, что

человек как таковой включен в порядок мироздания, прежде всего, как homoamans -человек любящий.

Ключевые слова: Сапфо; любовь; лирика; стихи; гомоеротика; бисексуальность; женщина; гимн; Афродита; Мьякин; homoamans

REFERENCES

1. Myakin T.G. (2004). *Sappho. Yazyk, mirovozzrenie, zhizn' [Sappho. Language, worldview, life]*. St. Petersburg. [In Russian]

2. Myakin T.G. (2012). *Cherez Kel'n k Lesbosu: vstrecha s podlinnoj Sapfo [Through Cologne to Lesbos: Meeting with the Genuine Sappho]*. Novosibirsk. Retrieved from: <http://elar.uniyar.ac.ru/jspui/bitstream/123456789/2822/1/Myakin%20T.G.%20Sappho.pdf> [In Russian]

3. Sapfo (2020). *Wikipedia*. Retrieved from: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Сапфо> [In Russian]

4. Burnett A. P. (1983). *Three archaic poets Archilochus, Alcaeus, Sappho*. London: Duckworth. [In English]

5. Danesi. *Lirici Greci (2020). Tradotti Da Achille Guilio Danesi*. Retrieved from: [https://it.wikisource.org/wiki/Frammenti_\(Saffo_-_Danesi\)](https://it.wikisource.org/wiki/Frammenti_(Saffo_-_Danesi)) [In Italian]

6. ΣΑΠΦΟΥΣ ΜΕΛΩΝ Α (2020). Retrieved from: http://www.poesialatina.it/_ns/Greek/testi/Sappho/Fragmenta.html [In Greek]

УДК 130.2**ВАДИМ ЛЕБЕДЕВ***кандидат философских наук, доцент кафедры
философии и социологии**Украинская государственная академия железнодорожного
транспорта**(г. Харьков, Украина)**e-mail: wz551a@gmail.com ORCID: 0000-0002-8673-7075***ВИДЕОИГРА «MORTAL КОМБАТ» В КОНТЕКСТЕ
ЖАНРА «ТЕМНОГО ФЭНТЕЗИ»**

В данной статье является анализ серии видеоигр «Mortal Kombat» в контексте жанра «темного фэнтези». В настоящее время к жанру тёмного фэнтези причисляют три группы фантастических произведений: разновидность мистических ужасов, традиционное фэнтези с «темным» оттенком, фэнтези, написанное в особо гнетущем стиле. Основные признаки темного фэнтези в серии «Mortal Kombat» легко различимы. Это и высокий уровень жестокости, и мрачная атмосфера, в создании которой значительное место уделено заимствованиям из традиционных восточных культур («восточность» в терминах Р. Барта, Показано, что использование заимствований из традиционных восточных культур позволило усилить характерные особенности этого жанра, довести их до максимума. Жанр темного фэнтези отказывается от примитивной дихотомии «добро-зло», выраженного в образах персонажей, однозначно относимых либо к воинству Света, либо к силам Тьмы, и, соответственно, от колониального/христианского дискурса. Взамен создается картина мира, которую условно можно назвать многополярной. Значение темного фэнтези для культуры состоит в том, что этот жанр, наравне с другими проявлениями маскультуры, выполняет карнавальную функцию в

современном мире. А серия «Mortal Kombat» становится современной интерактивной дьяблерией.

Ключевые слова: видеоигры; виртуальная культура; Восток – Запад; фэнтези; темное фэнтези; карнавальная культура; дьяблерия.

Постановка проблемы. Массовая культура является мощным средством воздействия на духовную жизнь современного общества, формирующим сознание целых социальных групп. Механизм ее функционирования и формирования ценностного фонда не получил достаточного освещения в гуманитарных науках. До сих пор масскульт рассматривают в основном в контексте вредного воздействия, которое якобы оказывается им на подрастающее поколение. Наименее изученной его частью являются видеоигры. Это связано как с их недавним появлением на исторической арене, так и общими негативными традициями исследования массовой культуры. Если за прошедшие десятилетия были созданы и доведены до совершенства каноны и методы исследования литературы, кинематографа, фотографии, музыки, очевидно, что в случае с видеоиграми их еще предстоит создать. Различные аспекты фантастики и фэнтези исследовались Д. Швейцером, И. Хобаном, К. Эмис, М. Муркоком, А. Е. Няццу, В. Губайловским, К. Г. Фрумкиным и др. (критиками, исследователями, самими писателями, создававшими критические работы). Исследованиями массовой культуры занимались Х. Ортега-и-Гассет, Р. Барт, М. Мак-Люэн, Ф. Р. Левис, Р. Хогарт.

Целью данной статьи является анализ серии видеоигр «Mortal Kombat» в контексте жанра «темного фэнтези».

Изложение основного материала. Термин «темное фэнтези» («Dark Fantasy») был впервые использован в 1973 году в одноименном журнале. В 1987 писатель Джек Уильямсон выделил темное фэнтези как отдельный вид мистической

литературы. В июне 1991 года Фарен Миллер, обозревательница журнала «Локус», описала этот жанр как историю с элементами хоррора (ужаса) и готики, действие которого происходит в антураже традиционного фэнтези. В настоящее время к жанру тёмного фэнтези причисляют три группы фантастических произведений: разновидность мистических ужасов, традиционное фэнтези с «темным» оттенком, фэнтези, написанное в особо гнетущем стиле. В последнем случае имеется в виду выписанная с особым тщанием атмосфера давящего мрака и полнейшей безнадежности. Как правило, в произведениях темного фэнтези зло умеренное и привычное противостоит злу еще более жестокому и мерзкому. Истоки этого направления литературы можно увидеть в произведениях Говарда Лавкрафта, Роберта Блоха, Роберта Говарда. Наиболее яркими примерами данного жанра в настоящее время можно назвать цикл Глена Кука о Черном отряде, «Хроники Томаса Ковенанта» Стивена Дональдсона, «Малазанский цикл» Стивена Эриксона, некоторые работы Клайва Баркера и Стивена Кинга. Из авторов, работающих на территории СНГ, темное фэнтези представлено работами Марины и Сергея Дьяченко, Андрея Дашкова, Олега Дивова [6, с. 38].

Образцы темного фэнтези также встречаются в комиксах («Песочный человек»), аниме («Берсерк»). Его проявления есть и в играх, как ролевых настольных («Dark sun», «Ravenloft»), так и компьютерных («Castlevania», «Diablo») [6, с. 39]. Но если последние в плане культурологического и философского анализа малоинтересны, ибо наследуют либо классические каноны западного темного фэнтези, либо воспроизводят его каноны в японском осмыслении («Castlevania»), то вселенная видеоигры «Mortal Kombat» представляет собой то, что мы назовем «темным восточным фэнтези».

Первая игра из серии «Mortal Kombat» появилась на свет в 1992 году, и всего за год принесла более 1 миллиарда долларов прибыли [3, с. 106]. Она является представительницей жанра

«файтинг» (поединок). В отличие от других игр этого жанра, уже существовавших в то время, создатели «Mortal Kombat» изначально планировали создать жесткий реалистичный файтинг с оцифрованными персонажами. Сюжет игры повествует о турнире боевых искусств, организованном жестоким императором Внешнего мира Шао Каном с целью завоевания Земли. Если боец с Земли выиграет турнир, наш мир будет спасен. Этот сюжет с небольшими вариациями использовался и в играх-продолжениях из этой серии, также он раскрывается в полнометражных экранизациях, сериале, комиксах. Среди персонажей-участников турнира нашлось местам и людям, стоящим по разные стороны баррикад в морально-этическом смысле (члены преступных группировок, спецназовцы, представители различных кланов ниндзя, монахи), и богам, мутантам, иным нечеловеческим существам. У каждого из персонажей свои причины участвовать в турнире – от защиты своего мира до мести и борьбы за власть. Участники находятся в сложных отношениях между собой, они интригуют, предают, меняют союзников, вступают в альянсы. Визитной карточкой серии стал запредельно высокий уровень насилия, выраженный в обильных брызгах крови и в виде так называемых «fatality» - добиваниях, выполняемых после победы над противником. Из-за них серия «Mortal Kombat» приобрела скандальную славу и обвинения в пропаганде жестокости.

На первый взгляд данная серия, как и жанр файтинг в целом, является «легковесной», не заслуживающей серьезного анализа. Но в действительности, мы имеем здесь дело с виртуализацией одного из важнейших элементов культуры – поединка. С исторической точки зрения, начавшись со смертельных поединков во время погребальных игр самнитов (от которых отсчитывают традицию гладиаторских игр древнего Рима [4, с. 20]), через судебные поединки викингов «хольмганг», рыцарские турниры, уличные и полуподпольные боксерские поединки Великобритании ([7, с. 128, 232]) он пронизывает всю культуру человечества. Точно так же в классической культуре

важное место занимают схватки между легендарными персонажами – Кухулина и Фердиада в Ирландии, Ахилла и Гектора античной Греции, поединки между персонажами «Рамаяны» и «Махабхараты» Индии и т.д. Как показывает опрос, проведенный журналом «Maxim», многие итальянцы (25%) устали от футбольных матчей и с удовольствием заменили бы их гладиаторскими боями. 15 % опрошенных считают, что бои гладиаторов являются вполне нормальным зрелищем, мало чем отличающимся от спортивной борьбы. 34 % желали бы посмотреть настоящий кровавый бой с мечами, щитами, сетями и трезубцами. 20 % хотели взглянуть на подобное зрелище хотя бы один раз. Только 7 % отрицательно отнеслись к восстановлению (возможному) гладиаторских поединков [4, с. 304]. Таким образом, можно предположить, что игры, подобные «Mortal Kombat», позволяют проявлять деструктивность относительно безопасным образом.

Основные признаки темного фэнтези в серии «Mortal Kombat» легко различимы. Это и высокий уровень жестокости, и мрачная атмосфера, в создании которой значительное место уделено заимствованиям из традиционных восточных культур («восточность» в терминах Р. Барта, по аналогии с его «китайскостью» [1, с. 189]). Кроме собственно боевых искусств, наиболее проработанные системы которых происходят с Востока, в мире данной игры мы видим и кланы ниндзя, и организации подобные якудза («Черный дракон»). Серия «Mortal Kombat» фактически содержит в себе квинтэссенцию масскультурных представлений о Востоке 80-90-х годов XX века, заимствуя образы из многочисленных кинобоевиков («Большой переполох в маленьком Китае» и др.), восточной мифологии в ее популярной интерпретации (так, один из центральных персонажей – Райден – получил своё имя в честь японского бога грома и молнии), комиксов.

Кроме «Mortal Kombat», представителем жанра темного восточного фэнтези можно назвать альбом известного художника-иллюстратора Луиса Ройо «Dead Moon», работы из

которого, в частности, были использованы при оформлении гадательных карт И-цзин.

Переходя к анализу жанра темного фэнтези в целом, уместно привести мнение К. Г. Фрумкина о цикле Дж. Толкиена «Властелин колец», согласно которому мир Средиземья, где происходит действие романа, является калькой с эпохи колониальных войн. Это проявляется в образах по-европейски утонченных эльфов-джентльменов, сражающихся со звероподобными дикарями-орками, не брезгующих каннибализмом. Таким образом, Средиземье Толкиена носит отпечаток мышления христианского и колониального [9, с. 213-215]. Жанр темного фэнтези отказывается от примитивной дихотомии «добро-зло», выраженного в образах персонажей, однозначно относимых либо к воинству Света, либо к силам Тьмы, и, соответственно, от колониального/христианского дискурса. Взамен создается картина мира, которую условно можно назвать многополярной. Сказалось здесь и влияние постмодернизма и сопутствующего ему морального релятивизма [8, с. 95]. В общем и целом картина мира современного фэнтези ближе к мировоззрению восточного маскульта, например японского аниме, где отсутствует четкое разделение на положительных и отрицательных персонажей, герои совершают трагические ошибки, а «негодяи» способны на проявление добрых чувств, а в некоторых случаях могут и перейти на сторону добра [5, с. 73-78].

М. Бахтин рассматривает гротескный реализм и утверждает, что в системе гротескной образности смерть и обновление неотделимы друг от друга в целом жизни, и это целое менее всего способно вызывать страх. В представлениях средневековой мистерийной сцены – дьяблериях – часто фигурирует разъятое на части тело, поджаривание, сжигание, проглатывание и т.д. (сравним это с добиваниями «fatality» в «Mortal Komбат» - В. Л.) [2, с. 384]. Представление о гротескном реализме и (отчасти) пиршественные образы дают возможность адекватно интерпретировать многие произведения современной

массовой культуры. Точно так же можно предположить, что темное фэнтези позволяет потребителю его пройти через символическое возрождение. Погрузившись в мир вымышленных страстей, побывав (мысленно) «в шкуре» отрицательного персонажа, среднестатистический житель глобализированного мегаполиса может с новыми силами вернуться к своей обычной жизни и повседневным обязанностям. Темное восточное фэнтези в этой ситуации имеет то преимущество, что позволяет до предела все характерные особенности этого жанра. В западном масскульте сложилась устойчивая тенденция считать все восточное априори превосходящим западное: если преступник – выходец из Азии, но он более жесток и коварен, если маг – то он намного могущественнее западных и т.д. Таким образом, можно сказать, что именно темное восточное фэнтези наилучшим образом выполняет функцию символического возрождения.

Выводы. Исходя из сказанного выше, можно сделать следующие выводы. Серия видеоигр «Mortal Kombat» по своим основным признакам вполне является представителем жанра темное фэнтези. Использование заимствований из традиционных восточных культур позволило усилить характерные особенности этого жанра, довести их до максимума. Значение темного фэнтези для культуры состоит в том, что этот жанр, наравне с другими проявлениями масскульта, выполняет карнавальную функцию в современном мире. А серия «Mortal Kombat» становится современной интерактивной дьяблерией.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Барт Р. Мифологии/ Р. Барт. М.: изд-во им. Сабашниковых, 1996. 312 с.
2. Бахтин М. М. Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса/ М. М. Бахтин. М.: Художественная литература, 1990. 543 с.

3. Гиннес мировые рекорды 2010: Библия геймера. М.: АСТ, Астрель, 2010. 216 с.
4. Горончаровский В. А. Гладиаторы в бою. На арене и полях сражений/ В. А. Горончаровский. М.: Яуза, Эксмо, 2008. 320 с.
5. Лебедев В. О. Масова культура сходу і заходу/ В. О. Лебедев// Науковий вісник. Серія «Філософія». Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. 2008. Вип. 28. С. 73-78.
6. Невский Б. Темная сторона магии: dark fantasy/ Б. Невский //Мир фантастики. 2005. № 7. С. 38-40.
7. Панченко Г. К. Нетрадиционные боевые искусства. Европа и Азия/ Г. К. Панченко. Харьков: Фолио, Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. 388 с.
8. Терьезен Э. Почему так мало супергероев в манге?/ Э. Терьезен//Манга и философия. М.: Эксмо, 2011. С. 77-96.
9. Фрумкин К. Г. Философия и психология фантастики/ К. Г. Фрумкин. М.: Едиториал УРСС, 2004. 240 с.

ВАДИМ ЛЕБЕДЕЇВ

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціології

Український державний університет залізничного транспорту

(м. Харків, Україна)

e-mail: wz551a@gmail.com ORCID: 0000-0002-8673-7075

**ВІДЕОГРА «MORTAL КОМБАТ» У КОНТЕКСТІ ЖАНРУ
«ТЕМНОГО ФЕНТЕЗІ»**

У даній статті є аналіз серії відеоігор «Mortal Combat» в контексті жанру «темного фентезі». В даний час до жанру темного фентезі зараховують три групи фантастичних творів: різновид містичних жахів, традиційне фентезі з «темним» відтінком, фентезі, написане в особливо гнітючому

стилі. Основні ознаки темного фентезі в серії «Mortal Kombat» легко помітні. Це і високий рівень жорстокості, і похмура атмосфера, в створенні якої значне місце відведено запозиченням з традиційних східних культур («Східна» в термінах Р. Барта), Показано, що використання запозичень з традиційних східних культур дозволило посилити характерні особливості цього жанру, довести їх до максимуму. Жанр темного фентезі відмовляється від примітивної дихотомії «добро-зло», вираженого в образах персонажів, які однозначно відносяться або до воїнства Світу, або до сил Темряви, і, відповідно, від Колоніального / християнського дискурсу. Натомість створюється картина світу, яку умовно можна назвати багатополлярної. Значення темного фентезі для культури полягає в тому, що цей жанр, нарівні з іншими проявами маскульту, виконує карнавальну функцію в сучасному світі. А серія «Mortal Kombat» стає сучасною інтерактивною дьяблерією.

Ключові слова: відеоігри; віртуальна культура; Схід Захід; фентезі; темне фентезі; карнавальна культура; дьяблерія.

LEBEDEV VADIM

*Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Department of Philosophy and Sociology
Ukrainian State University of Railway Transport
(Kharkiv, Ukraine)*

e-mail: wz551a@gmail.com ORCID: 0000-0002-8673-7075

VIDEO GAME “MORTAL KOMBAT” IN THE CONTEXT OF THE GENERAL OF “DARK FANTASY”

This article is an analysis of the “Mortal Kombat” video game series in the context of the “dark fantasy” genre. At present, three groups of fantastic works are ranked as a dark fantasy genre: a variety of mystical horrors, traditional fantasy with a “dark” shade,

fantasy written in a particularly oppressive style. The first game in the Mortal Kombat series was born in 1992, and in just a year brought more than \$ 1 billion in profit. It is a representative of the genre of fighting game (duel). Unlike other games of this genre that already existed at that time, the creators of "Mortal Kombat" initially planned to create a hard realistic fighting game with digitized characters. The plot of the game tells about a martial arts tournament organized by the brutal emperor of the Outworld, Shao Kang, with the goal of conquering the Earth. If a fighter from Earth wins the tournament, our world will be saved. This plot, with slight variations, was also used in sequel games from this series, and it is also revealed in full-length adaptations, series, comics. At first glance, this series, like the fighting genre as a whole, is "lightweight" and does not deserve serious analysis. But in reality, we are dealing here with the virtualization of one of the most important elements of culture - the duel. From a historical point of view, it permeates the entire culture of mankind. The main signs of dark fantasy in the Mortal Kombat series are easily distinguishable. This is a high level of cruelty, and a gloomy atmosphere, in the creation of which a significant place is given to borrowings from traditional eastern cultures ("orientality" in terms of R. Bart). The idea of the grotesque realism of M. Bakhtin makes it possible to adequately interpret many works of modern mass culture. In the same way, it can be assumed that dark fantasy allows the consumer to go through a symbolic rebirth. Having plunged into the world of fictional passions, having been (mentally) "in the shoes" of a negative character, the average resident of a globalized metropolis can return with renewed vigor to his usual life and everyday duties. Dark oriental fantasy in this situation has the advantage of allowing to bring to the limit all the characteristic features of this genre. It is shown that the use of borrowings from traditional eastern cultures made it possible to strengthen the characteristic features of this genre, to bring them to the maximum. The genre of dark fantasy rejects the primitive dichotomy "good-evil" expressed in the images

of characters that are unambiguously attributed either to the host of the Light or to the forces of Darkness, and, accordingly, from colonial / Christian discourse. Instead, a picture of the world is created, which can conditionally be called multipolar. The significance of dark fantasy for culture is that this genre, along with other manifestations of the mass culture, performs a carnival function in the modern world. And the Mortal Kombat series are becoming a modern interactive diablerie.

Key words: video games; virtual culture; East - West; Fantasy dark fantasy; carnival culture; diablerie.

REFERENCES

1. Bart R. (1996). *Mifologii [Mythology]*. Moscow: izd-vo im. Sabashnikovy`kh. [In Russian]
2. Bakhtin M. M. (1990). *Fransua Rable i narodnaya kul`tura srednevekov`ya i Renessansa [François Rabelais and the folk culture of the Middle Ages and the Renaissance]*. Moscow: Khudozhestvennaya literature. [In Russian]
3. *Ginnes mirovy`e rekordy` 2010: Bibliya gejmera [Guinness World Records 2010: Gamer's Bible]*. (2010). Moscow: AST, Astrel`. [In Russian]
4. Goroncharovskij V. A. (2008). *Gladiatory` v boyu. Na arene i polyakh srazhenij [Gladiators in battle. On the arena and battlefields]*. Moscow: Yauza, E`ksmo. [In Russian]
10. 5. Lebedyev V. O. (2008). *Masova kul`tura skhodu i` zakhodu [Mass culture of the East and West] In Naukovij vi`snik. Seri`ya «Fi`losofi`ya» [Scientific bulletin. Series "Philosophy"]*. Khark. nacz. ped. un-t i`m. G. S. Skovorodi. Vyp. 28. P. 73-78. [In Ukrainian]
6. Nevskij B. (2005). *Temnaya storona magii: dark fantasy [The dark side of magic: dark fantas] In Mir fantastiki [The world of fantasy]*. No. 7. P. 38-40. [In Russian]

7. Panchenko G. K. (1997). *Netradiczionny`e boevy`e iskusstva. Evropa i Aziya [Non-traditional martial arts. Europe and Asia]*. Kharkiv: Folio, Rostov-na-Donu: Feniks. [In Russian]

8. Ter`ezen E`. (2011). *Pochemu tak malo supergeroev v mange? [Why are there so few superheroes in the manga?]* In *Manga i filosofiya [Manga and philosophy]*. Moscow. P. 77-96. [In Russian]

9. Frumkin K. G. (2004). *Filosofiya i psikhologiya fantastiki [Philosophy and psychology of fantasy]*. Moscow: Editorial URSS. [In Russian]

UDK: 130.3

YULIA BUTKO

*Senior lecturer of the Department of Philosophy, History and Socio-Humanitarian Sciences,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)*

email: youlia. manager@expert-studio.ru ORCID 0000 – 0001 – 9375– 6015

YAROSLAVA GYRA

*Post-graduate student of the Department of Philosophy, History and Socio-Humanitarian Sciences,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)*

ORCID 0000-0002-5898-6496

HERMENEUTICS OF BUDDHIST AND TAOIST PHYLOSOPHY

The article is devoted to the study of the history of investigation of Buddhist and Taoist philosophical discourse in the logic of hermeneutics. The aim of the study is a review of the stages of the historical development of the system of hermeneutic ideas about the essence of Buddhism and Taoism. Content analysis and conceptualization were used as the main research methods. The works of such outstanding scientists as M. Weber, P. Sorokin, E. Fromm, M. Eliade and others philosophers from ancient times to the present day were used as the material for the study. As a result of the study, we can conclude that in the process of studying the hermeneutics of Buddhist and Taoist discourse, thinkers draw parallels between the "Eastern" and "Western" philosophical traditions, revealing, among other things, the relationship between Eastern philosophy and Western psychoanalysis, between Buddhist practices and existential, esoteric philosophy, etc. It should be

mentioned that the study of "echoes" of the influence of Eastern philosophical systems on the features of the life of modern Ukrainian and European society is highlighted in a separate area of researches.

In general, the results of the study allow us to conclude that the philosophical study of the works of Buddhism and Taoism can be viewed as an endless hermeneutic process, an endless hermeneutic game, in which artistic images, metaphors and philosophical categories form close relationships between doctrine, science and everyday life, which gradually flow into each other, forming a synergistic integrity, an indissoluble unity.

Key words: hermeneutics, Buddhism, Taoism, hermeneutics of Buddhism, hermeneutics of Taoism

Statement of the task. The problems of hermeneutics were raised by Buddhologists at the early stage of Western scholars' acquaintance with Buddhist texts. V. Vasiliev was actively involved in this issue.

In an even greater completeness and depth, the hermeneutic problems of the study of Buddhism were comprehended by O. O. Rosenberg, who showed the fundamental limitation of the use of European philosophical terminology for translating Buddhist texts.

Among modern researchers, to one degree or another, touching upon the hermeneutical problems of the study of Buddhism in their works, it should be noted A. Pyatigorsky, V. Toporov, O. Volkova, G. Bongard-Levin, V. Androsoy, V. Rudogo, E. Ostrovskaya, V. Shokhin, V. Lysenko, E. Torchinova, and others.

Buddhist hermeneutics proper has only recently become the subject of special study by Western researchers. Etienne Lamotte (1903-1983) was one of the first Western researchers of the Sandhinirmochana Sutra and of the whole range of problems associated with the interpretation of Buddhist texts. Peru D. Seyfort Ruegg owns a number of major works in the field of hermeneutic problems of the Mahayana texts. Robert Thurman, Jeffrey Hopkins, Yuichi Kajiyama are renowned experts in the hermeneutics of

Tibetan Buddhism. Michael Broido's work explores Tibetan interpretations of the Madhyamika and Vajrayana teachings in relation to their Indian counterparts. David Chappell has published a number of studies on the hermeneutics of Chinese Buddhism. Tomas Kaziulis specializes in problems of text interpretation in Japanese Buddhism. In 1984, Los Angeles hosted one of the first conferences devoted to the discussion of the problems of Buddhist hermeneutics, and in 1988 the book "Buddhist Hermeneutics" was published based on its materials, edited by prof. D. Lopets.

The scientific discussion so far has raised important questions for understanding Buddhist hermeneutics. Some of these questions have been dealt with explicitly, others remain to be investigated. In any way we need to define the main scientific approaches to exploration of Buddhist hermeneutics for better understanding of the current stage of investigation of the problem.

Purpose of the research: to review the scientific approaches to understanding of Buddhist hermeneutics from ancient times to our days.

The concept of "hermeneutics" in the meaning of "art of interpretation" appeared in ancient Greece. Initially, this is the interpretation of the signs that the gods sent to people. The mediator between people and gods in ancient Greek mythology was Hermes, hence the origin of the term.

Later, in ancient Greek philosophy and philology, polysemantic symbols, allegories, poetic speech as such, literature as a collection of texts from previous eras, language as a means of communication became the object of interpretation.

The problem of the interpretation of sacred knowledge persists in Christian theology. With the emergence of patristics, an additional problem arises of reconciling the discrepancies related to the understanding of the basic dogmas of Christian teaching contained in the writings of the "church fathers".

As philosophy moves away from theology, the content of hermeneutics is increasingly becoming a critical study of the text, and philological hermeneutics itself is being formed.

Protestant theology played a significant role in the formation of philosophical hermeneutics, defending the ability of a person to independently, without the mediation of church tradition, comprehend the truths of Scripture. The traditions of Protestant theology and philology were reinterpreted by Friedrich Schleiermacher in the project of hermeneutics as a universal method of all the humanities. For Schleiermacher, all problems of interpretation are really problems of understanding. Every speech and every text for him is directly related to the art of understanding. Moreover, the object of understanding becomes not so much the text as the personality of the author. Schleiermacher is much less interested in grammatical interpretation than psychological one.

In no case can the author's understanding pretend to be a reference expression of the text's truth. Moreover, this rule is universal; it also applies to sacred texts. The hermeneutic approach of Wilhelm Dilthey borrowed a lot from Schleiermacher, but transferred the problem of understanding to the historical plane. For Dilthey, "understanding" as an intuitive penetration into life, as "getting used to", "feeling", "empathy" in relation to the culture of the past and culture in general is a universal method of the "sciences of the spirit", as opposed to the "explanation" used in the "sciences of nature". Hence, Dilthey defines hermeneutics as the art of understanding "life manifestations" recorded in written texts, and considers "understanding psychology" as the basis of hermeneutics.

For Martin Heidegger, "life World" is, first of all, a kind of linguistic reality. He discovers the connection between his understanding of the language and some of the tenets of Zenbuddhism, which he mentions in his "Dialogue on the language between the Japanese and the questioner."

From the very beginning, Buddhist teaching had a hermeneutic orientation, since Buddha did not claim the absolute truth of his

sermons. The Dharma, which was followed and taught by Buddha, possessed absolute truth, but which could not be fully adequately expressed in words. Further, due to the fact that the sermon was addressed to different people, with different levels of consciousness, it was neo ^ sod possible to express the same content in different ways. The original principles of Buddhist hermeneutics were expressed in the Mahaparinibbana Sutra, which describes four criteria according to which a statement can be classified as the "word of the Buddha."

Many special works of Tibetan philosophers are devoted to the problems of hermeneutics. The works of Tszonkhava, Gedun Dandar, Jamyan Shadba and other scientists.

Also, we cannot fail to mention the connection between European hermeneutics with Taoism.

It should be emphasized that in Western Europe today, qigong is a form of sports training.

In addition, texts have survived to this day confirming that the art of Chinese massage (anmo) penetrated Europe during the Tang Dynasty. In the 1930s, the Chinese scholar Maspero, in an article published in the Asian Journal, explained the importance to the human body of other, more complex methods of breathing in qigong, which he called "fetal respiration" and "respiratory arrest," respectively.

Note that in Germany, a widespread method of autotraining by breathing. In some German schools, gymnastics is used during breaks, which helps to relieve mental fatigue and increase concentration.

In 1958 in Austria, Professor of Medicine I. Schultz published the results of his study, which confirmed the importance of the use of qigong in sports and described some of the methods that have become widespread in most countries called "relaxation exercises". Based on these exercises, in 1974 the Swiss Maharishi Institute conducted a very important experiment, which substantiated the possibility of setting a single rhythm for all areas of the brain, in

which the electromagnetic activity of its cells will be programmed in advance.

In 1975, a number of systematic scientifically based studies of qigong were conducted at this institute with the participation of world-famous specialists. According to the results of this study, a collection of "Transcendental Meditation and the Flight Method" was published.

In 1978 in Prague, in 1975 in Morocco, in 1977 in Rome held international scientific conferences on topical issues of qigong art, which played a huge role in developing the theoretical foundations of this practice of healing and improvement of the body.

In 1978, the Swiss Research Institute of Maharishi published a report that one of the qigong specialists took to the air during the sessions (this action was called "The Art of Flying Qigong"). By studying the encephalogram of the master, it was found that the greatest coherence of the electromagnetic activity of the cells of his brain occurs at the time of flight (Хоушен, Пэйюй, 2007).

Practical classes on qigong art are regularly held in Ukraine. There are active public organizations in our country that unite practitioners of this legendary Taoist tradition (for example, the Zhong Yuan Qigong Association in Ukraine).

One of the specific features of modern qigong is its connection with the martial arts - wushu, which originated in the 80s of the last century. At the same time, the question of whether the revival of qigong can be considered as a revival of Taoism in a new way remains quite important and still debatable. Scientists almost unanimously give an affirmative answer, because the ways to implement qigong, of course, are Taoist.

In addition, the total spread of qigong caused an increase in interest in Taoist works, as a result of which influential publishers began to publish "libraries of qigong classics", namely to work hard to disseminate a series of well-known and repeatedly published Taoist works from a certain canon ("Tao-tsang").) - Tao Hong-jing,

Sun Xi-miao, Sima Chen-Zhen, Zhang Bo-Duan, Li Dao-Chun, Lihu-yang and other famous masters of the "art of the Way".

The Federation of Wushu, Gongfu and Qigong was established in Ukraine in the late 1980s, and since the 1990s, Ukrainian masters have been actively participating in international competitions.

At the tournament in Chenzhou (China) in 2004, the national team of Ukraine won eight gold, two silver and two bronze medals. At the first European Youth Championship in Antwerp (Belgium), the youth national team of Ukraine took second place.

In 2009, the national team of Ukraine became the world champion in kung fu in the team standings (Сорока, 2010).

However, the influence of Taoism on modern Western European and Ukrainian society is manifested not only in the spread of martial arts and health practices, but also in charity, environmental protection, the struggle for peace. Charity, as a result of love of neighbor, is an element of Taoist social service.

The main direction of the Taoist tradition in modern conditions, including in the West, is nature conservation. At the doctrinal level, it is due to the self-worth of the main principle of the results of good power De - the desire for naturalness, because it is nature that is considered by Taoists as its image embodied in this world.

Recently, Lao Tzu's ideas have attracted the attention of Western scholars and politicians as a practical guide for management theory and public administration. In Ukraine, there are many examples that confirm these conclusions: in modern conditions, the corresponding reaction of society to the inflated and unfounded demands of the state from its citizens and the "Revolution of Dignity" has become widespread.

Based on this, the Taoist anthropomist tradition is the most important element of modern society in both Western Europe and Ukraine.

Emerging Taoist organizations are developing and strengthening their non-religious ties to determine their social status in the current context of Western development. Thus, at present, the study of the

canons of Taoist philosophy in order to find their reflection in the context of modern poststructuralist philosophies is becoming extremely relevant for Western society.

Of course, today the forefront of humanities research is the consideration of possible ways of interaction between man and society. All religious denominations attach great importance to the search for opportunities for ethical and aesthetic perfection of man. At the same time, the passion for progress is often replaced by concern for the state and destiny of the world.

In the 21st century, society has faced many different global challenges: the threat of nuclear and environmental catastrophes, military conflicts, organized crime, drug addiction, the dangers of the negative effects of genetic engineering and biotechnology, growing social and interethnic tensions, and more.

But all these negative manifestations of modern civilization cause a systematic return to the understanding of the paramount exclusive role of spiritual rebirth and creation. Therefore, numerous peace-loving provisions of Taoist philosophy (concepts of inaction, naturalness, Taoist ideas about public administration, propaganda of charity, environmental protection, healthy lifestyle, struggle for peace) are the most important for civilization.

The issue of Chinese and Indian religions and spiritual practices is very common in historical and philosophical intelligence. The study of Chinese culture and religiosity, the interaction of East and West - for all the conventionality of this concept - stood out in the history of philosophy as a separate area of research, which is called esoteric philosophy. Recognized German sociologist of the twentieth century M. Weber, who for the peculiarity of ethical, religious and economic views, some researchers include in the circle of ideological antipodes of K. Marx, stressed that the Chinese religion - is primarily a way of life and thinking (Taoism). Consequently, in philosophical research a very important place is occupied by determining the role of religious ideas in social change.

P. Sorokin analyzed Eastern religions in the context of the study of social dynamics. He singled out sensual and idealistic cultural systems and turned to Eastern religions and philosophies as illustrative and evidential material for his own conclusions.

The German philosopher and psychoanalyst E. Fromm also paid great attention to Taoism, made comparisons between Western psychoanalysis and Eastern teachings (Фромм, 1990). He believes that the society of the twentieth century is in a state of mental crisis. He draws this conclusion from the fact that humanity is now constantly faced with violence, destruction of nature, worship of power, the cult of wealth and luxury, and so on. But everyone forgot that human happiness is in the joy of being. Therefore, in his work *The Art of Loving* (Фромм, 1990), he appeals to the techniques of Taoism, especially when he justifies his isolation of the "five forms of love" and their essence. He believes that the most selfless and lasting form of love is the so-called "Maternal love", ie the relationship between mother and child, because they are based on the natural principle. But it is also possible to prove the fact that other manifestations of love, which the researcher describes, are somehow connected with nature. We mean "brotherly love" (a variety of relationships between friends, or friendship), "erotic love" (or a relationship between a man and a woman based on sexual instinct), "self-love" and "love of God". which also emphasize the process of uniting man and nature.

The cultural philosopher and theologian Mircea Eliade, who actively studied mysticism, paid special attention to such Eastern practices as meditation, yoga and breathing practices. In *Yoga: Freedom and Immortality*, he explored yoga in connection with the difficulties of the twentieth century posed by existential philosophy (Делёз, 2011, p. 382).

Conclusions. In general, all works of literature of the Buddhist and Taoist regions and all their artistic culture can be considered as an endless hermeneutic process or as an endless hermeneutic game in which artistic images and philosophical categories form a continuous

link between doctrine and everyday life, melting both into something the only thing.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Делёз Ж. Логика смысла/ Ж. Делёз. М.: Академический Проект, 2011. 472 с. Серия Философские технологии ISBN 978-5-8291-1251-6

2. Сорока Ю. Г. Видеть, мыслить, различать: социокультурная теория восприятия : монография/ Ю. Г. Сорока. М-во образования и науки Украины, Харьковский нац. ун-т им. В. Н. Каразина. Харьков : Харьковский нац. ун-т им. В. Н. Каразина, 2010. 334 с. :

3. Хоушен Л. Секреты китайской медицины. 300 вопросов о цигун/ Л. Хоушен, Л. Пэйюй. URL: <http://bibliograph.com.ua/448/index.htm>.

4. Фромм Э. Искусство любить. Исследование природы любви/ Перевод Л. А. Чернышёвой. Москва: Педагогика, 1990. 160 с.

ЮЛИЯ БУТКО

*кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
Донбаський державний педагогічний університет
(м. Слов'янськ, Україна)*

email: youlia. manager@expert-studio.ru ORCID 0000 – 0001 – 9375– 6015

ЯРОСЛАВА ГУРА

*аспірант кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних наук,
Донбаський державний педагогічний університет
(м. Слов'янськ, Україна)*

ORCID 0000-0002-5898-6496

ГЕРМЕНЕВТИКА БУДДІЙСЬКОЇ І ДАОСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Стаття присвячена оглядовому вивченню історії дослідження буддійського і даоського філософського дискурсу в логіці герменевтики. Метою дослідження виступає короткий огляд етапів історичного розвитку системи герменевтичних уявлень про сутність буддизму і даосизму. В якості основних методів дослідження були використані контент-аналіз та метод концептуалізації. В якості матеріалів для дослідження були використані роботи таких видатних філософів і мислителів, як М. Вебер, П. Сорокін, Е. Фромм, М. Еліаде та ін., праці мислителів від найдавніших часів по сьогоднішній день. В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що в процесі вивчення герменевтики буддійського і даоського дискурсу мислителі проводять паралелі між «східною» і «західною» філософською традицією, виявляючи в тому числі взаємозв'язки між східними філософськими підходами і західним психоаналізом, між буддистськими практиками і екзистенціальною, езотеричною філософією і т. д. Хотілося б відзначити, що в окремий напрямок роботи виділяється вивчення «відгомонів» впливу східних філософських систем на особливості життєдіяльності сучасного українського і європейського суспільства.

В цілому, результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок, що філософське вивчення творів буддизму і даосизму можна розглядати як нескінченний герменевтичний процес, нескінченну герменевтичну гру, в якій художні образи, метафори і філософські категорії формують тісні взаємозв'язки доктрини, науки і повсякденності, які поступово перетікають одне в одне, формуючи синергетичну цілісність, нерозривну єдність.

Ключові слова: герменевтика, буддизм, даосизм, герменевтика буддизму, герменевтика даосизму

ЮЛИЯ БУТКО

*кандидат философских наук, старший преподаватель
кафедры философии, истории и социально-
гуманитарных дисциплин,
Донбасский государственный педагогический
университет*

(г. Славянск, Украина)

*email: youlia. manager@expert-studio.ru ORCID 0000 – 0001 –
9375– 6015*

ЯРОСЛАВА ГУРА

*аспирант кафедры философии, истории и социально-
гуманитарных наук,
Донбасский государственный педагогический
университет*

(г. Славянск, Украина)

ORCID 0000-0002-5898-6496

**ГЕРМЕНЕВТИКА БУДДИЙСКОЙ И ДАОССКОЙ
ФИЛОСОФИИ**

Статья посвящена обзорному изучению истории исследования буддийского и даосского философского дискурса в логике герменевтики. Целью исследования выступает краткий обзор этапов исторических этапов развития системы герменевтических представлений о сущности буддизма и даосизма. В качестве основного метода исследования был использован контент-анализ, метод концептуализации. В качестве материала изучения были использованы работы таких выдающихся философов и мыслителей, как М. Вебер, П. Сорокин, Э. Фромм, М. Элиаде и др., труды мыслителей от древнейших времен по сегодняшний день. В результате проведенного исследования можно сделать вывод, что в процессе изучения герменевтики буддийского и даосского дискурса мыслители проводят параллели между «восточной» и

«западной» философской традицией, выявляя в том числе взаимосвязи между восточными учениями и западным психоанализом, между буддистскими практиками и экзистенциальной, эзотерической философией и т. д. Хотелось бы отметить, что в отдельное направление работы выделяется изучение «отголосков» влияния восточных философских систем на особенности жизнедеятельности современного украинского и европейского общества.

В целом, результаты проведенного исследования позволяют сделать вывод, что философское изучение произведений буддизма и даосизма можно рассматривать как бесконечный герменевтический процесс, бесконечную герменевтическую игру, в которой художественные образы, метафоры и философские категории формируют тесные взаимосвязи доктрины, науки и повседневности, которые постепенно перетекают друг в друга, формируя синергетическую целостность, неразрывное единство.

Ключевые слова: герменевтика, буддизм, даосизм, герменевтика буддизма, герменевтика даосизма

REFERENCES

1. Delyoz, Zh. (2011). *Logika smysla [The logic of meaning]*. Moscow: Akademicheskij proekt, 2011. [In Russian]
2. Houshen, L., Pejyuj, L. (2007). *Sekreti kitajs'koï medicini. Cigun [Secrets of Chinese Medicine. 300 questions about qigong]*. Retrieved from: <http://bibliograph.com.ua/448/index.htm>. [In Russian]
3. Soroka Yu. G. (2010). *Videt', myslit', razlichat': sociokul'turnaya teoriya vospriyatiya : monografiya [Seeing, thinking, distinguishing: socio-cultural theory of perception: monograph]*. Kharkiv: HNU imeni V. N. Karazina. [In Russian]
4. Fromm, E. (1990). *Iskusstvo lyubit': issledovanie prirody lyubvi [The art of love. Study of the nature of love]*. Moscow : Pedagogika. [In Russian]

UDK 37.0 (1) (14)

YULIA YUSHENKO

*Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor of the
Department of Philosophy and Social Science
Ukraine Medical Stomatological Academy (Poltava)
e-mail: Julia.yu@ukr.net ORCID 0000 – 0002 – 2883 -2621*

OLEKSANDR PUHACH

*Specialist degree, post-graduate student of the Department of
Philosophy, History and Socio-Humanitarian Sciences,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)
e-mail: Razkolnikov@meta.ua ORCID 0000-0003-1416-3262*

**THE CONCEPT OF EDUCATION IN THE PHYLOSOPHY OF
UKRAINE IN THE 18th-21ST CENTURIES, AND ITS
PRESERVATION, PROGRESS IN THE COMPOSITION OF
NEIGHBORING COUNTRIES AND AFTER
INDEPENDENCE**

The article examines the educational process and its philosophical principles on the territory of Ukraine during the XVIII-XXI ages, definition and detailed consideration of the paradigms and principles of education in Ukraine over the past three centuries, tracing changes in the developmental process. This will allow us to consider from a different angle those educational paradigms and concepts that arose in different time periods. As a result, the main goal of the article is to define the concept of education on the territory of Ukraine, where during this time a number of states, such as the Commonwealth, the Austro-Hungarian Empire, the Russian Empire, the USSR and a number of other states, conducted their domestic and foreign policies. The Drawn conclusions will be additional and relevant for dissertation research

in a similar topic. Fundamental things that are characteristic of the Ukrainian region will be considered, in parallel with which there is a constant struggle for the self-determination of the nation, both in peaceful and armed form. Over the years, the Ukrainian intelligentsia was able to preserve their own identity, regularly waging an underground struggle and creating secret organizations that also engaged in educational work, contributing to the development of Ukrainian education and the humanities. Determination of the characteristic features of each era will be necessary for further research in the dissertation work on the current topic, for the conclusions and analysis of the last section, which is directly devoted to the concept of education in Ukrainian philosophy in the current time.

Key words: concept of education, philosophy, educational process, pedagogy, mentality.

Statement of the task. The mentality in the post-Soviet space does not always undergo changes, despite the fact that the state of the USSR itself disappeared from the geopolitical map more than 25 years ago.

At the same time, the example of Ukraine shows opposite phenomena in all social spheres, including cultural and educational, and as a result, social processes and paradigms are being modernized. Even before the events of 2014, when the trends in the development of education were provided not so forcefully, even at that moment one can note the desire for the Western vector of progress which in turn reflects a change in educational standards and attitudes towards all participants in the educational process.

It is also worth noting that over the past centuries the Ukrainian lands were part of other states and for a long time could not be reunited. When the opportunity came only de jure, in the pages of the Constitution of the USSR, and de fact in 1991, where gaining independence, there was a regular revision of educational standards. At the same time, despite the Assimilated of the regions of Western

Ukraine, unique elements and traditions that date back to an earlier period of historical and cultural development were preserved at the local level.

For disclosure of the unique features of the concept in the philosophy of education of Ukraine, highlighting the main theses and thoughts of philosophers and cultural figures who lived on the territory of Ukraine, the state's attitude to educational policy and the nature of education, formed after these events.

Purpose of the research: Disclosure of the concept of education in Ukraine, which was formed under the influence of various countries, and to reveal the current trends in the concept of education in the philosophy of Ukraine in the XXI century.

Presentation of the main material: It is worth starting to consider the concept of education in Ukraine from the 18th century, namely from the second half, when most of the Ukrainian lands were part of two empires: the Russian and Austrian. The goal is to identify the factors that affect the positive modernization of the educational system. Considering the current trends in the philosophy of education, it is worth dwelling in more detail on the historical development of society, and what factors influenced the formation of moral and ethical norms and worldview. And at that time, the development of education in these two countries was at different levels.

At that time, educational centers in various directions were being formed on the territory of the Left-Bank Ukraine. Primary education was in schools that functioned in church institutions, the middle level was in the collegiums of Chernigov, Pereyaslav, Kharkov. Since the end of the 18th century in Ukraine, professional schools began to operate: a hospital in Elisavetgrad (now Kropyvnytskyi), an artillery school and a navigational school in Nikolaev.

The Kiev-Mohyla Academy remained the educational center. However, from the middle of the 18th century The Academy is going through a time of crisis. Their close collaboration with the church led to the conclusion that the teaching staff was recruited exclusively

from the clergy, and the main focus on subjects such as theology, rhetoric, philosophy. Through religious orientation and traditionalism in the educational process, it became uninteresting for young people.

In parallel with the humanities and applied disciplines, the field of art it was also undergoing change. In 1789, the first permanent theater in Ukraine was opened in Kharkov. In addition to local actors, artists from Moscow and St. Petersburg performed there.

The names of the Ukrainian composers M. Berezovsky and A. Vedel were known far beyond the borders of Ukraine. The work of D. Bortnyansky became a school for several generations of composers (Бичко, 2005, p. 210-212).

At the same time, educational processes on the territory of Right-Bank Ukraine gradually slowed down, and stagnation began. Primary education was controlled and organized by the Jesuits. The Lviv University, opened back in 1661, was also used by the Polish administration for polonization and assimilation of the Ukrainian population.

In Transcarpathia and Northern Bukovina, primary schools were funded by the population; there were not higher educational institutions. In 1766 a teacher's seminary was opened in Mukachevo (Transcarpathia), and in 1784, Academic Gymnasium in Chernivtsi (Bukovina). Literature, like culture in general, developed slowly (Горський, 1996, p. 143-144).

Thus, we can summarize the fact that the second half of the 18th century, Left-Bank and Right-Bank Ukraine met in completely different conditions. In one part, educational values were already formed, new centers were opened where secondary and higher education could be obtained on a commercial basis, and primary education was available in parish schools, even for the poorest social classes. Therefore, at that time, even with the necessary institutions, only a select few could get an education, that is, those who could afford education on a commercial basis. The elitism of education also leads to the fact that residents of the Ukrainian lands of the right bank could receive education exclusively in universities of foreign

countries and in the language of native speakers. Therefore, the concept of education in Ukrainian philosophy at that time was in its infancy and is still in its infancy, with no clearly defined boundaries and teaching methods, which leads to the inability to provide education by highly qualified specialists in this field. In the Russian Empire, among the nobility, individual home education dominates, which takes place under the patronage of foreign cultural and educational workers who, at the invitation of Catherine II, arrive in St. Petersburg and other large cities, both to work in secondary and higher educational institutions, and to find courtyard of wealthy nobles. In fact, the education of that time was completely dependent on the foreign intelligentsia.

Substantial changes take place in the second half of the 19th century, when the Ukrainian nation passes to the second, cultural stage of its formation. After the opening of the Kiev and Kharkov universities, the humanities and historical sciences find a new, autochthonous vector of development. And the mentality of the Ukrainian people in their writings reveals historians Kostomarov and Maksimovic.

M. Maksimovich singles out the very layer of the material in which the soul of the people is "encoded". N. Kostomarov continues his scientific research, which gave him the opportunity for the first time to formulate the peculiarities of the Ukrainian mentality in the famous work "Two Russian Nationalities", "Spiritual composition, degree of feeling, its methods or mentality, direction of will, outlook on spiritual and social life, everything what creates the character and character of the people - these cherished, internal reasons, its characteristics, which create the breath of life and the integrity of its body. Everything that is included in the circle of this spiritual national composition is not expressed alone, separately from each other, but together, inseparably, mutually supporting each other, mutually complementing themselves, and therefore all together constitutes a single harmonious image of spirituality" (Українська культура, 1993, p. 2, 54-55).

If this is so, then the peculiarities of the educational process in general and, in particular, the philosophical educational process in Ukraine become clear. After all, it is impossible to explain the nationwide, without exaggeration, craving for education that we observe in Ukraine in the 16th-18th centuries. When, “Following its historical tradition,” says the well-known book “Ukrainian Culture” published by D. Antonovich, “the Ukrainian population in the Left Bank on their own initiative and at their own expense kept schools for teaching children” (Костомаров, 1991).

It is possible to understand the support of the entire population of Ukraine, including farms and suburbs, aspirations for education, perhaps only taking into account the high prestige and authority that knowledge had. This quite fully reflects the prestige and status of pedagogical work that we observe in the Russian Empire.

Teachers moved up the same career ladder as other civil servants and received the same incentives, because there were no professional awards. The teachers of secondary schools themselves felt the need to create a professional corporation. They needed conventions to discuss issues of concern to teachers, development methods of improving education. But here they stood in the way of representatives of the authorities, who were always alarmed by a large gathering of people in one place, even if these people were representatives of the same profession (Прохоренков, 2010, p. 154-155).

Moreover, more of the teachers came from the upper classes. An example of a study by A.A. Chukhman of 1853, from which it follows that on the example of Gymnasium No. 1 in St. Petersburg, one can notice that most of the teachers came from a noble, spiritual or military family. And similar trends extended to other provinces, counties of the Russian Empire.

The sacrifice and dedication to the profession confirms the fact that out of 25 teachers of the First Gymnasium less than 25 ages, only 7 found a family, which speaks of loyalty and dedication to their

own work. Basically, they got married after 30 and 35 years old, in the age when a person is ready for such changes in his life.

With regard to the education of the period of the Union of Soviet Socialist Republics, in the first phases of the formation of the state in the educational sphere, a priority was created in the equalization of the rights of all classes for admission to secondary and higher educational institutions. The big problem is that as of 1930, the literacy rate of the population of the Russian Empire was, according to various sources, from 30 to 40 percent (Прохоренков, 2010, p. 154-155).

Therefore, the task for the new state was very difficult. In addition to the problems caused by the policy of "Military Communism", which led to the famine of 1921-1922, there was an acute problem of peasant uprisings that took place throughout the territory of the RSFSRR and the future Ukrainian SSR. Literacy policy has been postponed to the background after all critical issues have been resolved.

The legal foundations for the start of decisive changes in the field of literacy eradication were laid back in 1920. In 1920, the Council of People's Commissars adopted a decree on the establishment of the All-Russian Extraordinary Commission for the Elimination of Illiteracy (VChK educational program), whose decisions were binding. It was formed to fulfill the 1919 decree on the elimination of illiteracy, and in the 1920s and 1930s, it directed the education of the illiterate and semi-literate. People's Commissar of Education Anatoly Lunacharsky was in charge of the affairs of this commission (Штам, 1985).

However, active operations began only in 1922-1923. The First All-Russian Congress on the Eradication of Illiteracy (1922) recognized the need for the priority teaching of literacy for workers in industrial enterprises and state farms, members of trade unions and other workers aged 18-30. The term of study at the health center was set at 7 months (6-8 hours weekly).

On August 14, 1923, a decree of the Council of People's Commissars of the RSFSR "On the elimination of illiteracy" was issued, supplementing the decree of December 26 and establishing the number of instructional schools to 1072 (574 liquidation points and 498 schools for the illiterate). In the fall of 1923, the All-Russian Voluntary Society "Down with Illiteracy" was created (Штам, 1985).

The biggest social contingent, who had to fight against illiteracy, was the so-called street children - children who have lost not only family, but also a place of residence at the time of the First World and the Civil War. In the RSFSR in 1921 there were 4.5 million of them, and in the USSR as a whole in 1922 - up to 7 million.

As a result of the elimination of illiteracy, by 1936, approximately 40 million illiterates were trained. According to the 1939 census, the literacy rate for persons 16 to 50 years was approximately 90 percent. The main crisis issue was resolved.

Subsequently, Soviet education was mainly of an applied nature and in its educational programs developed and nurtured belonging to the collective and the censure of individualism. In fact, in Soviet times, there was a clear need for every person to follow the party line and career growth is possible only if the ideology of communism is accepted and the party program is unquestioning. From the point of view of personality formation, the Soviet Union retained the tendency of the Russian Empire, in which several state principles operated: Autocracy, Orthodoxy and Narodnost. Eliminating Orthodoxy and "Nationality", going to the "scientific atheism" and "sister republics" is actually leaving the "autocracy" with its cult of the personality of the first persons of the state, along with the awe and fear at the thought of error their policies.

This all led to the fact that when democratic changes really took place in education during the Gorbachev term, the Soviet people were not ready to take this burden on their own, in the form of permissiveness in education. And after the collapse of the Iron Curtain, Soviet culture lost the competition to Western mass culture, which ultimately led to the collapse of state education (Штам, 1985).

Since 1991, the collapse of the USSR has led to the appearance on the geopolitical map of Europe and Asia of a number of newly formed countries, including Ukraine. And if in the first ten years of development of education is going on in the same manner. Changes occurred only in the informational and national aspects, then in the early 2000s and after education gradually changed the vector of its development towards the individuality and development of the personal qualities of each of the students.

This approach has a number of pros and cons. Idealistic ideas at the formal level led to the fact that in practice the implementation of these points of legislative acts was practically unrealized.

In turn, this led to the discrediting of the teaching profession and the lack of funding from the state, which was directly reflected in the aspect of the salaries of educators and their motivation. The lack of a clear educational policy in the training programs and the formation of the necessary competencies has led to the difficulty of predicting the further vector of development and financing of education from the state budget. Such actions lead to an outflow of personnel under the age of 30 and a problem in finding employees even in large cities.

However, certain shifts have occurred since 2014 and The Revolution of Dignity. In higher education, the transition to the Bologna system took place back in 1999, and then secondary education remained without a qualitative revision until recent years.

Changes in competencies and ways of education are taking place during 2014-2020, together with attempts to increase funding for the salary fund of teaching staff. At the current stage, there is a change in the concept of education and an emphasis on the communicative activity of all participants in education, without the desire to overload the student with comprehensive information. In parallel with this, certain organizational difficulties arise in certain regions, in particular in matters of monetary subsidies, and, nevertheless, only since 2014, education has taken practical steps to change conditions

and principles. Only since 2014 education take practical steps to change conditions and principles.

Conclusions. The concepts of education in the philosophy of XVIII-XXI centuries Ukraine develops heterogeneous and depends on the socio-economic, political and cultural spheres of the country in which the Ukrainian lands were. For the longest period, the Ukrainian lands were part of the Russian and Austro-Hungarian empires. Therefore, it is worth noting that Northern, Central and Eastern Ukraine in the middle of the 19th century received its own educational centers and passed the cultural stage of the nation's formation. All this resulted in the works of famous historians Maksimovich, Dragomanov, Kostomarov, and later Grushevsky and others. Accordingly, in unofficial circles, an educational aspect is added to the philosophy of the concept of education, which does not correspond to one of the principles of the Russian Empire, namely "nationality", since the emergence of other nations within the empire was impossible and had nothing to do with reality for the emperor and his subordinates. Literature, music and theatrical art were born here, which carried a national flavor and made it possible to preserve the nationality for future years.

At the same time, in the Austro-Hungarian Empire, the Western Ukrainian regions were exclusively agrarian, and, accordingly, economically backward. The first universities appeared much later, and in fact there were no educational institutions where one could get the required level of education. Only a revolution in the European countries, which historians call the "spring of the peoples", made some changes, and within the Department of Lviv University will be the Ukrainian language, but soon such an initiative has been discontinued.

During the period of the USSR, after the elimination of illiteracy, the philosophy of education eliminated practically all idealistic tendencies, leaving only practical skills, removing any individualistic paradigms that are characteristic of capitalist society.

The philosophy of education of that time is typical for any totalitarian society. An individual was brought up who is ideally suited for managing and suggesting certain things that are necessary at the moment. As a result of the teaching profession, and especially the humanities, are special monitoring while taking, as in fact they are the mouthpiece of the Soviet regime, and their task - to bring the necessary social and cultural values in the minds of students. Therefore, applied sciences and isolation from the outside world dominate in a totalitarian society, which subsequently led to the failure of educational work and the lack of clear guidelines and principles that are lost when the political system changes. And only after two decades it is gradually possible to change the direction vector, which was greatly facilitated by the general availability of information and the ability to explore several types of sources.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичко А. Національні аспекти філософської освіти в Україні/ А. Бичко // Філософія освіти. 2005. № 5. С. 210-227.
2. Українська культура. Лекції для редакції Дмитра Антоновича/ Упор. С. В. Ульяновська. К.: Либідь, 1993. 592 с.
3. Костомаров Н. І. Дві російські національності/ Н. І. Костомаров. Київ, Харків, 1991. 71 с.
4. Чжан С. Наследие образования в СССР (философская оценка)/ С. Чжан// Большая Евразия: Развитие, безопасность, сотрудничество. 2019. Вып. 2. Ч. 2. С. 948 – 951.
5. Прохоренков А.А. Российский учитель второй половины XIX века (на примере Первой Санкт-Петербургской гимназии)/ А. А. Прохоренков// Universum: Вестник Герценовского университета. 2010. № 1. С. 148 – 156.
6. Горський В. С. Історія української філософії/ В. С. Горський. К.: Наук. думка, 1996. 286 с.
7. Штам С. И. Управление народным образованием в СССР (1917-1936 гг.) : (Ист.-правовое исслед.) / Отв. ред. Г. А. Дорохова. М. : Наука, 1985. 284 с.

ЮЛІЯ ЮЩЕНКО

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
на соціальних наук,
Українська медична стоматологічна академія (Полтава)
e-mail: Julia.yu@ukr.net ORCID 0000 – 0002 – 2883 -2621*

ОЛЕКСАНДР ПУГАЧ

*спеціаліст, аспірант кафедри філософії, історії та
соціально-гуманітарних наук,
Донбаський державний педагогічний університет
(м. Слов'янськ, Україна)
e-mail: Razkolnikov@meta.ua ORCID 0000-0003-1416-3262*

**КОНЦЕПТ ОСВІТИ В ФІЛОСОФІЇ УКРАЇНИ
В XVIII-XXI СТОЛІТТЯХ, І ЇЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ, ПРОГРЕС
У СКЛАДІ СУСІДНІХ КРАЇН І ПІСЛЯ ОТРИМАННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ**

У статті розглядається освітній процес і його філософські принципи на території України протягом XVIII-XXI століття, визначення і докладний розгляд парадигм і принципів освіти України протягом останніх трьох століть, простежуючи зміни в процесі розвитку. Це дозволить під іншим кутом розглянути ті освітні парадигми і концепції, які виникали в різні часові епохи. Внаслідок цього, головна мета статті - визначення концепту освіти на території України, на якій за цей час проводили свою внутрішню і зовнішню політику ряду країн, таких як: Річ Посполита, Австро-Угорська імперія, Російська імперія, СРСР і ряд інших. Зроблені висновки будуть додатковими і актуальними для дисертаційного дослідження в цій темі. Будуть розглянуті фундаментальні речі, характерні для українського регіону, паралельно з якими йде постійна боротьба за самовизначення нації, як в мирній, так і у збройній формі. Протягом багатьох років українська інтелігенція змогла зберегти

власну ідентичність, регулярно ведучи підпільну боротьбу і створюючи таємні організації, які так само займалися просвітницькою роботою, роблячи внесок у розвиток української освіти та гуманітарних наук. Визначення характерних ознак кожної епохи буде необхідно для подальшого дослідження в дисертаційній роботі по поточній тематиці, для висновків і аналізу останнього розділу, який присвячений безпосередньо концепції освіти в українській філософії в поточному часу.

Ключові слова: концепт освіти, філософія, освітній процес, педагогіка.

ЮЛИЯ ЮЩЕНКО

*кандидат философских наук, доцент кафедры
философии и социальных наук*

*Украинская медицинская стоматологическая академия
(Полтава)*

e-mail: Julia.yu@ukr.net ORCID 0000 – 0002 – 2883 -2621

АЛЕКСАНДР ПУГАЧ

*аспирант кафедры философии, истории и социально-
гуманитарных наук,*

*Донбасский государственный педагогический
университет*

(г. Славянск, Украина)

e-mail: Razkolnikov@meta.ua ORCID 0000-0003-1416-3262

КОНЦЕПТ ОБРАЗОВАНИЯ В ФИЛОСОФИИ УКРАИНЫ В XVIII-XXI ВЕКАХ, И ЕЁ СОХРАНЕНИЕ, ПРОГРЕСС В СОСТАВЕ СОСЕДНИХ СТРАН И ПОСЛЕ ПОЛУЧЕНИЯ НЕЗАВИСИМОСТИ

В статье рассматривается образовательный процесс и его философские принципы на территории Украины на протяжении

XVIII-XXI века, определение и подробное рассмотрение парадигм и принципов образования Украины на протяжении последних трех веков, прослеживая изменения в процессе развития. Это позволит под другим углом рассмотреть те образовательные парадигмы и концепции, которые возникали в разные временные эпохи. Вследствие этого, главная цель статьи – определение концепта образования на территории Украины, на которой за это время проводили свою внутреннюю и внешнюю политику ряд стран, таких как: Речь Посполитая, Австро-Венгерская империя, Российская империя, СССР и ряд других. Сделанные выводы будут дополнительными и актуальными для диссертационного исследования в этой теме. Будут рассмотрены фундаментальные вещи, характерные для украинского региона, параллельно с которыми идет постоянная борьба за самоопределение, как в мирной, так и в вооруженной форме. На протяжении многих лет украинская интеллигенция смогла сохранить собственную идентичность, регулярно ведя подпольную борьбу и создавая тайные организации, которые так же занимались просветительской работой, делая вклад в развитие украинского образования и гуманитарных наук. Определение характерных признаков каждой эпохи будет необходимо для дальнейшего исследования в диссертационной работе по текущей тематике, для выводов и анализа последнего раздела, который посвящен непосредственно концепции образования в украинской философии в текущем времени.

Ключевые слова: концепт образования, философия, образовательный процесс, педагогика.

REFERENCES

1. Bychko, A. (2005). Natsionalni aspekty filosofskoi osvity v Ukraini [National Aspects of Philosophical Education in Ukraine]. *Filosofiiia osvity - Philosophy of Education*, 5, 210-227. [In Ukrainian]

2. *Ukrainska kultura. Lektsii dlia redaktsii Dmytra Antonovycha/ Upor. S. V. Ulianovska [Ukrainian culture. Lectures for the editorship of Dmitry Antonovich/ Ed. S. V. Ulianovska].* (1993). Kyiv: Libid. [In Ukrainian]

3. Kostomarov, N. I. (1991). *Dvi rosiiski natsionalnosti [Two Russian nationalities].* Kiev, Kharkov. [In Ukrainian]

4. Zhang Xin. (2019). *Nasledie obrazovaniya v SSSR (filosofskaya ocenka) [Legacy of education in the USSR (philosophical estimation)]. Bol'shaya Evraziya: Razvitie, bezopasnost', sotrudnichestvo. - Greater Eurasia: Development, Security, Cooperation, Iss. 2, Part 2, 948 – 95.* [In Russian]

5. Prokhorenkov A.A. (2010) *Rossiiskij uchitel' vtoroj poloviny XIX veka (na primere Pervoj Sankt-Peterburgskoj gimnazii) [Russian teacher of the second half of the 19th century (on the example of the First St. Petersburg gymnasium)]. Universum: Vestnik Gercenovskogo universiteta - [Universum: Bulletin of the Herzen University], 1, 148-156.* [In Russian]

6. Gorsky V. S. (1996). *Istoriia ukrainskoi filosofii [History of Ukrainian philosophy].* Kiev: Nauk. dumka. [In Ukrainian]

7. Strain S. I. (1985). *Upravlenie narodnym obrazovaniem v SSSR (1917- 1936 gg.) [Management of public education in the USSR (1917-1936)].* Moscow: Nauka. [In Russian]

УДК 140.8

ЮЛІЯ МАЛІКОВА

асистент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін

Донбаський державний педагогічний університет

(м. Слов'янськ, Україна)

email: malikova.youl@gmail.com ORCID 0000-0001-9775-7381

ОЛЕКСАНДР ШУБІН

аспірант кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних наук,

Донбаський державний педагогічний університет

(м. Слов'янськ, Україна)

АЛАРМІЗМ: ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРНІЙ МОДЕЛІ

В останні десятиліття в філософському дискурсі все більшої актуальності набуває вивчення проявів алармістичного світосприйняття, разом з тим єдиний підхід, єдине визначення концепту в науковій літературі відсутнє, що призводить до «термінологічної плутанини», суттєво ускладнює процеси виведення нового філософського знання. Метою дослідження виступало вивчення формування витоків алармізму, етимологічного рівня концепту в українській культурній моделі. На основі аналізу теоретичних джерел можна зробити висновок, що алармізм являє собою світоглядне відчуття інтуїтивного рівня, яке виникає внаслідок емпірії людини як прагнення до збереження життя в несприятливих умовах оточуючого середовища, як намагання вижити у ситуації наявності екзистенціальних загроз. В основі алармізму – відчуття страху як універсального емоційного стану, абстрактного явища, яке впливає на людину та

соціум. Зважаючи на виявлену сутність алармізму, було проведене дослідження, спрямоване на вивчення особливостей формування витоків алармістичного світосприйняття в українській культурній моделі. В якості методу дослідження було обрано конструктивний аналіз.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що становлення витоків алармізму в українській культурі в найдавніші часи було пов'язане зі страхом фізичного знищення, наявністю явних, експліцитних загроз, однак поступово під впливом посилення ролі християнства в українському суспільстві страх перед фізичним знищенням було витіснено страхом перед смертю духовною, втратою надії на майбутнє, *Fear of Lord*.

Ключові слова: алармізм, страх, концепт, українська культура, витoki алармізму

Постановка проблеми. На початку нового тисячоліття людству не тільки не вдалось вирішити чисельні онтологічні проблеми, які супроводжують його протягом усього процесу історичного розвитку, але й довелось зустрітися з ситуацією їхнього поглиблення, набуття якісно нових в історичному вимірі масштабів. Поглиблення екзистенціальних проблем супроводжується поглибленням світоглядної кризи, формуванням алармістичного світосприйняття, особливої форми сприйняття та інтерпретації процесів, явищ, феноменів соціокультурної реальності. На сьогоднішній день в побутовому, публіцистичному, науковому та ін. дискурсах широко функціонує концепт «алармізм», разом з тим, єдиний підхід до розуміння смислу концепту відсутній, кожен з продуцентів вкладає в розуміння досліджуваної категорії власний індивідуальний суб'єктивно маркований зміст. Формується протиріччя, обумовлене широким функціонуванням концепту, який використовується для опису, характеристики сучасного стану людства, і відсутністю єдності у розумінні того,

який саме стан людини і людства може бути позначений як алармістичний. У свою чергу, відсутність єдності у розумінні сутності, внутрішнього смислу (сми́слів) концепту призводить по «концептуальної плутанини» (Л. Вітгенштайн), суттєво ускладнює процеси виведення нового наукового знання щодо стану, світовідчуття сучасного українського соціуму, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Важливо додати, що на сьогоднішній день прояви, спалахи алармізму підлягають філософському осмисленню в контексті екологічних (Sullivan, Ozman-Sullivan, 2019), економічних (Wosnitza, 2019), демографічних (Korun, Yurdakök, Arslan, et al., 2020) та ін. проблем, які набувають глобального виміру. Особливої актуальності набувають дослідження посилення алармістичного світосприйняття у зв'язку з дигіталізацією суспільства, поширенням повідомлень алармістичного змісту (Sackett, 2018) та створенням так званого “false alarm effect (FAE)” або “crying wolf effect”(Thompson, Lin, Parsloe, 2017; Thompson et al., 2019). Разом з тим, незважаючи на появу зазначених робіт, алармізм як соціокультурний феномен залишається малодослідженим у сучасному науковому дискурсі. Роботи, присвячені дослідженню витоків формування концепту в українській культурній моделі, відсутні.

Окремо слід наголосити, що в українському науковому дискурсі дослідження алармізму практично відсутні (Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України), що підвищує актуальність дослідження сутності феномену, витоків його формування в українському соціумі.

Відповідно, **метою дослідження** є вивчення формування витоків алармізму, етимологічного рівня концепту в українській культурній моделі.

Огляд теоретичних джерел: Алармізм як соціокультурний феномен. Перш за все слід зазначити, що стаття виступає продовженням серії публікацій, присвячених вивченню алармізму як одного з феноменів соціокультурного

буття в логіці філософського концептуального аналізу (Малікова, 2013).

Результати проведених досліджень дозволяються дефініювати алармізм як світоглядне відчуття інтуїтивного рівня, яке виникає внаслідок емпірії людини як прагнення до збереження життя в несприятливих умовах оточуючого середовища, як намагання вижити у ситуації наявності екзистенціальних загроз. Поширення функціонування концепту в 60-70-х роках минулого сторіччя було обумовлене посиленням та поглибленням екзистенціальних проблем, які набули глобального виміру, призвели до посилення історичного, соціального песимізму, гострого усвідомлення наближення до катастрофи. За суттю, алармістичне світосприйняття виступає своєрідною реакцією людства на посилення справжніх або уявних екзистенціальних загроз, закликає до подолання найактуальніших, найзначніших проблем, «містить в собі важливий раціональний момент: він надає відповідним проблемам статус серйозних соціальних проблем, що потребують до себе серйозного відношення людського соціуму» (Горбатюк, 2011).

Концепт як об'єкт філософських досліджень. В рамках даного дослідження концепт розглядається в логіці семантичного трикутника Фреге, так званих Fregean Thoughts (Burne, 2005, p. 231, McAlliste, 2019), як єдність, неподільна цілісність знаку, значення та смислу (McAlliste, 2019). Наявність зазначених структурних компонентів дозволяє виявити наступні рівні смислового наповнення концепту (Стернин, 2001; Степанов, 2004; Карасик, Стернин, 2005):

1) етимологічний: початковий етап концептуалізації виявленого, відокремленого фрагменту Всесвіту, який знаходиться на початковій стадії означення, наділення смислами – знак;

2) базовий, основний рівень, який включає сукупність експліцитних, «промовлених» значень, смислів – значення;

3) асоціативний рівень концепту: сукупність асоціативних, часто okazіональних, суб'єктивних значень – смисл.

Слід наголосити, що виявлення зазначених рівнів здійснюється виключно задля академічного дослідження, в дійсності всі рівні, всі смисли концепту виступають взаємопов'язаними та взаємообумовленими, формуючи єдність, цілісність структури. Крім того, слід зазначити, що, зважаючи на сформульовану мету дослідження, особливий інтерес являє собою етимологічний рівень алармізму, який відбиває витоки становлення концепту в українській культурній моделі, в українській свідомості, самосвідомості.

Історичні виміри становлення алармізму. В історичному вимірі поява концепту відноситься до XIV ст., коли він з'являється у старофранцузькій мові задля номінації заклик до зброї перед обличчям небезпеки, ворога, «до зброї!». Походить від лат. *illas + arma* (зброя), букв. «зброя для праці (війни)» (*A New English Dictionary on Historical Principles*, 1888, р. 204).

Виникнувши внаслідок зустрічі з військовою небезпекою, внаслідок емпірії, досвіду окремої людини, вже в латинській мові концепт став використовуватись задля означення, характеристика станів (1) будь-якої небезпеки, (2) страху, терору, викликаного усвідомленням раптової небезпеки, загрози (*A New English Dictionary on Historical Principles*, 1888, р. 205), відчуттям власної кінцевості, наближення загибелі «антропологічного космосу» (В. Панненберг). Відповідно, в історичному вимірі в основі концепту – відчуття страху, тривоги, паніки.

Незважаючи на те, що алармізм виникає в рамках латинської культури, відчуття страху виступає універсальним емоційним станом. У філософському вимірі страх являє собою «абстрактне явище, яке відіграє важливу роль у житті людини, спричинюючи на неї певний вплив» (Карасик, Стернин, 2005, с. 249). Починаючи з античності і до доби Постмодерну, страх залишається актуальним об'єктом філософських студій, а

провідні мислителі будь-якої історичної доби намагаються знайти причини, виявити закономірності, які наділяють страх силою впливу на людину. Інакше кажучи, незважаючи не те, що концепт «алармізм» виступає породженням латинської культури, зважаючи на семантичне наповнення етимологічного рівню концепту, його тісний взаємозв'язок з відчуттям страху, небезпеки, паніки, розгубленості, усвідомленням власної кінцевості (М. Гайдеггер, А. Камю, Ж.-П. Сартр, К. Уїлсон), можна припустити, що (Н1) витoki алармізму знаходять своє відбиття, ті чи інші форми репрезентації в українській культурі, крім того, (Н2) прояви алармізму відбивають особливості національного світосприйняття.

Матеріал та методи дослідження. Зважаючи на сформульовану мету та гіпотези дослідження, спрямованість на виявлення особливостей проявів витоків алармізму в українській культурі від найдавніших часів, в якості матеріалу для аналізу було обрано «Повѣсть временныхъ лѣтъ ...» (Повесть временных лет, 1997). Зазначений рукопис є найдавнішим з відомих («Повесть временных лет», 1969 – 1978), містить свідчення щодо історичного розвитку української культури, що дозволяє виявити особливості проявів алармізму на найдавнішому етапі формування українського етносу.

В якості методу дослідження було обрано модель конструктивного аналізу, який виступає різновидом концептуального аналізу – одного з основних методів філософських досліджень (Audi, 1983, р. 87), дозволяє виявляти взаємозв'язки між «Definiendum and Definiens» (Kosterec, 2016, р. 224), відповідає сформульованій меті роботи.

Зазначена модель включає 6 основних етапів (Kosterec, 2016, р. 223):

St. 1: Виявлення початкового концептуального обґрунтування СВ;

St. 2: Формулювання концептуальної проблеми Р;

St. 3: Виявлення концептуальних взаємовідносин R;

St. 4: Дослідження, тестування Т взаємовідносин R в рамках концептуального обґрунтування СВ;

St. 5: Виявлення, обґрунтування нових взаємовідносин R в структурі СВ;

St. 6: Уточнення структури СВ на основі тестування взаємовідносин R.

Результати дослідження та їхнє обговорення. На першому етапі дослідження (St. 1) вважається доцільним звернутися до виявлення початкового обґрунтування витоків алармізму, відчуття страху.

Фундаментальні дослідження страху були здійснені в «Антології концептів» (Карасик, Стернин, 2005). На основі проведення емпіричних досліджень в концептуальній структурі були виявлені наступні складові: (1) боязнь, (2) острах, (3) переляк, (4) кошмар, (5) паніка, (6) страх, (7) жах (Карасик, Стернин, 2005, с. 251). Відповідно, страх, витoki алармізму у свідомості сучасної людини пов'язані з наведеними вище відчуттями (СВ). У той же час, наведені структурні компоненти страху відбивають особливості світосприйняття сучасної людини, тоді як, згідно до сформульованої мети, в рамках даного дослідження особливий інтерес становить виявлення особливостей формування витоків алармізму (Р) на ранніх етапах формування української культурної моделі.

Беручи до уваги виявлену проблему, на наступному етапі вважається доцільним звернутися до якісного аналізу особливостей функціонування представлених складових концепту, дослідження концептуальних відносин (R):

1. **Боязнь** – «почуття страху; побоювання, неспокій, викликані ким-, чим-небудь» (Словник української мови у 20 томах, 2010). Поява номінації відчуття в старослов'янській мові була пов'язана з дієсловом «бити» (Фасмер, 1986, с. 204), зі страхом фізичного насильства, військовими діями:

Слышавше же, козарє изыдоша противу съ княземъ своим каганомъ, и съступиша ся бити, и бывши брани межи ими, одолъ Святославъ козаром и городъ ихъ Бѣду Вежю взя – в

наведеному контексті алармістичні витоки пов'язані з військовими діями, битвами та полоном, що наближує смислове наповнення досліджуваного концепту зі змістом, сформованим в його структурі в рамках латинської культури. Інакше кажучи, в Україні, так само, як у європейських країнах, витоки алармізму, страх, паніка в історичному вимірі були пов'язані з війною, військовими діями та спричиненими загрозами.

Інший смисл має відчуття боязні в іншому контексті:

аще ли есть неимовитъ створивый убийство и ускочить, да ищють его, дондеже обряцется, да убьень будет – загибель, спричинення смерті сприймаються як «встановлення» справедливості. В наведеному аспекті відбиваються найдавніші праслов'янські вірування того періоду, коли релігія, мораль та право були невідокремлені одне від одного, а право кривавої помсти сприймалось як невід'ємна складова регулювання соціальних відносин: «вірування релігійні та громадські звичаї керували рукою месника. Екзистенціальні інтереси гуртожитку змушують його у відомих, спершу найважливіших злочинах вимагати помсти від потерпілого. Хто не мстить за тяжку образу, йому або членам його сім'ї заподіян, той зізнається ганебним, таким, що ображає божество і порушує свій обов'язок по відношенню до суспільства» (Фойницький, 2000, с. 11). Сприйняття вбивства, спричинення смерті як засобу встановлення, повернення справедливості відбиває той факт, що на ранніх етапах формування українського соціуму страх перед смертю виступав інструментом регуляції соціальних відносин.

В більш пізніх згадках значення відчуття боязні пов'язується з релігійними віруваннями:

е тѣрпяше бо дѣяволь, власть имѣя надѣ всеми, съй бяше ему акы тѣрнѣ въ сердци, и тицашеся потребити оканный и наустити люди – у наведеному фрагменті 6491 (983) року розуміння страху пов'язується з системою релігійних вірувань, опозицією Бога – диявола, сформованою у рамках християнської світоглядної парадигми. Система прадавніх язичницьких вірувань, синкретичність свідомості, в якій право, релігія та

мораль були нерозривні, поступово змінюється, страх перед помстою з боку людини змінюється страхом перед Богом (Fear of Lord), який «отримує» право карати та милувати, свідомість українців поступово набуває есхатологічності, усвідомлення власної приреченості та безсилля перед Богом.

У відомостях 6488 (980) вперше зустрічається номінація відчуття боязні, похідної від «бити»:

Жена бо разумлива благословлена есть, боязнь же Господню да хвалит – посиленні позицій християнства в українському соціумі супроводжується прийняттям християнських цінностей, боязнь, іманентне перманентне відчуття страху, покора стають аксіологемами, які впливають на поведінку людини.

Відповідно, неведені приклади дозволяють зробити ряд висновків: (1) витоки алармізму в українській культурній моделі, відчуття боязні в найдавніші часи були зв'язані, перш за все, з військовими діями, військовими загрозами та їхніми наслідками для людини; (2) у найдавніші часи страх являв собою не просто особливий емоційний стан, але й виконував роль регуляції системи соціальних відносин, засобом відновлення соціальної справедливості; (3) з прийняттям християнства алармістичне сприйняття починає пов'язуватись с Богом, формується Fear of Lord як невід'ємна складова української ментальності.

2. Острах, страх (від праслав. *страхъ*) – «стан хвилювання, тривоги, неспокою, викликаний чеканням чого-небудь неприємного, небажаного» (Словник української мови у 20 томах, 2010).

Слід зазначити, що кількість звернень до зазначеного відчуття вкрай обмежена, згадки відносяться до 6463 (955), 6494 (986) рр.:

Възненавидѣша бо премудрость, а страха Господня не изволиша, ни хотяху моихъ внимати свѣтъ, подражаху же моя обличения – номінація відчуття страху відбувається в рамках стійкої конструкції, пов'язаної з ім'ям Бога. Відповідно, можна

зробити висновок, що поява, усвідомлення відчуття страху як стану хвилювання, тривоги, паніки як невід'ємних складових алармістичного світогляду, була пов'язана з прийняттям християнства та перекладної літератури, на відміну від боязні, відчуття небезпеки, обумовленого емпіричним досвідом, яке сформувалось в українській культурі в найдавніші часи.

Крім того, звернення до відчуття страху відбувається у передмові рукопису:

Законъ же и у ктириянь, глаголемии върахмане и островичи, иже от прадѣдъ показаньемъ и благочестьемъ мясъ не ядуще, ни вина пьюще, ни блуда творяще, никакояже злобы творяще, страха ради многа – номінація страху представлена як засіб регуляції поведінки особистості, засіб подолання «гріху», запобігання злу: никакояже злобы творяще, страха ради многа.

Відповідно, на основі виявлення особливостей репрезентації страху в рукописі можна зробити наступні висновки: (1) на відміну від боязні, яка виступає слідством емпіричного досвіду людини, реакцією на наявність реальної загрози або сприйняттям особистістю чогось як загрози, супроводжує людство з найдавніших часів, страх приходить в українську свідомість, в українську культуру з християнством; (2) відчуття страху становить сутність християнства, його духовну вісь, пронизує всі аспекти життєдіяльності людини та людства; (3) страх в найдавніші часи не мав негативних асоціацій, сприймався як засіб регуляції соціальних взаємовідносин, засіб запобігання гріха; (4) страх супроводжується укоріненням в українській свідомості християнських цінностей, аксіологем, які починають регулювати поведінку людини та соціуму.

3. Переляк – «почуття страху, боязні» (Словник української мови у 20 томах, 2010). Звернення до номінації переляку, тимчасового відчуття страху в рукописі, перш за все, пов'язане з біблійським міфом про Вихід євреїв з Єгипту:

Мати же Моисѣова, убоявшися сего погубления, взявшии младенѣць, вложи въ крабѣцию и, несѣши, постави в лузѣ – в

наведеному прикладі звернення до номінації страху, скоріш за все, відбувається під впливом тесту оригіналу.

Інці конотативні смисли представлені в наступному прикладі:

*Видѣвши же грѣцѣ, убоиашася, и ркоша; выславше ко Ольгови: «Не **погубляй** город, имемься по дань, якоже хоцещи». И устави Олегъ вои, и вынесоша ему брашна и вино, и не прия его — бѣ бо устроено съ отравою. И **убоиашася** грѣцѣ и ркоша: «Нѣсть се Олегъ, но **святый Дмитрий**, посланъ на ны от Бога» (6415 (907) р.):* в наведеному прикладі звернення до номінації страху, переляку відбиває дві основні тенденції, пов'язані у свідомості українців з витоками алармізму: (1) відчуття страху, переляку пов'язане з військовими діями та загрозами; (2) в наведеному прикладі страх перед військовими діями супроводжується страхом перед Святим. Відповідно, найдавніші страхи перед війною, фізичним знищенням доповнюються «страхом Божим» перед знищенням духовним та втратою надії на спасіння.

Але вже у відомостях щодо 6479 (971) р. сприйняття переляку кардинально змінюється:

*Видѣвъ же русь и **убоиашася** зъгло множества вой, и рече Святославъ: Уже намъ нѣкамо ся дѣти, и волею и неволею стати противу. Да не **посраим** земли Руские, но ляжемь костью ту, и мертвы бо **сорома** не имеетъ. Аще ли побѣгнемъ, то **срамъ** нам* – в наведеному контексті відбивається негативне оцінювання переляку, який починає сприйматися як негативна якість, прояв слабкості, стає символом *сорома, срама*.

Відповідно на основі проведеного аналізу можна зробити ряд висновків: (1) зміст, сприйняття відчуття переляку в українській культурі, українській свідомості суттєво змінюється протягом досліджуваного періоду, на прикладі сприйняття зазначеного відчуття рельєфно, яскраво відбувається перехід страху, витоків алармізму з зовнішнього відносно до особистості світу, з емпірії, до внутрішньої, внаслідок чого на початкових етапах функціонування складової етимологічного

рівня концепту відчуття страху, алармістичні спалахи пов'язують одночасно і з військовими (зовнішніми) загрозами, і загрозами внутрішніми, страхом втрати надії на майбутнє буття; (2) внаслідок набуття концептом додаткових, національно маркованих значень, його смислове навантаження, внутрішній сенс переходить в свою діалектичну протилежність: якщо у найдавніші часи страх, переляк допомагав людині вижити, вчасно і адекватно реагувати на небезпеки, з посиленням ролі християнства він став сприйматися як прояв слабкості, соціально засуджувана якість, символ *сорома, срама*, позитивні конотації змінюються на негативні.

4. **Кошмар** – «важке, страшне, гнітюче видіння» (Словник української мови у 20 томах, 2010). Номінація виступає запозиченням з французької, уперше у словниках була зафіксована у 1835 р. (Этимологический словарь современного русского языка, 2010, с. 435). У рукопису звернення до номінації відсутні.

5. **Паніка** – «раптове замішання, розгубленість або прояв страху при справжній чи уявній небезпеці (звичайно як масове явище)» (Словник української мови у 20 томах, 2010). Використання номінації відчуття уперше фіксується у словниках у 1861 р. (Этимологический словарь современного русского языка, 2010, с. 108). У рукопису звернення до номінації відсутні.

6. **Жах** – «почуття, стан дуже великого переляку, страху, що охоплює кого-небудь» (Словник української мови у 20 томах, 2010). Зазначене відчуття представлено у «Повісті ...» у розповіді про Хрещення Русі (6496 (988) р.):

И рѣста ей брата: Еда како обратить Богъ Рускую землю в покаяние, а Грѣчкую землю избавиши от лютыя рати – відчуття жаху, страху пов'язане з військовими діями, страхом фізичного знищення. Разом з тим, в наведеному контексті відбувається протиставлення військових дій прийняттю християнства, яке починає сприйматися як засіб позбавлення страху, загроз, які лежать в основі страху, відчувається

впровадження та відбиття у свідомості українців принципів ненасильства, християнських цінностей.

У відповідності до процедури дослідження наступним етапом роботи є виявлення, тестування виявлених взаємовідносин між виявленими складовими страху української ментальності в найдавніші часи зі складовими страху сучасного суспільства (СВ). Результати порівняльного аналізу представлені в Табл.:

Таблиця. Результати порівняльного аналізу відчуття страху в українському суспільстві найдавніших часів та сьогодення

Найдавніші часи	Сьогодні
Боязнь – почуття страху; побоювання, неспокій, викликані ким-, чим-небудь	
Острах, страх – стан хвилювання, тривоги, неспокою, викликаний чеканням чого-небудь неприємного, небажаного	
Переляк – почуття страху, боязні	
	Кошмар – важке, страшне, гнітюче видіння
	Паніка – раптове замішання, розгубленість або прояв страху при справжній чи уявній небезпеці (звичайно як масове явище)
Жах – почуття, стан дуже великого переляку, страху, що охоплює кого-небудь	

На етапі виявлення взаємовідносин R в структурі СВ на основі представлених результатів можна зробити висновок, що етимологічний рівень концепту «алармізм» включав у себе відчуття боязні, остраху, страху, переляку та жаху. В історичному вимірі найдавнішим проявом алармістичного світосприйняття виступає відчуття боязні, пов'язане у свідомості українців, перш за все, зі спричиненням фізичного насильства, військовими діями, загрозою полону, загибелі, фізичного знищення.

З військовими діями, загрозою фізичного знищення смерті були пов'язані у свідомості українців відчуття переляку, жаху. Виявлені закономірності дозволяють зробити висновок щодо

універсалізації процесів формування алармізму на початкових етапах становлення: як в латинській, так і в українській культурі поява концепту була пов'язана з військовими діями, загрозою фізичному виживанню, сам концепт, за словами Т. В. Горбатюка, «історично виник не з релігії або будь-якої філософії, ідеології взагалі, а з досвіду і конкретної емпірії людей» (Горбатюк, 2011).

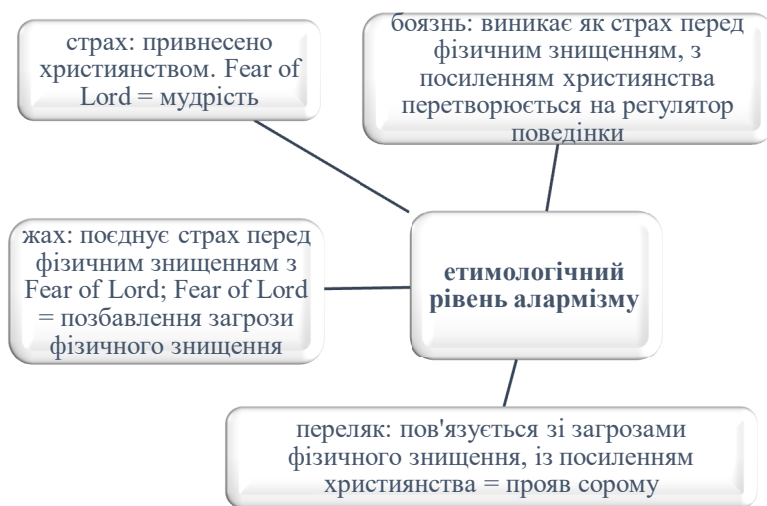
Важливо зазначити, що прояви алармістичного світосприйняття не завжди мали негативне значення у житті людини: в найдавніші часи страх, жах перед помстою, смертю, страх, пов'язаний з фізичним знищенням, виступав засобом регуляції системи соціальних взаємодій, інструментом «відновлення» соціальної справедливості, своєрідною превентивною мірою проти свавілля.

Окремо слід наголосити, що поява страху як прояву алармізму в українській культурі була пов'язана безпосередньо з християнством. З прийняттям християнства страх перед фізичним знищенням поступово заміщується страхом перед Богом, Fear of Lord, перед знищенням духовним, пов'язується з втратою надії на майбутнє буття. У структурі концепту з'являються додаткові значення, сформовані переважно під впливом системи християнських релігійних вірувань. Страх починає сприйматися не стільки як негативне відчуття, скільки як іманентна складова людського буття, як визнання, інтеріоризація особистістю відчуття власної приреченості, кінцевості, надії на більш справедливе життя - після - смерті, як «начало премудрости». Страх починає виступати аксіологемою, чинником, який детермінує поведінку людини,.

Важливо відмітити, що, на відміну від проявів алармізму, пов'язаних зі страхом духовного знищення, відчуття страху, тривоги, пов'язані зі знищенням фізичним, з посиленням християнства стали підлягати переосмисленню, набувати негативних смислів, ставали символом сорому, проявів слабкості. Відповідно, під впливом християнства інтенції людини на збереження життя, перш за все, як фізичної сутності

змістилися на намагання зберегти власну духовну сутність, навіть при знищенні фізичному, у свідомості українців сформувалось здатність до самопожертви як одна з визначальних рис національного українського характеру, національної ментальності.

Слід зазначити, що внаслідок розвитку українського суспільства структура концепту була поширена, сформувались нові додаткові смисли, прояви алармістичного світосприйняття. Іншими словами, прояви страху, алармізму в сучасному українському суспільстві більш варіативні, більш багаточисленні, ніж на досліджуваному етапі. Відповідно, на останньому етапі дослідження (St. 6) конкретизація структури концепту «алармізм», його етимологічного рівня в українському суспільстві представлена у вигляді Мал.:

Малюнок. Структура етимологічного рівня концепту «алармізм» в українській культурі

Висновки. Відповідно, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що, незважаючи на те, що формування концепту «алармізм» відбувається в рамках латинської

культури, в його основі – відчуття страху, інтуїтивне прагнення людини врятуватися в умовах наявності безпосередньої загрози фізичному існуванню. Зважаючи на те, що страх – відчуття універсальне, яке пронизує більшість систем релігійних вірувань, можна зробити висновок, що витоки алармізму є невід’ємною складовою української культури від найдавніших часів.

На основі проведеного аналізу було виявлено, що перші прояви алармізму в українському суспільстві, так само, як і в латинській культурі, були пов’язані з військовими діями, загрозою фізичного знищення, смерті, безпосередньої емпірією людини. Відчуття страху було викликано наявними, реальними, експліцитними загрозами.

З посиленням християнства страх фізичного знищення поступився Fear of Lord, неявному, невербалізованому, імпліцитному, підсвідомому страху перед духовним знищенням. Витоки алармізму, страх перетворюються на духовну цінність, регулюючи поведінку особистості, системи соціальних взаємодій, впливаючи на формування національної свідомості, національного характеру українців.

Більш того, прояви алармізму, спричинені страхом фізичного знищення, поступово перетворюються на символ слабкості, сорому, соціально засуджувану рису, в аксіологічній національній свідомості формується здатність до самопожертви, прагнення до збереження власної духовності, навіть під загрозою фізичного знищення.

Результати дослідження дозволяють підтвердити висунуті гіпотези: (H1) витоки алармізму знаходять своє відбиття українській культурі; (H2) прояви алармізму відбивають особливості національного світосприйняття.

Важливо, наголосити що наведена структура етимологічного рівня досліджуваного концепту базується виключно на аналізі проявів алармізму, зафіксованих в «Повісті...». Робота в зазначеному напрямку повинна бути продовжена, спрямована на уточнення структури, смислу,

особливостей проявів алармізму в історичному минулому, в сучасному українському суспільстві, мистецтві, науці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбатюк Т. В. Опозиція трансгуманізм і алармізм: перспективи розвитку/ Т. В. Горбатюк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». 2011. № 940. Вип. 42. URL: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/1990/1671>

2. Карасик В.И., Стернин И.А. Антология концептов/ В. И. Карасик, И. А. Стернин. Том 1. Волгоград: Парадигма, 2005. 352 с.

3. Малікова Ю. Методологічні засади дослідження алармізму як культурного феномену / Ю. Малікова // Культура народів Причорномор'я. 2013. № 265. С. 143-146.

4. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України// Інститут програмних систем НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/search> (date of access: 23.09.2020).

5. «Повесть временных лет»/ В. А. Кучкин // Большая советская энциклопедия : [в 30 т.] / гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. М. : Советская энциклопедия, 1969—1978. URL: <http://bse.uaio.ru/BSE/bse30.htm#x000>

6. Повесть временных лет / Подготовка текста, перевод [на современную орфографию] и комментарии О. В. Творогова // Библиотека литературы Древней Руси / РАН. ИРЛИ; Под ред. Д. С. Лихачева, Л. А. Дмитриева, А. А. Алексева, Н. В. Поньрко. СПб.: Наука, 1997. Т. 1: XI—XII века. 543 с. По Ипатьевскому списку, хранящемуся в Библиотеке РАН (шифр 16.4.4). Электронная версия издания, публикация Института русской литературы (Пушкинский Дом) РАН. URL: [https://ru.wikisource.org/wiki/Повесть_временных_лет_\(Нестор\)/1997_\(ДО\)](https://ru.wikisource.org/wiki/Повесть_временных_лет_(Нестор)/1997_(ДО))

7. Словник української мови у 20 томах. Т. 1 : А — Б / [уклад.: Л. Л. Шевченко та ін.; голов. наук. ред. В. М. Русанівський]. 2010. 912 с.// Національна словникова база

(НСБ) Українського мовно-інформаційного фонду. URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=5309&page=199>

8. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры/ Ю. С. Степанов. 3-е. изд., испр. и доп. М.: Академ. проект, 2004. 991 с.

9. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта/ И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. Воронеж : Воронежский государственный университет, 2001. С. 58-65.

10. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка/ М. Фасмер. Том 1 (А — Д). Москва: «Прогресс», 1986. 576 с.

11. Фойницкий И. Я. Учение о наказании в связи с тюремоведением/ И. Я. Фойницкий. М., 2000. 464 с.

12. Этимологический словарь современного русского языка / Сост. А.К. Шапошников: в 2 т. Т. 1. М. : Флинта : Наука, 2010. 584 с.

13. A New English Dictionary on Historical Principles: Founded Mainly on the Materials Collected by the Philological Society. 1888. Volume I. A and B. Oxford: At the Clarendon Press.

14. Audi R. The Application of Conceptual Analysis/ R. Audi// Metaphilosophy. 1983. Vol. 14. No. 2. P. 87 – 106.

15. Byrne A. Perception and Conceptual Content// E. Sosa and M. Steup (eds), Contemporary Debates in Epistemology. Chichester, England: Blackwell. 2005. P. 231– 250.

16. Korun O., Yurdakök O., Arslan A. et al. The impact of COVID-19 pandemic on congenital heart surgery practice: An alarming change in demographics/ O. Korun, O. Yurdakök, A. Arslan et al.// Journal of Cardiac Surgery. 2020. P. 1–5. DOI: [org/10.1111/jocs.14914](https://doi.org/10.1111/jocs.14914)

17. Kosterec M. Methods of Conceptual analysis/ M. Kosterec. Filozofia. 2016. Vol. 71. Iss. 3. P. 220 – 230

18. McAlliste B. Conceptualism and Concept Acquisition/ B. McAlliste// Theoria. 2019. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/DOI:/10.1111/theo.12209>

19. Sackett R. Liberal Alarms: West German Press Coverage of US Civil Rights, 1950s to 1966. *German Life and Letters*. 2018. Vol. 71, Iss. 3. P. 308-330. DOI: [org/10.1111/glal.12197](https://doi.org/10.1111/glal.12197)

20. Sullivan G. T., Ozman-Sullivan S. K. Alarming evidence of widespread mite extinctions in the shadows of plant, insect and vertebrate extinctions/ G. T. Sullivan, S. K. Ozman-Sullivan// *Austral Ecology*. 2020. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/aec.12932>. DOI: [org/10.1111/aec.12932](https://doi.org/10.1111/aec.12932)

21. Thompson C. M., Romo L. K., Ben-Israel P., Owens M., Keita S. Social network members' responses to friends' breakup false alarms/ C. M. Thompson, L. K. Romo, P. Ben-Israel, M. Owens, S. Keita// *Personal Relationships*. 2019. Vol. 26. Iss. 3. P. 383-539. DOI: [org/10.1111/perc.12291](https://doi.org/10.1111/perc.12291)

22. Thompson C. M., Lin H., Parsloe S. Misrepresenting health conditions through fabrication and exaggeration: An adaptation and replication of the false alarm effect/ C. M. Thompson, H. Lin, S. Parsloe// *Health Communication*. 2017. Vol. 33. P. 562–575. DOI: [org/10.1080/10410236.2017.1283563](https://doi.org/10.1080/10410236.2017.1283563)

23. Wosnitza J. H. Alarm index for institutional bank runs/ J. H. Wosnitza// *International Journal of Finance & Economics*. 2019. Vol. 24. Iss. 3. P. 1254-1270. DOI: [org/10.1002/ijfe.1715](https://doi.org/10.1002/ijfe.1715)

YULIIA MALIKOVA

*Assistant of the Department of Philosophy, History and Socio-Humanitarian Sciences,
Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)
email: malikova.youl@gmail.com ORCID 0000-0001-9775-7381*

ALEXANDER SHUBIN

post-graduate student of the Department of Philosophy, History and Socio-Humanitarian Sciences,

Donbas State Pedagogical University
(Sloviansk, Ukraine)

ALARMISM: ORIGINS OF FORMATION IN THE UKRAINIAN CULTURAL MODEL

In recent decades the study of alarmistic manifestations, representations of alarmistic worldview have become increasingly relevant in philosophical discourse, however, a single approach, a single definition of the concept in the scientific literature is missing. Absence of universal conception leads to "terminological confusion", significantly complicates the derivation of new philosophical knowledge. The aim of the study was to study the formation of the origins of alarmism, the etymological level of the concept in Ukrainian cultural model. Based on the analysis of theoretical sources, we can conclude that alarmism is a worldview of intuitive level, which arises as a result of human empiricism, as a desire to save lives in adverse environmental conditions, as an attempt to survive in a situation of existential threats. At the heart of alarmism is the feeling of fear as a universal emotional state, as an abstract phenomenon that affects people and society. Taking into account the identified nature of alarmism, the study was conducted to investigate the peculiarities of the formation of the origins of the alarmist worldview in Ukrainian cultural model. Constructive analysis was chosen as the research method.

The results allow us to conclude that the origins of alarmism in Ukrainian culture in ancient times were associated with fear of physical destruction, with the presence of obvious, explicit threats. Under the influence of strengthening Christianity' role in Ukrainian culture fear of physical destruction was replaced by fear of spiritual death, loss of hope for the future, Fear of Lord.

Key words: alarmism, fear, concept, Ukrainian culture, origins of alarmism.

ЮЛИЯ МАЛИКОВА

*ассистент кафедры философии, истории и социально-гуманитарных дисциплин,
Донбасский государственный педагогический
университет
(г. Славянск, Украина)*

email: malikova.youl@gmail.com ORCID 0000-0001-9775-7381

АЛЕКСАНДР ШУБИН

*аспирант кафедры философии, истории и социально-гуманитарных наук,
Донбасский государственный педагогический
университет
(г. Славянск, Украина)*

**АЛАРМИЗМ: ИСТОКИ ФОРМИРОВАНИЯ В
УКРАИНСКОЙ КУЛЬТУРНОЙ МОДЕЛИ**

В последние десятилетия в философском дискурсе все большую актуальность приобретает изучение проявлений алармистического мировосприятия, вместе с тем единый подход, единое определение концепта в научной литературе отсутствует, что приводит к «терминологической путанице», существенно затрудняет вывод нового философского знания. Целью исследования выступало изучение формирования предпосылок алармизма, этимологического уровня концепта в украинской культурной модели. На основе анализа теоретических источников можно сделать вывод, что алармизм представляет собой мировоззренческое ощущение интуитивного уровня, которое возникает в результате эмпирии человека как стремление к сохранению жизни в неблагоприятных условиях окружающей среды, как попытка выжить в ситуации наличия экзистенциальных угроз. В основе алармизма – чувство страха как универсального

емоционального состояния, абстрактного явления, которое влияет на человека и социум. Принимая во внимание сущность алармизма, было проведено исследование, направленное на выявление особенностей формирования предпосылок алармистического мировосприятия в украинской культурной модели. В качестве метода исследования был выбран конструктивный анализ.

Полученные результаты позволяют сделать вывод, что становление предпосылок алармизма в украинской культуре в древние времена было связано со страхом физического уничтожения, наличием явных, эксплицитных угроз, однако постепенно под влиянием усиления роли христианства в жизни украинского социума страх перед физической смертью был вытеснен страхом перед смертью духовной, потерей надежды на будущее, *Fear of Lord*.

Ключевые слова: алармизм, страх, концепт, украинская культура, истоки алармизма

REFERENCES

1. Horbatiuk T. V. (2011). Opozytsiia transhumanizm i alarmizm: perspektyvy rozvytku [Opposition transhumanism and alarmism: prospects for development] In *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Teoriia kultury i filozofiiia nauky»* [Bulletin of VN Karazin Kharkiv National University. Series "Theory of Culture and Philosophy of Science"]. № 940. Vol. 42. Retrieved from: <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/article/view/1990/1671> [In Ukrainian]
2. Karasyk V.Y., Sternyn Y.A. (2005). *Antolohyia kontseptov* [Anthology of concepts]. T. 1. Volgograd: Paradyhma. [In Russian]
3. Malikova Yu. (2013). Metodolohichni zasady doslidzhennia alarmizmu yak kulturnoho fenomenu [Methodological principles of research of alarmism as a cultural phenomenon] In *Kultura narodov*

Prychernomoria [Culture of the peoples of the Black Sea region]. № 265. P. 143-146. [In Ukrainian]

4. *Naukova elektronna biblioteka periodychnykh vydan NAN Ukrainy [Scientific electronic library of periodicals of the NAS of Ukraine].* Instytut prohramnykh system NAN Ukrainy [Institute of Software Systems of the NAS of Ukraine]. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/search> [In Ukrainian]

5. «Povest' vremennyh let» [The Tale of Bygone Years] In *Bol'shaya sovetskaya enciklopediya [Great Soviet Encyclopedia: [in 30 volumes]]* / Ed. V. A. Kuchkin; Ch. ed. A. M. Prohorov. 3-d ed. Moscow: Sovetskaya enciklopediya, 1969—1978. Retrieved from: <http://bse.uaio.ru/BSE/bse30.htm#x000> [In Russian]

6. *Povest' vremennyh let [The Tale of Bygone Years] (1997).* / Eds. O. V. Tvorogova, D. S. Lihacheva, L. A. Dmitrieva, A. A. Alekseeva, N. V. Ponyrko. St. Petersburg: Nauka, 1997. Vol. 1: XI—XII c. Po Ipat'evskomu spisku, hranyashchemusya v Biblioteke RAN (shifr 16.4.4) [According to the Ipatiev list kept in the RAS Library (code 16.4.4)]. Elektronnaya versiya izdaniya, publikaciya Instituta russkoj literatury (Pushkinskij Dom) RAN [Electronic version of the publication, publication of the Institute of Russian Literature (Pushkin House) RAS]. Retrieved from: <https://ru.wikisource.org/wiki/> [in Old Russian]

7. *Slovyk ukrainskoi movy u 20 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language in 20 volumes].* (2010). Vol. 1: A — B / Eds. L. L. Shevchenko, V. M. Rusanivskiy]. Natsionalna slovnykova baza (NSB) Ukrainskoho movno-informatsiinoho fondu [National Dictionary Database (NSB) of the Ukrainian Language and Information Fund]. Retrieved from: <https://services.ulif.org.ua/exp/Entry/index?wordid=5309&page=199> [In Ukrainian]

8. Stepanov Yu. S. (2004). *Konstanty: Slovar' russkoj kul'tury [Constants: Dictionary of Russian culture].* 3-d ed. Moscow: Akadem. Proekt. [In Russian]

9. Sternin I. A. (2001). Metodika issledovaniya struktury koncepta [Methodology for studying the structure of the concept] In *Metodologicheskie problemy kognitivnoj lingvistiki [Methodological problems of cognitive linguistics]*. Voronezh: Voronezh State University. P. 58-65. [In Russian]

10. Fasmer M. (1986). *Etimologicheskij slovar' russkogo yazyka [Etymological dictionary of the Russian language]*. Vol. 1 (A — D). Moscow: «Progress». [In Russian]

11. Fojnickij I. Ya. (2000). *Uchenie o nakazanii v svyazi s tyur'movedeniem [The doctrine of punishment in connection with prison science]*. Moscow. [In Russian]

12. *Etimologicheskij slovar' sovremennogo russkogo yazyka [Etymological dictionary of the modern Russian language]* (2010). / Ed. A.K. Shaposhnikov. Vol. 1. Moscow: Flinta : Nauka. [In Russian]

13. *A New English Dictionary on Historical Principles: Founded Mainly on the Materials Collected by the Philological Society* (1888). Vol. I. A and B. Oxford: At the Clarendon Press. [in English]

14. Audi R. (1983). The Application of Conceptual Analysis. *Metaphilosophy*, Vol. 14, No. 2. P. 87 – 106. [in English]

15. Byrne A. (2005). Perception and Conceptual Content. In E. Sosa and M. Steup (eds), *Contemporary Debates in Epistemology* (pp. 231– 250). Chichester, England: Blackwell. [in English]

16. Korun O, Yurdakök O, Arslan A. et al. (2020). The impact of COVID-19 pandemic on congenital heart surgery practice: An alarming change in demographics. *Journal of Cardiac Surgery*. P. 1– 5. DOI: org/10.1111/jocs.14914 [in English]

17. Kostrec M. (2016). Methods of Conceptual analysis. *Filozofia*, Vol. 71, Iss. 3. P. 220 – 230. [in English]

18. McAlliste B. (2019). Conceptualism and Concept Acquisition. *Theoria*. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/> DOI: /10.1111/theo.12209 [in English]

19. Sackett R. (2018). Liberal Alarms: West German Press Coverage of US Civil Rights, 1950s to 1966. *German Life and Letters*, Vol. 71, Iss. 3. P. 308-330. DOI: [org/10.1111/glal.12197](https://doi.org/10.1111/glal.12197) [in English]

20. Sullivan G. T., Ozman-Sullivan S. K. (2020). Alarming evidence of widespread mite extinctions in the shadows of plant, insect and vertebrate extinctions. *Austral Ecology*. Retrieved from: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/aec.12932>. DOI: [org/10.1111/aec.12932](https://doi.org/10.1111/aec.12932) [in English]

21. Thompson C. M., Romo L. K., Ben-Israel P., Owens M., Keita S. (2019). Social network members' responses to friends' breakup false alarms. *Personal Relationships*, Vol. 26, Iss. 3. P. 383-539. DOI: [org/10.1111/pere.12291](https://doi.org/10.1111/pere.12291) [in English]

22. Thompson C. M., Lin H., & Parsloe S. (2017). Misrepresenting health conditions through fabrication and exaggeration: An adaptation and replication of the false alarm effect. *Health Communication*, 33, P. 562–575. DOI: [org/10.1080/10410236.2017.1283563](https://doi.org/10.1080/10410236.2017.1283563) [in English]

23. Wosnitza J. H. (2019). Alarm index for institutional bank runs. *International Journal of Finance & Economics*, Vol. 24, Iss. 3, P. 1254-1270. DOI: [org/10.1002/ijfe.1715](https://doi.org/10.1002/ijfe.1715) [in English]

НАШІ АВТОРИ:

Бутко Ю.Л. – докторантка кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Гріценко А. – аспірантка кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Гуру Я. Ф. – аспірантка кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Лебедєв В. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціології Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків, Україна.

Малікова Ю. О. – асистент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Мозговий Л.І. – доктор філософських наук, професор, кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Пугач О. – аспірант кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Слабоуз В.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Степанов В. В. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Тарасенко Ю. А. – аспірантка кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Федь В.А. – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Хлебніков Г. В. – кандидат філософських наук, завідувач Відділом філософії Центру гуманітарних науково-інформаційних досліджень ІНІОН РАН

Шарніна М.В. – старший викладач кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.

Шубін О. М. – аспірант кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна.

Ющенко Ю. П. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії на соціальних наук, Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава, Україна.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

В І С Н И К

**Донбаського державного педагогічного
університету**

**СЕРІЯ: Соціально-філософські проблеми розвитку людини і
суспільства**

Збірник наукових праць

Випуск 1 (12) 2020

Відповідальний за випуск – Чайченко С.О., доктор фізико-математичних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ДДПУ

Головний редактор – **Скиртач В. М.**

Редактори – **Мозговий Л. І., Слабоуз В.В.**

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Розповсюдження та тиражування матеріалів збірника без офіційного дозволу видавництва заборонено.

Адреса редакції: 84116, Донецька обл., м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19. ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет", кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук Тел.: +380660686111

E-mail (для листування та відправки статей):
visnykdspu@gmail.com

Підписано до друку 20.11.2020 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 8,25.
Наклад 300 прим. Зам. № 1736.

Видавництво Б. І. Маторіна
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
